

Martin Modéus

Levande tillsammans med Kristus

om en kyrka i rörelse

HERDABREV FÖR
LINKÖPINGS STIFT

Martin Modéus

Levande tillsammans med Kristus

om en kyrka i rörelse

HERDABREV FÖR
LINKÖPINGS STIFT

© Martin Modéus 2016

Texter ur Bibel 2000 © Svenska Bibelsällskapet

Redaktör: Lotten Wesslén

Grafisk form och infografik: Tomas Einarsson

Bilder: Maria Mannberg

Porträttbild: Emanuel Eriksson

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad 2016

Andra tryckningen

Artos & Norma bokförlag

Kyrkstadsvägen 6

931 33 Skellefteå

Telefon 076-7793503

www.artos.se

Svenska kyrkan, Linköpings stift

Box 1367

581 13 Linköping

Besöksadress: Ågatan 65 i Linköping

Telefon 013-24 26 00

www.svenskakyrkan.se/linkopingsstift

ISBN 978-91-7580-794-2

Till församlingarna i Linköpings stift

Kära vänner i Linköpings stift!

Inom mig har jag alltid burit en längtan efter Gud, och jag vet att jag inte är ensam om detta. Denna längtan handlar om att tillvarons olika delar ska hänga ihop, så att Gud får vara relevant och i somliga ögonblick rentav möjlig att ana i det mellanmänniska, i det egna livet, i allt skapat.

Det är min övertygelse att längtan efter Gud är något som finns i hela tillvaron. Livsviljan i skapelsen uttrycker ett hopp om ett fullare och rikare liv när träden söker sig uppåt. De öppnar sina kronor mot Gud i lovsång. Det lilla barnet, med sin tillitsfulla blick, som sträcker upp sina armar återspeglar för mig detsamma – barnet litar av födseln på att det finns en kärlek som bär.

Liksom en längtan efter andlighet verkar finnas på många håll i samhället, finns en längtan efter fördjupning också i kyrkan, en törst efter andlig förnyelse. En sådan förnyelse sträcker sig både inåt och utåt. I flyktingströmmarnas och miljökrisens tidevarv behöver en andlig förnyelse omfatta hela vårt sätt att möta tillvaron. Sällan har såväl diakoni som bön varit så relevant.

Ofta uttrycks detta som en glädje över det många kallar *levande församlingar*. I Svenska kyrkan har vi mycket att vara glada över när det gäller liv och vitalitet. Det finns också en längtan efter att fortsätta i fördjupning och förståelse av vad det är

att vara kyrka i dag. Så ska en vision fungera: vi hittar det i nuet och längtar efter det i framtiden.

Våren 2011 ledde jag min första kyrkoherdesamling. En av våra arbetsuppgifter var att i mindre grupper försöka sammanfatta dagens strategiska utmaningar i Linköpings stift. Genom de många förslagen gick ett gemensamt stråk: *frågan om vilken kyrka vi vill vara i vårt stift i vår tid*. I denna riktning gick arbetet vidare och här startade det som kom att kallas kyrkosynsarbetet i Linköpings stift.

Under det första året arbetade vi med olika syner och perspektiv på kyrkan i allmänhet och det resulterade i ett häfte som hette just *Kyrkosyn*. Här ringades tre områden in. Det första området handlade om *relationer*, det andra om *gudsriketsvisionen*, det tredje om *tecken*. Dessa områden behandlade vi sedan, ett år i taget, och arbetet dokumenterade jag i artiklar, där jag återgav vad jag uppfattade som den färdriktning Linköpings stift har i dessa frågor.

Herdabrevet är en nybearbetning av detta material. Det består av mina slutsatser av vad som kommit fram under årens samtal i många olika forum. Boken är tänkt dels som ett underlag för samtal i församlingarna i Linköpings stift, dels som en strategisk plattform för det konkreta arbetet framåt. Herdabrevet innehåller alltså inte ”nya idéer” utan sammanfattar det välkända. Så ska en strategisk plattform fungera. Det vi ska arbeta vidare med måste vara välkänt. Det är då det får verkan och kraft. Vi ska inte hela tiden hoppa på nya tåg – då blir arbetet ryckigt och ofokuserat och får inte ordentlig kraft.

Bokens första sex kapitel presenterar ett enkelt teologiskt program, med fokus på vad det är att vara kyrka i vår tid. Det sjunde kapitlet är en praktisk tillämpning av detta i sju så kallade *rörelser*.¹ De sju rörelserna beskriver det förändringsarbete vi behöver göra för att ta oss i den riktning som det teologiska

programmet pekar. De är dels i sig en utmaning till handling, dels ett redskap som går att använda för att stämma av församlingens profil och inriktning. Det åttonde kapitlet är en uppmaning till att våga förnyelse.

Herdabrevet ska alltså läsas som en sammanfattning av nuets och de kommande årens inriktning av mitt arbete som biskop i stiftet. Tveka inte att höra av dig till mig med synpunkter på vårt gemensamma arbete.

Ett afrikanskt talesätt lär vara: *Om du vill gå snabbt, gå ensam. Om du vill gå långt, gå tillsammans med andra*.² Detta är ett uttrycksätt som jag känner igen mig i och som har varit en ledstjärna i arbetet. Vi gör detta tillsammans – och det får ta tid. Därför har processen varit långsiktig och brokig, och många har varit med och inspirerat i arbetet. Ibland har det varit formella samtal och seminarier, ibland har lösa tankar visat sig vara mycket värdefulla.

Många, många som jag mött under dessa år har på något sätt, ofta utan att veta om det, varit delaktiga, eftersom tankar och idéer som skymtat fram i samtal har gett mig nya perspektiv. Detta har varit viktigt för mig eftersom herdabrevet inte bara ska vara mitt utan vårt, ett tänkande som stiftet varit delaktigt i. Visioner är inget som någon kan hitta på i slutet rum utan något vi finner; de växer ur våra gemensamma erfarenheter.

Vi bygger om vår båt ute till havs och det kan kännas både osäkert och farligt. Världen förändras hela tiden, och därför får detta aldrig bli för färdigt. Med förnyelse är det som med vatten: om det står stilla blir det dåligt. Men det rinnande vattnet är friskt och levande.

I stiftet ser jag en växande glädje över att vara kyrka, och att vara det här och nu. Krampen kring drömmarna om den gamla majoritetskyrkan håller på att släppa. För bara några år sedan

brukade man ofta höra två frågor i kyrkan: *Varför kommer människor inte?* och *Hur ska vi nå ut?* De frågorna brukade ställas uppgivet, men vinden vänder och de där frågorna har bleknat lite. I glädje gör vi något gott av det vi har och uppgivenheten hörs i betydligt mindre utsträckning nu i Svenska kyrkan.

Glädjen över att vara kyrka i det lokala sammanhanget, stort eller litet, tror jag är ett av de viktigaste tecknen på att något håller på att hända. Kyrkoordningen har särskild omsorg just om de lokala sammanhangen, och vare sig församlingen är stor eller liten behöver vi mötas i former där vi kan tala personligt. Här delar vi tro och liv och lever diakonin tillsammans.

Jag tror det är viktigt att vi blåser på ”den goda glöden” och hjälps åt att gynna glädjen. Inga problem ska sopas under mattan, men det är inte missmodets glöd utan glädjens och hoppets glöd vi ska blåsa på. Detta är ett val som vi alla kan göra. När kvaliteter som glädje, befrielse, äkthet och nåd växer så kommer människor. Jag har sett det så många gånger att jag är säker på det.

Ett perspektiv i herdabrevet vill jag påtala särskilt eftersom det är lätt att inte se det annars, och det handlar om barn och unga. I visionen ligger att våra församlingar på sikt ska kunna mötas långt mycket mer generationsöverskridande än vad som sker just nu. Att barn och ungdomar inte hela tiden nämns i texten är därför inte ett tecken på barnens och ungdomarnas frånvaro i församlingstanken utan precis tvärtom: allt i herdabrevet handlar om hela det mänskliga åldersspannet. Visionen är att vi ska få vara människor tillsammans och att våra olikheter i alla dimensioner, får vara tillgångar och gåvor till varandra.

Tillsammans får vi söka efter fler möjligheter att vara *Levande församlingar*, som är herdabrevets sammanfattande visionsformulering. *De sju rörelserna* är strategin som leder oss i den riktningen.

När jag ser de hoppfulla tecknen i vårt stift tänker jag ofta på

Jesu ord: *lyft blicken och se hur fälten redan har vitnat till skörd.*³ Jesus säger åt oss att inte längre ha blicken i marken och bara titta i det invanda perspektivet utan att se framåt och runt omkring oss. Anden verkar och inbjuder oss att vara med.

Fastetid 2016
+ Martin Modéus
Biskop i Linköpings stift

Dela Guds kärlek till världen 17

Guds rike på kärlekens grund 19

Förundran och samhörighet 24

Människan, en bedjande-och-sökande varelse 27

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 29

Relation och andlighet 31

Relation – mänsklighetens gemensamma längtan 33

Andlighet – att hålla samman relationerna 38

Andlighetens utmaning 42

Diakonal andlighet 43

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 46

I världen tillsammans med Jesus 49

I en sekulariserad värld 51

Glädje, befrielse, äkthet och nåd – en vision

i Jesu efterföljd 55

Att göra som Jesus gör – ”Imitatio Christi” 53

Guds mission och verk – ”Missio Dei” 60

Vår utgångspunkt är världen, inte församlingen 64

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 67

Att församlas kring hoppets tecken 69

Församlingen samlas kring tecknen på Guds kärlek 71

Självvårdande perspektiv – vägledning till livets källor 72

Göra evangeliet synligt 73

Tecknens genomskinlighet 75

Jesus, korset och försoningen 77

Jesustecknet 77

Korsets tecken 77

Svagheten som tecken 79

Församlingen och hoppet 83

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 87

Med församlingen in i framtiden 89

Förändringens tider 91

Bilder av församling 93

Bilderna börjar förändras 98

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 100

Blick för levande församlingar 103

Smaken av liv 105

Plommonträd och församlingsliv 108

Livsvärld och systemvärld 109

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 112

De sju rörelserna 115

Första rörelsen

Hållningen – från missmod till hopp 123

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 126

Andra rörelsen

Kyrkotillhöriga – från brukare till bärare 127

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 134

Tredje rörelsen

Församlingsbilden – från verksamhetsproducent till gemenskap i liv 135

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 147

Fjärde rörelsen

Anställda – från utförare till möjliggörare 148

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 152

Femte rörelsen

Verksamheten – från uppdelning till generationsöverskridande 153

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 160

Sjätte rörelsen

Möjligheterna – från enhetlighet till mångfald 161

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 164

Sjunde rörelsen

Gudstjänsten – från fokus på gudstjänstens ordning till fokus på gudstjänstens gemenskap 165

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 172

Att skapa rörelse – om de sju rörelserna som strategi 173

GRÄV DJUPARE – FRÅGOR ATT SAMTALA OM 178

Levande tillsammans med Kristus 181

Litteraturförteckning 186

Noter 188

Dela
Guds kärlek
till världen

Guds rike på kärlekens grund

Den här boken handlar i grund och botten om hur Gud älskar sin skapelse, handlar befriande och bjuder in oss att vara med och älska och befria världen i handling och ord. Vi är inbjudna att vara delar av en vision om Guds rike med kärleken som klangbotten. Den växer här och nu, och den har sitt ursprung och sitt mål i evigheten.

Guds rike⁴ är ett nyckelbegrepp i Jesu undervisning, något som Jesus siktar mot och strävar efter. Guds rike är på liv och död för honom. Ur denna längtan växte hans brandtal, hans milda ord och hans hårda ord, hans helande händer och greppet kring piskan som han använde när han rensade templet från försäljarna.⁵ Att djupare förstå och dela denna Jesu längtan måste vara en av de mest centrala frågorna för en människa som vill vara kristen.

Frågorna är avgörande för hur vi uppfattar vår tro. Redan i Vår fader, i vår kristna grundböns inledning, bekänner vi ju oss som delar av denna längtan: *Vår fader, du som är i himlen. Låt ditt namn bli helgat. Låt ditt rike komma.*⁶ Varje dag beds denna bön av kanske hundratals miljoner människor. Tillsammans med bröder och systrar världen över och tillsammans med hela den övriga skapelsen är vi, var och en, del av gudsrikesvisionen.

Människan har en särskild plats i skapelsen och gudsrikesvisionen. Bönen i Psaltaren 8 uttrycker i skräckblandad förundran hur Gud har skapat oss: *Du gjorde människan nästan till en gud, med ära och härlighet krönte du människan.*⁷ Man kan tycka att det är en härlig och vacker beskrivning, men den är också potentiellt fasansfull. Den som äger gudars makt och kraft måste också ständigt vända tillbaka till sin skapare i bön om kärlek och omsorg. Eller som Pippi säger: *Den som är väldigt stark måste också vara väldigt snäll.*⁸

Människan har alltså ett särskilt ansvar i världen, men vår särställning handlar inte om att vara skilda från skapelsen utan om att stå i en kärleksrelation till det som vi är en del av. Vi är kallade att dela Guds kärlek till världen. Människans gåva och möjlighet är att kunna sätta ord på detta och reflektera över det. Vi kan också välja att handla utifrån vad vi ser.

Vi är både älskade och *med-älskare* till skapelsen. Därför kan vi med den helige Franciskus sjunga om moder Jord, syster Vatten och broder Sol och omfamna allt levande och skapat⁹ och frimodigt ta vår plats i Guds vision om det goda riket.

Världen, skapelsen, djuren, naturens rikedomar och medmänniskorna är inte ting vi förfogar över utan sådant som vi står i relation till. Allt och alla står i relation med Gud. Därför är alla relationer uttryck för andlighet – Gud finns med i allt. *Allting hör ihop med allting annat.* Detta brukar kallas för ekologiens första grundlag.¹⁰

Från första början, i skapelseberättelsen, gestaltas gudsrikesvisionen just som samhörighet, som drömmen om en tillvaro där alla lever i fred med varandra, både människor och djur.¹¹ Ett uttryck för detta är att alla förutsätts vara vegetarianer i skapelseberättelsen. Kärleken omfattar allt som är till, och våldet i världen kommer först med syndafallet. Gudsrikesvisionären Jesaja kommer tillbaka till fredens bilder när han drömmer om

hur vilddjur och tamdjur lever tillsammans.¹² Och Uppenbarelseboken tecknar samhörigheten i framtiden.

Himmel och jord, paradiset och vardagen hör alltså ihop i gudsrikesvisionen. Vår kamp för en rättfärdig värld är inte ett tillägg till den kristna tron som man kan ställa mot trons insida och fråga varför kyrkan ”sysslar med miljön i stället för att tala om Gud”. I visionen om Guds rike syns konturerna av kärlekens fred för världssaltet. I försoningen av alla relationer är det Gud som tar första steget, i Jesus Kristus. Den himmelska visionen i Första Korinthierbrevet, att Gud en gång ska bli allt, överallt,¹³ speglas in i det komplicerade nuet. Allting hör ihop i Guds rike.

Detta är också en doft av hopp, för gudsricket perspektiv är inte bara nästa kvartalsrapport, vårt livs eller vår generations slut eller ens vår civilisations slut. När denna tillvaro ger vika är det himlen som är horisonten. Därför har kristna i alla tider sjungit hoppets sånger också i hopplösheten.

Kärleken framträder alltså i Bibeln gång på gång som fokus i visionen om Guds rike. Men vi behöver vara medvetna om att när vi talar om ”Guds kärlek”, så är det en bild ur det mänskliga livet för något som är mycket större, djupare och bortom vår fattningsförmåga.

Vilken sorts kärlek är det vi ska likna gudskärleken vid? Är det den enkla tillgivenheten? Förälskelsens stormar? Den djupa vänskapen? Är det kärleken som känsla eller behov? Det mänskliga bildförrådet räcker inte till. I Bibelns beskrivningar av kärleksrelationen mellan Gud och skapelse möter vi alla sidor av den komplicerade kärleken. Här finns den sentimentala kärleken i en del av de poetiska texterna, vi har Hoseabokens vanvettiga svartsjuketexter, den lidande tjänarens utgivande kärlek hos Jesaja och vi kan läsa Paulus torra förmaningar, impregnerade av hans samtids perspektiv.

Kärleken är det sammanhållande i gudsrikesvisionen, men

minst lika ofta är den en komplicerande faktor. Mycket fanatism i den religiösa världen skulle till exempel beskriva sig själv som just kärlek. Ändå, här i kärleken vill jag börja när jag funderar över gudsrikesvisionen, Guds – och därmed också vår – längtan efter en helandets väg för skapelsen.

Gud tar första steget. Det är alltså inte på kärleken i största allmänhet som gudsrikesvisionen bygger. Första Johannesbrevet 4:19 sammanfattar grunden: *Vi älskar därför att Gud först älskade oss.* Detta är den villkorlösa, oförtjänta kärleken, det som ibland kallas för *den första kärleken*.¹⁴ Vi älskar eftersom Gud först älskade oss. Den första kärleken handlar om att Gud hela tiden kommer till oss först. Den handlar om Guds väg till oss, inte om vår väg till Gud.

Dopet av spädbarnet är Guds proklamation och kyrkans bekännelse till att Guds kärlek kommer före vårt medvetande och före våra personliga val. Själva poängen med *nådedopet*, som det ibland kallas, är att barnet inte avgivit en egen viljeförklaring och trasslat sig fram till en egen bekännelse. Guds kärlek kommer först och den är aldrig en belöning för våra prestationer.

Den andra kärleken är en beskrivning av kärleken som den ser ut i vår mänskliga kamp med livet. Den handlar om upplevelsen av kärleken som sårad och ofullkomlig, upplevelsen att den är något vi måste förtjäna, att den går sönder, att kärleken är beroende av hur mycket uppmuntran och bekräftelse vi får. Men i sin trasighet är den andra kärleken en vittring av den första kärleken, brusten, men likväl kärlek, doften av gudsriket upplevd här och nu. Den andra kärleken är en doft av hopp som vi behöver.

I nattvarden får vi återkommande påminnelser om att Gud fortsätter att välkomna oss, mitt i det brustna. Till måltiden bjuds

vi in, precis sådana vi är, utan att någon frågar om vi förtjänat att vara där eller inte.

Den andra kärleken är kompassen som pekar mot något på djupet. Mitt i denna kärlek står Kristus, den första kärleken inuti den andra. I det trasiga bryter Guds gränslösa kärlek igenom, för korset står mitt i våra liv, mitt i skapelsens smärta. Skapelsen är korsmärkt. Det är inte bara som skapad och god den är värd att älskas utan också som sårad och fallen. Gud kastar inte bort skapelsen. Den är värd att älska för dess egen skull, inte för dess användbarhets skull. Den första kärleken omfattar hela skapelsen och grundmönstret är inte nytta utan ”värde i sig”.

Den unge mannen gick långsamt närmare det som han en gång kallat sitt hem. Blicken var i marken och stegen tvekan. Egentligen var det inte länge sedan han lämnat hemmet, med huvudet högt och fickorna fulla av pengar. Sin fars pengar, dem som han krävt ut som arv i förskott. Men faderns blick hade följt honom genom åren, så full av sorg.

Noga hade han tänkt igenom replikerna. Detta var hans sista chans att få ordning på sitt liv. Han skulle bekänna, ödmjuka sig – ja, förödmjuka sig – så att fadern riktigt förstod hur han skämdes. Genom att verka riktigt eländig kanske han skulle kunna få ett jobb.

Han närmade sig huset och en figur avtecknade sig mot horisonten. Någon sprang emot honom. Hans far. Det var hans far. Han kastade sig till marken och hasplade ur sig sina inövade fraser, men fadern bara viftade allt åt sidan och omfamnade honom. Han var hemma.¹⁵

Förundran och samhörighet

Var upplever vi i dag kärlekens klangbotten i tillvaron? Enklast är att börja i våra spontana känslor av förundran inför skapelsen och naturen. Livets reflektion över Gud och vår egen plats i tillvaron får då starta i ”det godas problem” – eller ”det godas gåta” – i minst lika hög grad som i ”det ondas problem”.¹⁶ Jag har alltid tyckt att ”det ondas problem”, det så kallade teodicé-problemet, har varit lite övervärderat som filosofisk nöt. Men förundran känner jag – och många med mig, det vet jag.

Med ”det godas gåta” som utgångspunkt börjar vi i frågor om varifrån all denna skönhet kommer, all denna omtanke som naturen visar oss. För mig är detta vittnesbörd om Gud. Chanserna att tillvaron inte skulle finnas är ju mycket större än att tillvaron skulle finnas. Det är inte svårt att inse att jordklot är lättare att utplåna än att skapa.

Många predikanter har en förkärlek för att tala om solnedgången – jag tillhör dem själv. Skönheten ger lätt igenkännbara bilder som hjälper människor att återfinna hänförelsen över livet. Vi kan också visa på det nyfödda barnet och föräldrarnas kärlekshandlingar för sitt barn. Här är någorlunda säker mark när det gäller att möta människors livskänsla och livsglädje.

Det kan tyckas vara lite banalt att komma med slitna exempel, men återigen är vi i gott sällskap. Det är precis så psalmisten gör: *När jag ser din himmel, som dina fingrar format, månen och stjärnorna du fäste där, vad är då en människa att du tänker på henne, en dödlig att du tar dig an honom?*¹⁷

Världen går att uppfatta – och många gör det – som ett Guds sätt att presentera sig själv: *I Gud är det vi lever, rör oss och är till*, utbrast Paulus i sitt tal i Athen.¹⁸ I det goda som Gud gör får vi glimtar av Gud själv. Att världen är skadad behöver inte vara ett tecken på Guds frånvaro. Däremot är det ett tecken på att Gud riskerar sig själv och litar på människors ansvar.¹⁹

Redan i skapelseberättelsens början, på Bibelns första sida,²⁰ blåser Anden, gudsvinden, genom världen. I Bibelns sista kapitel talar Anden och kyrkan tillsammans.²¹ Från början till slutet, i djupet och i det högsta, är Gud.

Många människor anar, intuitivt, detta. Det mer eller mindre medvetna beslutet att bejaka och ställa sig in i Livets eller Guds Andes flöde är ett av grundskikten i det som vi kallar andlighet. Kyrkofadern Augustinus (345–430) beskrev människans längtan med orden: *[Gud,] du har skapat oss till dig, och vårt hjärta är oroligt tills det finner vila i dig.*²²

För mig är detta den grundläggande utgångspunkten både för att förstå människans plats i världen och för att förstå kyrkans och församlingens plats i den. Ingen och inget i denna tillvaro står utanför Gud. Anden ger liv och skapar också längtan efter Gud, en återklang av Guds längtan efter oss.²³ I varje människas djup har Gud en bundsförvant.

Guds Ande andas i skapelsen och verkar i hela samhället. Den heliga Andens kraft finns i allt som är gott. Allt kärlekens verk, från den tysta personliga omsorgen mellan två människor till samhällets strukturerade välfärd (till exempel genom vårdcentraler och skolor) är utflöden av Guds Andes verk på jorden.

Men detta innebär också att det som vi gör mot världen gör vi också mot Gud. Här minns vi särskilt Jesu ord: *Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.*²⁴ Bland dessa minsta syskon behöver vi också tänka djuren, vattnet, luften – hela den värld som är beroende av människans sätt att leva.

En av ekoteologins föregångspersoner, Joseph Sittler, sa: *A world sacramentally received in joy is a world sanely used – En värld som vi tar emot med glädje som sakrament, kommer vi att bruka på ett gott sätt.*²⁵

I samtiden finns märkligt motriktade rörelser. Visst finns det krafter som försöker tränga undan allt som har med religion att göra från samhället. Samtidigt har öppenheten för samtal om andlighet och liv ökat allt mer. Kanske är aggressiviteten i de antireligiösa krafterna ett tecken på att längtan efter andlighet och mogen religiositet är en kraft som kommer ur djupet. Vi vinner mer på att verka tillsammans med de gudssökande krafterna än på att bekämpa motkrafterna.

Jag tror framför allt att vi har glädje av att dela och utforska varandras berättelser om förundran. Många gånger har jag själv suttit på min lilla segelbåt en stilla kväll i S:t Anna skärgård, hört tärnorna och sett solen gå ned mot en brinnande himmel. För mig är det gudsupplevelser, för jag är övertygad om att Gud talar genom allt.

Vårt samhälle är fullt av sådana berättelser och vi behöver låta dem höras. Författaren Stefan Edman talar om att återövra en stark förundranskultur.²⁶ Förundran har att göra med en intuitiv uppfattning om det underliggande flödet av kärlek som finns i hela tillvaron. Dela berättelserna om Guds närvaro i livet, mötena under pilgrimsfärden där Guds ansikte blivit synligt, där helighet och närhet gått att ana!

Vi behöver alltså skapa mötesplatser där vi får återfinna det kristna språket och sätta ord på upplevelserna. När vi hjälper varandra att se Guds överflödande rika gåvor borrar vi djupare i ”det godas gåta”. Vi gör det inte genom att förstå, vi gör det genom att se, ta emot, benämna och tacka. Vi behöver bejaka och ta emot Guds kärlek i sinne och hjärta.

Att lyssna till sin längtan var ett uttryck som hördes många gånger under de gångna årens reflektionsprocess. Låt oss alltså börja med oss själva. Vi behöver inte vara blyga för våra behov av att tala om Gud och med Gud, ensamma eller tillsammans. Vi är många som vill utforska – med nya djup – hur samhälle, miljö, mänskliga liv och Guds närvaro hör samman.

Som hjorten längtar till bäckens vatten,
så längtar jag till dig, o Gud.
Jag törstar efter Gud,
efter den levande Guden.²⁷

Människan, en bedjande-och-sökande varelse

Vi är på väg, pilgrimsvandrare i tillvaron i relation och gemenskap med hela skapelsen. Därför behöver vi dynamiska bilder av vad det är att vara människa och kristen, bilder som tydligt visar att tillvaron är mycket större än vad vi själva är och som hjälper oss att sätta vårt hopp till den Gud som uppenbarat sig i Kristus.

I kristet språkbruk i vårt land har det länge varit ett antingen eller-tänkande i vårt sätt att beskriva relationen till Gud: antingen är du troende eller så är du det inte. Antingen är du frälst eller så är du det inte. Utanför eller innanför. Men om vi tror att Gud har skapat världen och alla människor, blir detta sätt att se på människor alltför begränsande.

För min del använder jag alltmer uttrycket *bedjande-och-sökande*,²⁸ med bindestreck emellan, som ett alternativ till det klassiska uttrycket ”troende”. ”Troende” kan uppfattas som ett ganska statiskt begrepp och för åtminstone mina associationer åt det intellektuella hållet. Att se människan som en bedjande och sökande varelse fångar in en del av vad det är att vara en religiös människa i tjugoförsta århundradet. Inte det ena eller andra utan både och. Uttrycket ger också rum för individen att definiera sig själv och inte stängas in i andras bilder och åsikter om hur religiositet bör se ut.

Uttrycket bedjande-och-sökande handlar i hög grad om relationer. Både ordet bedjande och ordet sökande handlar ju om hur människan sträcker sig bortanför det synliga. När livet mö-

ter oss eller drabbar oss, sträcker vi oss efter sammanhang och förståelse bortanför det gripbara och vardagliga.

Ibland kallar vi detta för att vi ber, ibland säger vi att vi söker. Ofta gör vi båda delarna. Kanske är det nyttigt att den som i dag upplever sig som bedjande stärker sin identitet som sökande och att den som trott sig ”bara” vara sökande också upptäcker sig vara mer bedjande än man trodde.

Som bedjande-och-sökande är vi i världen omslutna av Guds kärlek. Det är här Gud har skapat oss. Och vi försöker förverkliga Guds kärlek, vare sig vi kan sätta ord på det eller inte. Ibland kallar vi det människokärlek, ibland diakoni, ibland något annat. Benämningarna är inte så viktiga – men handlingen är viktig. Vi är alla både mottagare av kärlek och bärare av ett kärlekens uppdrag. Skapelsens återupprättande har både en personlig och en kollektiv sida, och det handlar både om människan och om naturen. För mig är det genom att lära känna Jesus som jag får ett fokus i min bön och i mitt sökande.

I nästa kapitel kommer jag att utforska samhörigheten och använda ordet *andlighet* – förmodligen ett av de mest älskade ”religiösa” orden i Sverige – som ett nyckelord för att beskriva hur jag försöker uppfatta tillvaron som en helhet.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Berätta något du upplevt och som fått dig att känna förundran. Hör detta samman med Gud för dig?
2. Vad kan du se i världen som får dig att tvivla på Gud? Guds existens? Guds kärlek? Guds närvaro?
3. Berätta om tillfällena då du känt dig som mer bedjande eller som mer sökande.
4. Kapitlets rubrik *Dela Guds kärlek till världen* är ett uttryck med flera innebörder. Vad hör du i rubriken som kan vara viktigt för dig?

Relation och andlighet

Relation – mänsklighetens gemensamma längtan

Allting hör ihop med allting annat var alltså ”ekologins första grundlag”. Hur ska vi förstå detta? Jag tror att vi behöver börja i frågan om vad ett gott liv är. Det finns en övning som, i olika varianter, förekommer i konfirmandarbetet. Då ställer man frågor av typen *Vad är det viktigaste i livet?* Ibland har frågan ännu mer utmanande former, till exempel: *Vad tror du att du kommer värdera högst i ditt minne från livet den dag då det är dags att dö?* Svaren är förunderligt lika: *relationer*. Jag undrar om det finns något som vi människor är mer överens om än relationernas stora betydelse för det goda livet.

Vid ett tillfälle fick Jesus frågan om vilket som är det främsta budet i lagen. På sätt och vis är detta samma fråga som konfirmandfrågan: *Vad är det viktigaste i livet?* Jesus svarade med det dubbla kärleksbudet: *Du ska älska Gud över allting och din medmänniska som dig själv.*²⁹ Genom att peka på relationerna gav han alltså samma svar som var och varannan människa än i dag ger om det goda livets grund.³⁰

Om man skrapar på det dubbla kärleksbudet är det lätt att se att budet inte bara är dubbelt utan tredubbelt: *Du ska älska Gud över allting och medmänniskan som dig själv*. Budet pekar mot de livets tre grundrelationer som vi alla står i: relationen

till Gud, relationen till medmänniskan och relationen till sig själv.

Den andra grundrelationen vill jag dock tolka vidare än bara medmänniskan: jag vill älska skapelsen och allt som är runt mig. Livets tre grundrelationer uppfattar jag då som relationer till Gud, till *skapelsen-och-medmänniskan*, till mig själv.

För mig är det viktigt att inte kalla detta för fyra relationer. Skulle vi göra det så gör vi det misstag som kristenheten har gjort i hundratals år: att skilja ut människan från skapelsen.

Vi behöver hålla ihop människa och skapelse. Människan har ett särskilt uppdrag och en särskild plats i skapelsen, men vi är likväl del av den skapade helheten.

Människan svarar *relationer* på frågan om det viktigaste i livet. Jesus svarar *relationer*. Detta visar att en hel del i trons kärna i grunden är bekant för människan. Vi har bundsförvanter och vänner i många också utanför de kyrkliga cirklarna. Alla har på något sätt relationer till skapelsen och till andra människor. Alla har ett förhållande till sitt eget inre, och om vi tror att alla människor är skapade av Gud, innebär det att alla har en relation till Gud. Alla, utan undantag.

Väldigt många i vårt stift är döpta och kyrkotillhöriga, och enligt statistiken är dessutom många regelbundna bedjare.³¹ Bönen i det tysta är kanske vår största folkrörelse. Det är lätt att förväxla det andliga livet med gudstjänststatistiken, men det finns massor av människor som ber för sina barn, för sina föräldrar, för sina liv. Kyrka och folk står varandra närmare än vi ibland tror.

Detta innebär att vi bör starta vårt tänkande inte i att vi i kyrkan är en liten grupp som ska nå ut, utan att vi är ett samhälle fullt av människor som på olika sätt har relationer till Gud. Om alla människor är skapade av Gud, vilket jag tror, så betyder det att alla människor har en livslång historia tillsammans

med Gud. Därför har alla människor också något att berätta om Gud.

För mig är det helt avgörande för kristen tro i dagens samhälle att vi börjar just i relationerna. Kyrkan har alltför länge talat om sitt budskap i termer och bilder som fått det att låta som om vi egentligen talar om något annat än om livet, livet som vi lever här och nu. Därför är det just relationsrikedomen, det mänskliga och det skapelsenära som jag letar efter och som jag gärna vill uppmärksamma – för där möter vi Gud.

När vi samtalar om livet talar vi inte om något annat än om Gud, men vi behöver hjälpas åt för att få syn på Gud mitt i livets vardag. Förundrans samtal öppnar vägarna också till att se Gud i vardagen. Kyrkan behövs för att skapa platserna för samtal och bön.

Men är det någon idé att ha en kyrka om kyrkans budskap i grunden handlar om villkoren för det mänskliga? Absolut. Eftersom relationerna är det mest dyrbara i det mänskliga livet är det just där som livet också är som mest sårbart. Från konflikterna i sandlådan till miljöförstöring och blodiga krig går en röd tråd av brustna och skadade relationer. Ingen kan skada oss så djupt som de vi litar mest på. Därför är arbetet med relationer evigt. Det syns i våra privata liv, och det hörs i skapelsens rop på hjälp.

Här har kyrkan något att tillföra som ingen annan har i samhället. Jesus pekade ju inte bara på den mellanmänskliga relationen utan på *tre* grundrelationer: relationen till Gud, till medmänniskan/skapelsen och till mig själv. Jesus räcker nycklarna till befrielse i livets många relationer.

Kyrkan är nära nog det enda sammanhanget i samhället där det finns en medvetenhet om hur nära förbundna med varandra dessa relationer är. Inte minst de nutida självbespeglande

trenderna där människor lämnas ensamma i relationen till sig själv, är en utmaning till oss alla. Vi blir till i relation, både till Gud och till vår omvärld. Om inte vi ser till att hålla samman relationerna och hjälpa människor att ta plats i dem kommer ingen annan att göra det. Att vi möts har en nyckelbetydelse. Att vi ber har en nyckelbetydelse. Att vi vågar ha kontakt med våra egna inre liv har nyckelbetydelse. Men det är i samspelet relationerna emellan som det mänskliga blir till.

Sammanhållande och utvecklande miljöer med plats för de tre relationerna finns det gott om i stiftet. Jag möter dem i engagerade förtroendevalda, i små samtalsgrupper och i blomstrande ungdomssamlingar. De finns också i diakonins utsträckta händer där hjärtats engagemang bultar hårt och hjärnans fantasi söker goda lösningar för utsatta människor. Anställda och ideella kämpar tillsammans här, och i mycket annat.

Särskild vikt tror jag vi i framtiden bör fästa vid att våra miljöer i större utsträckning bör vara generationsöverskridande. Vi har mycket att vinna på att dela erfarenhet över gränser, och just mötet mellan generationerna ser jag som en av de stora utmaningarna just nu. Också för unga människors möjligheter att fortsätta finnas kvar i församlingsgemenskapen är det viktigt att de generationsöverskridande sammanhangen utökas och görs tillgängliga redan från början. Vägen till förtroendefulla samtal och stödjande relationsbyggen går genom vänskapen – inte minst mellan unga och gamla.

För något år sedan besökte jag en församlingkväll i Östra Eneby församlingshem. Det var lekmannakåren Kyrkans vänner i Norrköping som bjudit in både unga och gamla till samtal om bön. Många deltagare kom. I små, generationsöverskridande grupper med både unga och gamla började vi med att samtala om viktiga musikupplevelser i våra liv. På så sätt ”hittade” vi varandra i avspänt men ändå meningsfullt samtal. Sedan

gick samtalet vidare till börens upplevelser och möjligheter. En levande kväll med energi och mening enligt flera vittnesbörd.

I Östra Eneby var vi många. Det viktiga är dock inte antalet utan att vårt fokus är på att vara just levande. Då får både glädjen, nöden och gudsrikesvisionen, alltså befrielsen, uppgiften och drömmarna, finnas med. Om ett sammanhang är litet men livskraftigt kommer människor att vara beredda till engagemang. Om ett sammanhang har överlevt sig själv finns det ingen anledning att lägga resurser där. Poängen är fördjupningen i alla de relationer som vi står i, de individuella och de gemensamma, relationerna till människorna, träden, djuren och vattnet.

Att vara en bedjande-och-sökande församling betyder inte nödvändigtvis att vara många eller framgångsrika eller att ha en omfattande budget. Det betyder, som Jesus säger, att två eller tre sluter sig samman och ber. Kommer det fler är väl det bra, men det är inte det som är poängen med sökandet och bönen. Men det är verkligen inte heller ett egenvärde att vara få. Stiftet har många, goda sammanhang som samlar mängder av deltagare, och de stora pastoratens resursrikedom är Guds goda gåvor. Samordningen av diakoniresurserna som sker till exempel i diakonocentrum i Linköping och Norrköping är goda exempel.

Det är min övertygelse att människor kommer när ett sammanhang blir meningsfullt. Under många år har kyrkan vånadats över ”hur vi ska få folk att komma”, och det har inte varit fruktbart. Vi behöver hitta vår egen energi i det vi gör – för energi och glädje smittar.

Om vi ser det så, är det inte konstigt att frågan om goda församlingar ofta formuleras som en fråga efter *levande församlingar*. Mitt valspråk, *Levande tillsammans med Kristus*, är mitt sätt att uttrycka det och att verka för *levande församlingar* är stiftsorganisationens vision. Och smaken av liv känner vi när vi möter den.

Andlighet – att hålla samman relationerna

Begreppet *andlighet* går att uppfatta som en nyckel till att förstå hur de tre grundrelationerna hör samman: andlighet vill jag kalla det som håller ihop helheten, det som förenar alla tre grundrelationerna. Ordet andlighet är ett ord att återerövra, att hålla högt som samlande begrepp för det liv där relationerna hålls ihop. Det är också ett ord som människor utanför kyrkans traditionella ramar uppskattar och kan identifiera sig med.

Teologen och prästen Sofia Mogård, författare av 2013 års synodalmötesavhandling för Linköpings stift, skriver:

Kristen tro är på flera sätt en berättelse om relation. Det visar sig att Anden spelar en mycket avgörande roll. Genom att reflektera kring Anden kan vi närma oss frågan om vad det är att leva i en relation. Och tvärtom, genom att tänka kring våra relationer kan vi få syn på hur Anden verkar i våra liv.³²

Utifrån de tre grundrelationernas perspektiv kan vi se hur samhället ofta sektoriserar livet. Det kan ske genom att psykologerna får hand om människans relation till sig själv, beteendevetarna om de mellanmännsliga relationerna medan politikerna förväntas sköta miljön. Gudsrelationen lämnas åt kyrkan som ett reservat. Det är det som illustreras av den första bilden (figur 1, till vänster).

Det händer även att kyrkan sektoriserar tillvaron och låter de tre grundrelationerna falla isär. Vi delar ju inte sällan upp församlinglivet på ett liknande sätt. Somliga verksamheter fokuserar då på det mellanmännsliga, gemenskapen, medan andra handlar om Gud

1. Sektoriseringen

och det religiösa. Ytterligare andra berör mest min relation till mig själv. Det är alltför lätt att kyrkobyggnaden blir platsen för gudsmötet, församlingshemmet platsen för det mänskliga mötet och det stängda själavårdsrummet platsen för det äkta mötet med mig själv. Skapelserelationen hamnar i miljögruppen och fredsfrågorna i internationella gruppen. Men vi behöver hålla ihop sammanhangen och hålla ihop relationerna. Rent praktiskt och organisatoriskt ska vi bygga broar mellan sammanhangen.

Ibland skiljer vi dessutom på andligt och världsligt i organisationens uppgifter. För somliga arbeten i kyrkan framställs då tron som inte lika viktig som för andra. Men tro och bön är väl tillgångar för livet och för helheten och inte bara en kompetens för vissa av kyrkans verksamhetsgrenar? Bön är inte en sak och arbete en annan. De hör ihop. Här finns mycket, både lätt och svårt, att utforska.

Det finns ett engelskt uttryck, *compartmentalization*, som fångar detta ganska allmänmännsliga fenomen att dela upp verkligheten. Ordet betyder ungefär *kupéifiering*, det vill säga att vår mentala tillvaro lätt kommer att bestå av ett antal kupéer där olika värdesystem råder. I en kupé finns det andliga livet och i en annan finns, till exempel, mitt vardagsliv med medmänniskorna. I åter en annan finns kanske mitt sätt att tänka kring min ekonomi, i ytterligare en annan min politiska uppfattning och så vidare. Men de hänger inte ihop. Vi behöver göra upp med denna ”kluvna andlighet”, som den jesuitiske teologen och prästen Gerard W. Hughes benämner problemet.³³

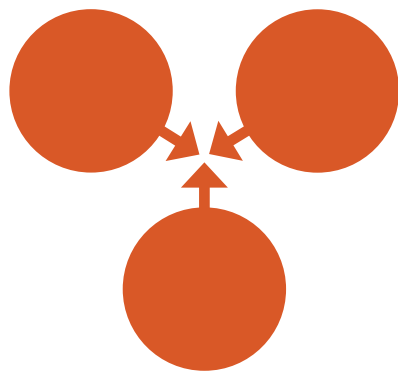
En av mina företrädare, biskop Martin Lind, beskriver samma fenomen med orden:

I alla dessa uppdelningar placeras Kristus och Gud i ett fack, i ett område. Men då blir också Kristus par-

tiell och provinsiell. Gud får i detta tänkande inte ha något med helheten att göra. Gud har inte med hela skapelsen att göra. Gud placeras i ett fack av skapelsen, i en del av skapelsen. Hela detta uppdelande förutsätter att man kan tala om en verklighet utanför Guds verklighet eller utanför Kristi verklighet.³⁴

Andlighet är, för mig, den aspekt som håller ihop helheten av de tre grundrelationerna. Den är det liv som, sammanbindande, för relationerna närmare varandra, där vi ser att de hör sam-

2. Andlighet – det sammanhållande

man och går i varandra. Det är det som illustreras av den andra bilden (figur 2, till vänster). Vi kan inte nöja oss med att betrakta gudsrelationen som andlig och de andra två grundrelationerna som oandliga. Det skulle ställa gudsrelationen mot människorelationen, bönen mot gemenskapen och liturgin mot diakonin och det sociala arbetet. Då blir det andliga en sektor av livet – och de som bara vistas i en sektor blir lätt en sekt.

Som kristna behövs vi inte bara med vårt arbete i samhället utan också med vår bön. Och det är inte bara bön som behövs i kyrkan utan också solidariskt arbete, medmänsklighet, diakoni. Den nederländske teologen Henri Nouwen skriver:

Kristet liv är inte ett liv delat mellan tider för handling och tider för kontemplation. Nej. Verkligt socialt handlande är en form av kontemplation och verklig kontemplation är kärnan i socialt handlande.³⁵

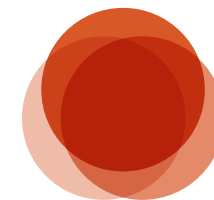
Då har jag mig själv med när jag möter Gud och när jag möter människa och skapelse. Och jag har med mig Gud och hela skapelsen när jag bottnar i mitt inre. Ingenting hamnar utanför Gud. Och jag kallas till diakoni in i alla livets sammanhang.

Det är min fasta övertygelse att Gud är intresserad av hela skapelsen och av hela mitt liv, inte bara av vissa sektorer. Vi finner Gud i allt och bär därför allt med in i bönen. Likaså är det relevant att be för allt vi gör och i alla sammanhang där vi är. Det är detta som illustreras av den tredje bilden (figur 3, ovan).

Vi behöver hjälpa varandra att föra det kluvna mot helhet. Detta kan vi göra genom att hjälpas åt att se Gud i vardagens små händelser och i naturens under och genom att sätta ord på det vi ser. Gud finns i vår skadade skapelse, i medmänniskans ögon och i mitt trassliga liv. Allt har sin plats både i vardagens samtal och i bönen. Relationer hänger samman.

De enkla och ibland lite självklara sätten kan ibland vara goda vägar till att göra verklighet av detta. Kanske kan vi till exempel öva oss i att be ”ögonblicksböner” i livets små sammanhang? Då tar jag för vana att be, kanske bara med ett ord, varje gång jag möter en människa, börjar en måltid, ställer mig vid disken, vaknar, somnar och så vidare. Sådana små böner kan hjälpa oss att se Gud mitt i livets flöde.³⁶ När jag vant mig vid att göra de återkommande händelserna till påminnelser om bön är det lättare att hitta bönen i livets mångskiftande händelser.

3. Att finna Gud i allt

Andlighetens utmaning

Samtidigt finns det något förledande romantiskt i bilder som gör anspråk på att beskriva helheter. De utopiska drömmarna om den friktionsfria familjen, den homogena nationella gemenskapen eller den glada troende församlingen – liksom drömmarna om den paradisiska gudsrelationen – bär inom sig samma giftpiller av osanning. Vi lever i en komplex, rörlig och trasig värld. Det är i denna värld vi har att möta Gud, varandra och oss själva.

Att tala om andlighet som det som håller samman alla relationer gör inte att livet blir av med sin komplexitet. Relationer är nästan alltid komplicerade på något plan. Med detta sätt att resonera ställer vi dock inte tillvarons olika sidor mot varandra.

Jag vill ana bilden av en andlighet som hjälper oss att leva med vår otillräcklighet och sårbarhet, en andlighet med dofter av sådant som glädje, befrielse, äkthet och nåd, som är ”ett friskt vatten som smakar gott” och som öppnar nya vidder av frihet och möjlighet. Paulus uttrycker det poetiskt: *Där Herrens ande är, där är frihet.*³⁷

Vi behöver vara vaksamma på underförstådda bilder eller krav på att vår andlighet borde ha en viss form, bestämd intensitet eller vissa uttryck. Finns det underförstådda krav på att vi måste uppleva vissa saker i bönen eller när vi tittar på livet? Mäter vi vår tro mot någon medveten eller omedveten måttstock, auktoritär eller patriarkal?

Helheten handlar inte om att världen ska slätas över, bli okomplicerad och begriplig utan om att den Gud som andas i allt finns i varje fragment och varje obegriplighet. Det är som med den krossade spegeln. Även om dess skönhet som helhet är förlorad så förmår fortfarande varje skärva spegla ljuset vidare. I varje detalj i skapelsen och i våra sårade liv finns Gud, och Gud talar såväl i kaoset som i ordningen.

Diakonal andlighet

I allt är Gud närvarande, och inget av det som finns är utanför Gud. När vi lyssnar till världen lyssnar vi också till Gud, och när vi lyssnar till Gud kommer Gud att tala om världen. Gud ropar i världens nöd. Denna värld som Gud älskar får väcka också vår kärlek, och därmed också vår omtanke och vår hjälp. All andlighet är därför diakonal – för allt hänger samman.

Tillsammans strävar vi i gudsrikesvisionens riktning, och vi gör det med möjligheter som finns för oss människor som lever i ett samhälle med olika roller, arbeten och uppgifter. Där har vi vår kallelse, enligt vår lutherska tradition. Att vara en möjliggörande gemenskap för diakonal andlighet handlar i det lutherska perspektivet alltså först och främst om att rusta oss till att leva i vår kallelse att förverkliga gudsrikesvisionen i våra vardagsliv. Vår vardag – arbete eller annat, våra vardagsrelationer, vårt engagemang för asylsökande, miljöarbete eller omsorg om barnbarn – är vår kallelse.

Ibland kritiserar Svenska kyrkan för att ”blanda sig i samhället”. Bakgrunden till detta är illusionen att det är organisationen som är kyrkan. Men med så många tillhöriga som kyrkan har kan man med fog säga att kyrkan *alltid* är mitt i samhället. Och kyrkan har funnits mitt i samhället så länge det funnits en kristen kyrka i Sverige. Alltid genom människors medmänskliga omsorg. Förr också genom att ansvara för skola, vård och omsorg i en fattig verklighet. Också i dag är det viktigaste i kyrkans närvaro människornas arbete i vardagen – även om de flesta inte är medvetna om att kyrkan bejakar detta som en kallelse i Guds verk.

Också i dag utför kyrkoorganisationen uppgifter som kräver att vi samarbetar, agerar gemensamt. Då kan det vara människor i församlingen som gör saker tillsammans, som insamlingar, språkcaféer för flyktingar med mera. Ibland ser vi att det

krävs särskild kompetens för diakonala kraftsamlingar. Då är de stora församlingarnas möjlighet att agera med alla sina resurser verkliga gudsgåvor.

I allt detta har diakonen en central organiserande och opinionsbildande roll, men det är inte diakonen själv som är församlingens diakoni. Diakonen som ”möjliggörare” hjälper människor till individuell och gemensam diakoni i världen. Inte heller diakonin är en ”sär-verksamhet”. Den behöver finnas och synas mitt i församlingens gemenskap för att inspirera vardagens diakoni och synliggöra och öppna människors ögon för utmaningar i samhället och för människor som marginaliseras.

Ora et labora – be och arbeta – är en av kyrkans gamla, centrala riktpunkter. Bönen för oss inte från världen utan till världen, och den hjälper oss att se världen och dess nöd klarare. Samhörigheten i dessa perspektiv tror och hoppas jag mer och mer kommer att präglade den kyrka som är på väg att växa fram.

När Jesus döpts och inlett sin verksamhet, var det första han gjorde att gå ut i öknen för att be och fasta.³⁸ Där börjar alltså vår verksamhet: både kronologiskt genom att vi börjar handling med bön – och attitydmässigt genom att bönen ligger som grund för det vi gör. Men öknens bön var inte den sentimentala bönen utan en kamp med demoner, med materialism, avgudadyrkan och maktbegär. Det var detta som djävulen frestade Jesus med i öknen. Hotet mot gudsrikesvisionen finns alltså med från början. Redan här dras stridslinjerna upp. I Jesu kamp får vi en utmaning att utforska kombinationen av lyssnande bön och radikalt handlande i världen.

Bön hjälper oss att se Guds kärlek och att höra ropet från skapelsens nöd. Det är inte helt fel att säga att bön på detta sätt leder både till lag och evangelium. Vi lär på ett djupare sätt känna både det rop på hjälp som hörs i skapelsen och den befrielse som Gud vill räcka. Detta är en profetisk andlighet: vi ber Gud

om hjälp att se, tala och handla. Och vi öppnar oss för att vi själva är en del av Guds bönesvar.

Bönen är därför det vi har med oss i allt vi gör och är. Och allt vi gör och är, är också relevant att lyfta fram i bön.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Hur hör tillvarons grundrelationer ihop, tycker du?
2. Hur ser ”god andlighet” ut för dig?
3. På vilket sätt hör bön och arbete ihop i flyktingströmmarnas och miljökrisens tid?
4. Vad är diakonal andlighet för dig?

I världen
tillsammans
med Jesus

I en sekulariserad värld

Under det senaste halvsekle, ungefär, har en rik teologisk linje som bygger på återupptäckter i tron mejslats fram i Svenska kyrkan. Ett centrum i denna teologiska linje är den ovan beskrivna betoningen av att hela världen är skapad av Gud och fylld av Gud. Jesus är redan på plats när vi kommer.

Att tänka andlighet i ett vidare perspektiv är inte att släppa taget om Jesus eller att välja bort honom. Tvärtom handlar det om att bejaka och hitta Jesus i nya sammanhang och se nya perspektiv av honom. Mycket av fariséernas konflikter med Jesus handlade just om detta: han var på ”fel” plats och sa ”fel” saker. Därför blev han inte igenkänd.

Samma utmaning står vi inför i dag. Jesus talar genom utsatta, genom den sårade miljön, genom krigets offer och flyktingar: *Jag var hungrig, törstig, hemlös, naken, sjuk, i fängelse...*³⁹ Känner vi igen Jesus utanför våra invanda ramar? Vi hjälper naturligtvis inte de behövande av omtanke om Jesus. Den nödlidande får hjälp för sin egen skull. Men Jesus är där och ropar efter oss.

Lever vi människokärlek och diakoni, inte bara som verksamheter i organisationer utan som hållningar i var och en av oss?

Jorden är Herrens med allt den rymmer, världen och alla som bor i den, utropar psalmisten i Ps. 24:1. Hela världen är genomandad av Gud. Alla människor är skapade av Gud och har gudserfarenhet. Vi är kyrka i världen tillsammans med ett myller av gudserfarna människor som vi inte känner.

Därför bejaka vi att alla goda krafter i världen, bekännande eller inte, behöver göra tjänst för att världen ska bli god att leva i. I detta arbete finns ingen anledning att avkräva varandra bekännelser, vare sig till vår gudstro eller till någon gudstro alls. Alla är skapade av Gud, och allas goda verk är därför ett Guds verk. Vi behöver till exempel inte bygga ett särskilt kristet sjukhus för att Guds verk ska bli gjort. Gud verkar genom all sjukvård. Att samhället ibland ligger före kyrkoorganisationen i förståelse av jämlikhet och rättvisa bör vi ta emot med ödmjukhet. I andra tider är det kyrkan som går före och utmanar samhället.

Därför kan vi också uppskatta andra religioner och bejaka de goda gudserfarenheter som vi känner igen där. Detta brukar, i religionsteologin, kallas för *inklusivism*.⁴⁰ Vi kan med frimodighet bejaka Guds goda handlingar genom människor också i sammanhang som inte är våra egna.

Lite paradoxalt, kan man tycka, har detta lett till att dagens kyrka kan uppskatta sekulariseringen, om man med sekularisering menar människans uppbrott från förtryckande religiösa strukturer. I gamla tider ville kyrkan ha makt över människors tankar och livsstil. Sekulariseringen har varit en viktig faktor som har kommit med frihet från sådan maktutövning.

Kyrkan behöver dock med kraft ta avstånd från det som kallas för *sekularism*. Detta ord står för ett tillstånd där människan tar avstånd från Gud.

Sekularisering handlar alltså om människans goda frigörelse från den auktoritära religionen medan *sekularism* handlar om

en värld som glömt Gud.⁴¹ Om sekularismen gör oss andligt döva så kan sekulariseringen tvärtom öppna möjligheter att lyssna till Anden bortanför den kyrkliga bråten.

Jag uppfattar att Jesus själv lägger grunden till den goda sekulariseringen i sina konflikter med det religiösa etablissemangen (se till exempel Matteusevangeliet, kapitel 23) och jag anar att Jesus själv visar vägen till frihet från kyrklig och religiös makt när han talar om befrielse och nåd. I kyrkans historia kan man se att sekulariseringen, i denna befriande bemärkelse, rentav växer fram som en följd av kyrkans eget budskap.⁴²

I detta avseende har alltså evangeliet och sekulariseringen verkat i samma befriande riktning. Den goda följden är att kyrkan fått hjälp att befria sig från sådana attityder och anspråk som inte tillhör evangeliet men som av politiska och kulturella skäl har blivit en del av kyrkans arv.

Med sekularismen är det något annat, den försöker tränga ut Gud ur medvetandet både i samhälle och individ. Det är dock en modernistisk fördom att man kan skapa ett religionsfritt samhälle. Sekularismen är lika mycket religion. Att medvetet utelämna Gud från sin livstolkning är inte ett mindre religiöst förhållningssätt än att räkna med Gud. Det är ett annat religiöst förhållningssätt.

På samhällsplanet kan man se att en sekulariserad stat mycket väl kan stötta ett samhälle med rika religiösa traditioner. Den sekularistiska staten tenderar däremot att försöka trycka ner, osynliggöra och i värsta fall tillintetgöra andra världsbilder än den egna.

Vare sig vi vill eller inte behöver vi vara i dialog med den mångfasetterade världen där olika världsåskådningar samsas och brottas, förhoppningsvis med fredliga intentioner. Här tror jag

vi vinner mycket på att tänka *världsbildsdialog* och inte bara religionsdialog. Bytet av ord hjälper oss att se att mötena inte bara handlar om olika gudsbilder och ”traditionellt religiösa” förhållningssätt. Det handlar om hela vårt sätt att orientera oss tillsammans med människor som inte delar den kristna tron. Det har inte någon principiell betydelse om den andre kallar sig agnostiker, troende på eget sätt, muslim, ateist eller något annat.

Världsbildsdialog handlar om hur vi gör mötet med den som uppfattar världen på annat sätt till ett gott möte. Som kristna kan vi, ur vårt perspektiv, bejaka och synliggöra Guds närvaro i den vi möter, oavsett världsbild. Gud är ju närvarande i varje människa och i varje möte. Just genom att odla det dialogiska perspektivet i mötet med den som har en annan världsbild, har vi kristna något viktigt att tillföra samhället – för alla vill inte dialog.

Jag tror att sekularisering, världsbildsdialog och andlighet alla är uttryck för en längtan efter djup i livet. Som kristen uppfattar jag det som olika sätt att söka den livets Ande som verkar i allt och genom allt. Jag vill gärna vara med och ärligt söka efter mötet med den heliga Anden i okända marker.⁴³ Återigen: må människor av god vilja söka tillsammans. Som kristen anar jag att det i andligheten finns redskap för att hantera sekulariseringen och med självförtroende ta plats i världsbildsdialogen.

När sekulariseringen gjort människor fria från religiös maktutövning finns fortfarande det andliga behovet kvar. Här ser jag en tydlig plats för dagens moderna församling. Det behöver finnas en icke-auktoritär arena där det finns kraft och kunskap om det som hör hemma i religion och andlighet i allmänhet och kristen tro i synnerhet. Ett sekularistiskt samhälle har svårt att erbjuda detta. Det bästa skyddet mot dålig religion är inte frånvaro av religion utan förmåga att på ett moget sätt umgås med religion, vare sig man är utövare eller inte.

Det behövs helt enkelt en öppen och självmedveten kyrka, en kyrka som genomsyras både av självförtroende i sin tro och av lyhördhet. Det behövs levande församlingar av bedjande-och-sökande människor som välkomnar varandra. Vi är kristna, vi är Jesusvänner och vi vill vara det på ett sätt som återspeglar *glädje, befrielse, äkthet* och *nåd*, det som var Jesu egen hållning och gåva till världen. Den förankringen öppnar för lyssnande och dialog och möjlighet att skapa mötesplatser. Till detta perspektiv på Jesus går vi nu vidare.

Glädje, befrielse, äkthet och nåd – en vision i Jesu efterföljd

Psaltaren 19 börjar: *Himlen förkunnar Guds härlighet, himlavalvet vittnar om hans verk. Dag talar till dag därom och natt undervisar natt. Det är inte tal, det är inte ljud, deras röster kan inte höras, men över hela jorden når de ut, till världens ände deras ord.*⁴⁴ *Psalmisten beskriver de ohörbara ordens förundrade predikan.*

I kristen livstolkning fortsätter denna förundran och hänförelse in i Jesusgestalten. Jesus kommer med orden, han är Ordet, som leder oss bråddjupt in i Guds kärleks mysterium.⁴⁵ Själv tycker jag att den gamla Jesusglädjen är härlig. Jesus är min vän, min förebild, min försonare och min kärlek. Jesus bekräftar i mångt och mycket förundrans aning om Guds helighets kärlek. Och han förtydligar och sätter ord på den när han talar om gudsrikesvisionen. Uppmaningen att följa Jesus är en kallelse djupare in i Guds mysterium.

Det är ganska tydligt i evangelierna vad Jesus ägnar sig åt: han predikar om Guds rike och han helar sjuka. Gudsríkets återupprättande i den skadade världen heter helande. Skapelse och helande är Guds båda händer och de utför samma verk.

Jesus berättar också om vad det är han gör, och han tolkar sina handlingar som gestaltningar av Guds kärlek. I Jesu berättelser, handlingar och undervisning blir Guds kärlek därför ännu tydligare än i skapelsekärleken.

Ytterst sker detta i korsets och uppståndelsens mysterier, där försoningen och hoppet läggs till grund för det mänskliga livet. Samma kärlek som människan kan förundras över i skapelsen blir alltså synlig, får kött och blod, i Jesus.

Lukasevangeliets inledning beskriver hur Jesus i Andens kraft tar sig an livet och uppgiften. En av de första berättelserna ur Jesu verksamhet återvänder jag mycket ofta till: tillfället då han besöker synagogan i Nasaret.⁴⁶

När Jesus kommer dit ber ledarna honom att stiga fram och läsa texten som är ett stycke ur profeten Jesajas vision om Guds rike.⁴⁷ Orden beskriver det återupprättade Jerusalem, samma vision som återkommer i Uppenbarelseboken.⁴⁸ Jesus läser:

Herrens ande är över mig, ty han har smort mig till att frambara ett glädjebud till de fattiga. Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet och förkunna ett nådens år från Herren.

När han är färdig rullar han ihop bokrullen och säger att det är om honom texten handlar: *i dag ser ni detta förverkligas inför era ögon*. Läsningen förvandlas alltså till ett programtal om hur Guds ande är över Jesus, att det är han som kommer med ett glädjebudskap till de fattiga, befrielse för de fångna, syn för de blinda och ett nådens år från Herren.

Genom den här texten lyfter Jesus fram sin gåva till mänskligheten, och den går att sammanfatta i några enkla ord: *glädje, befrielse, äkthet*⁴⁹ och *nåd*. Skälet till att jag så ofta hänvisar till

berättelsen är att den för mig är *det mest centrala uttrycket för en gudsrikesvision i nyckelordsform*.

Jesus använder Jesajacitatet för två saker: för att beskriva sig själv som gudsríkets upprättare och för att skissa konturerna av gudsríkets – glädje, befrielse, äkthet och nåd. Senare i evangeliet sänder Johannes döparen bud till honom och frågar om han är Messias eller om folket ska vänta på någon annan. Då är det just på det här citatet som Jesus pekar för att bestyrka att han är den han är: Messias, den som ska upprätta Guds rike.⁵⁰

Orden glädje, befrielse, äkthet och nåd ska ses som en helhet. Om vi till exempel talar om glädje utifrån detta perspektiv handlar det alltså om en glädje som är befriande, som är äkta och inte påtvingad – alltså full av nåd. Orden tolkar varandra. Glädje utan äkthet blir glättigt. Äkthet utan nåd blir obarmhärtigt. Och så vidare. Och det är alltid sårat och bristfälligt här i tiden.

Dessa goda gåvor gav Jesus till de människor han mötte. Ett starkt exempel är mötet med den samariska kvinnan vid Sykars brunn.⁵¹ Hon befriades till glädje och äkthet av nåden hon mötte. Det blev lättare att andas av friheten.

För kvinnan vid Sykars brunn beskriver Jesus sitt verk som att ge människor friskt vatten: *Om du visste vad Gud har att ge och vem det är som säger till dig: Ge mig något att dricka, då skulle du ha bett honom, och han skulle ha gett dig levande vatten*.⁵² I mötet med Jesus ser vi Gud i ögonen och tar emot gåvorna som Gud vill ge. I djupet av vår mänsklighet känner vi igen dem som goda gåvor, och den andlighet som är av Gud skapar därför frihet och glädje.

Detta är det liv som också vi är inbjudna att dela med varandra. Vi kan, i all enkelhet, använda de här nyckelorden som ”provnålar” i liv och arbete, i miljö och natur, i samhälle och kyrka: är det glädje, befrielse, äkthet och nåd som växer så är vi sannolikt på rätt spår.

Att göra som Jesus gör – ”Imitatio Christi”

Den första kärlekens (s. 22) blick är Guds blick på världen, det som uttrycks i slutkommentarerna efter skapelsedagarna: *Det var gott* och *Det var mycket gott*.⁵³ Så lyder Guds omdömen om sitt verk i skapelseberättelsen.

Kan vi öva oss i att se med Guds ögon på världen? Naturligtvis är det utopiskt, men ändå ligger det i vår kallelse som människor. Med Jesu hjälp kan vi ana att vi står i gudskärlekens flöde, och det påverkar vårt sätt att se på livet och världen. Han hjälper oss att se att vi finns i ett sammanhang. Jag tror att detta är en av vår tids stora utmaningar: att lyfta människosynen ur individualismens begränsning och teckna människan som en sammanhangsvarelse.

Den amerikanske teologen Harvey Cox uppmanar oss i en av sina senare böcker att bredda fokus från Jesus som individ till syftet med hans liv: att förkroppsliga Guds verk.⁵⁴ Frågan är alltså om vi inte ibland tittar för mycket *på* Jesus och för lite *i samma riktning* som Jesus. Jesus försöker förverkliga gudsrikesvisionen och vi är inbjudna att vara med. Vi stannar ofta i reflektion över Jesus som person, och det ska vi naturligtvis göra, men vad är det Jesus utmanar oss att se?

I klassisk kristen teologi kallas det här perspektivskiftet för *imitatio Christi*, alltså att ”imitera Kristus” – att göra som Jesus gör. Här möts perspektivet ”att se på Jesus” och perspektivet ”att se

med Jesus” – och att göra handling av vad vi ser i båda perspektiven.

Det är som i det gamla talesättet: *Kärlek är inte att titta på varandra utan att se i samma riktning*. Perspektivskiftet betyder alltså inte att Jesuskärleken och Jesusuppmärksamheten blir mindre. Tvärtom, om man ska se med någon annans perspektiv måste man hålla sig mycket nära den personen. Att vilja se med Jesu perspektiv är alltså ett annat sätt att säga att vi behöver hålla oss nära Jesus, stå sida vid sida med Jesus, gå på lärjungavis tillsammans med Jesus.

Ibland sägs det att kyrkan måste vara modern eller att kyrkan måste följa sin tid. Allt sådant är ovidkommande. Kyrkan är kallad att följa Jesus, inget annat. Detta kommer att göra att vi ibland uppfattas som radikala och ibland som konservativa. Sådant får vi leva med. Det är Jesusefterföljelse vi är kallade till.

Men Jesus möter vi i periferin, i den utsattes blick och i nöden. Jesus uppmanar oss i Matteusevangeliets kapitel 25 att se de hungrande, de hemlösa och brottslingarna. I dag kan vi också tala om hur vi måste höra ropen från det plågade havet och skogarna som skövlas. Ju närmare vi kommer centrum, desto mer kommer vi att få upp ögonen för samhällets och livets periferi. Att ”gå inåt” är inte att förlora sig i introspektion utan att få upp ögonen för livets sanning, att se med äkthet, som det verkligen är, och inse behovet av att ta emot och ge befrielse, nåd och glädje.

Det är den medvetna, mottagande uppmärksamheten på Guds kärlek och försoning som gör att kyrkan har något unikt att säga om skapelsens helande, alltså om världens överlevnadsfrågor. Vi ser något som inte alla andra ser. Det är detta som gör att vi inte bara behöver repetera det som samhället säger. Vi ser ett grundmönster för skapelse, människa och Gud där allt hör ihop, där vi delar Guds kärlek till världen.

Guds mission och verk – "Missio Dei"

Guds eget verk är på gång, ett kärlekens skapande och helande verk, ett Andens handlande i nuet. I detta är vi inbjudna att vara med som skapade medskapare.⁵⁵

Kyrkornas världsråds missionsdokument *Tillsammans för livet* (2012) uttrycker detta med orden: *Livet i den heliga Anden är missionsuppdragets innersta väsen, kärnan i varför vi gör det vi gör och hur vi lever våra liv.*⁵⁶ Att vi är inbjudna att stiga in i kärleken innebär att det vi gör sker i Gud i högre grad än för Gud.

Ordet mission betyder sändning och uppfattas ofta ungefär i betydelsen *uppdrag* eller *verk*. Men världens liv i är första hand Guds mission. *Missio Dei*, som det kallas i teologin, lyfter fram att Gud handlar i världen för helande. Skapelsens fortsättning heter helande. Missionen är Guds, vilket innebär att det i första hand är missionen som har en kyrka, inte kyrkan som har en mission. Och Guds mission omfattar allt som har med gudsrikesvisionen att göra.

För något år sedan var jag på Kreta på ett studiebesök tillsammans med kontraktspastorerna. Vi bodde på ett ortodox institut för att fördjupa oss i ekoteologi det år då gudsrikesvisionen var temat i kyrkosynsarbetet.

Vid ett tillfälle berättade en guide om en liten, utrotningshotad blomma som växer på östra delen av ön. Han nämnde att det finns människor som arbetar för att just denna lilla blomma skall kunna överleva. Slöseri med kraft? Jag tycker inte det. Snarare är det ett exempel på att människor uppfattar hur Gud slösar med sin kärlek också genom att skapa det lilla och sårbara. Människor ser och delar Guds kärlek – också till denna lilla blomma. Detta blir en kärlekshandling i bergspredikans anda: *Se på ängens liljor, hur de växer. De arbetar inte och spinner inte. Men jag säger er: inte ens Salomo i all sin prakt var klädd som en av dem.*⁵⁷ Vi ser och erkänner både stort och smått som Guds rika

gåvor och att vi har plats i Guds verk för att göra världen till ett gott hem för allt levande.

Miljö, rättvisa och fred sägs ibland inte ha med kyrkans mission att göra, men gudsrikesvisionen är ett odelat helt. Gud älskar världen och skapar och helar. Människligheten är inbjuden att vara med. Detta ser kyrkan och berättar och handlar. Det ena går inte att skilja från det andra. En av mina företrädare, biskop Martin Lönnebo, har skrivit:

Kristen tro är viktig för all politik just därför att den inte är politik, men finns före som en uppmaning, i som en drivkraft, efter som ett mål. Guds rike är för stort för att skrivas in i partiprogram och ingen nation, än mindre något parti, äger kosmos.⁵⁸

Den första skapelseberättelsens uppmaning från Gud till människan att förvalta världen innebär förtroende för människan.⁵⁹ Men det innebär också att Gud gör sig sårbar. Guds plan för världen framstår ju som att människor ska stiga fram som förvaltare och medskapare, som gudsrikesvisionens förverkligande.

Det finns en pockande medvetenhet om skapelsens trasighet, människans nöd och vårt ansvar som ibland kallats för "lag" i kristen tradition. Detta har dock ofta missförstått som att vi ska göra gott för att tillfredsställa Gud. Ansvaret för att agera kommer dock inte ur hotet om Guds dom utan ur skapelsens behov, ur medmänniskans nöd. Det goda vi strävar efter är inte till för att vi själva ska framstå som goda eller för att Gud ska bli glad, utan för att nöden i skapelsen kräver vårt engagemang, våra böner, våra händer och våra resurser för helande.

När Jesus tecknar konturerna av gudsriket är det som ett befriande budskap. Jesus beskriver detta som sin gåva till världen. Det går också att uppfatta som en inbjudan att vara med. Vi får

delar Guds kärlek och leva de handlingar som kärleken driver oss till. Jesus försöker inte skapa ett skulddrivet ansvarstagande i världen; genom försoningen lyfter han bördor och hjälper oss att orka. Han ber om medkänsla, helande – om hjälp att ge Guds gåvor vidare.

Guds längtan, enligt den här gudsrikesbeskrivningen, är alltså att skapelsen ska kunna sträcka på sig, befriad, i glädje, att den ska kunna leva och växa på ett äkta sätt och ta emot och uppleva nåd.

I de klassiska berättelserna om den yttersta dagen ställs människan inför Gud för att bli dömd för sina gärningar. I en anekdot, som ibland används inom andlig vägledning, berättas det om en person som dör och kommer inför tronen där Gud sitter. Han väntar i fasa på vad som ska komma, men Gud lutar sig ivrigt fram och frågar: Vad tyckte du om min skapelse? Berätta, var den fin?

I berättelsen finns en sorts grundläggande attityd som jag tror är vitalt evangelisk och som är själva nerven i det kristna engagemanget för världen. Kom och var med, Guds ande verkar redan.

Det här ”du får vara med-perspektivet” kan vi låta bråka lite med den ganska kravfyllda gudsbild som ofta anats i den kristna traditionen. Ibland har jag tänkt att det finns något inbyggt i vår kristna tradition som frammanar denna gudsbild, men snarare är kravfullheten något som finns inbäddat i den mänskliga rädslan. Vi är rädda att vara bortglömda, tror att vi måste bära relationerna själva, rädda när Gud verkar frånvarande. Kort sagt: alla de sår som präglar den andra kärleken (s. 22), präglar vår bild av Guds förväntningar på oss. De präglar också våra förväntningar på varandra och på oss själva.

Tänker vi oss vårt liv och verk i världen som ett inifrån kom-

mande deltagande i Guds kärleks verk eller som att detta är ett jobb som kommer utifrån och läggs på oss?

Jag tror att vi i kyrkan skulle behöva diskutera bilden av Gud som uppdragsgivare. I en utförarorienterad kyrkoorganisation är det lätt att gudsbilderna tar färg av chefsrollen. Men Gud älskar dig och Gud är din vän, det är grundbilden, inte att Gud är din chef eller uppdragsgivare.

Jesus hjälper oss att upptäcka och våga se både nåden och svaret. Här står vi ofta vanmäktiga med insikten att det vi kan göra bara är en droppe i havet. Vi behöver nåden för att orka. Ur ett perspektiv kan man därför säga att *kyrkans enda uppgift är att predika syndernas förlåtelse, nåden och försoningen*. Att vara kyrka handlar sedan om att leva det vanliga livet för att i arbete och vardag förverkliga Guds rike som de bristfälliga människor vi är, omslutna av Guds nåd.

Korset som står rest mitt i vår rädsla är en påminnelse om hur den första kärleken står mitt i det trasiga livet. Gud kommer hela tiden till oss med den kärlek som älskar oss först och som inte går sönder när livet brister. Det är detta vi kallar försoningen, och korset är dess yttersta tecken. Det är alltså Gud själv som gör upp med den kravfyllda gudsbilden. Skapelsen är korsmärkt. Kristus är här. Där död sker, där sker också uppståndelse – gudsriket börjar här och nu.

Ett gammalt talesätt säger: *Mission is finding out what God is doing and joining in.* – *Mission är att ta reda på vad Gud gör och vara med.* Detta kan göra att vi behöver arbeta för radikal förändring av världen och människors levnadsomständigheter. Det var ju så Jesus gjorde: han predikade om Guds rike och han helade. Han urskilde, han berättade och han lät Guds kärlek leda honom till handling. Glädje, befrielse, äkthet och nåd växte både ur hans ord och ur hans handlingar.

Vår utgångspunkt är världen, inte församlingen

Den grundläggande utgångspunkten är alltså att det är i världen Gud har skapat oss. Det kan tyckas vara ett banalt påstående, men den är helt avgörande för hur vi förstår oss som människor och kristna.

Våra starka församlingsorganisationer lurar oss lätt att tänka annorlunda. De tenderar att dra fokus från att vår kallelse som kyrka handlar om att vara människor i världen, att leva och vittna om gudsriketsvisionen med våra liv. Plötsligt verkar det i stället som om det är organisationen som är kyrkan – och världen förvandlas till ”målgrupper” och ”uppgifter” för organisationen. Människorna utanför de anställdas eller aktivas krets blir ”brukare av kyrka” i stället för ”bärare av kyrka”. Många i vårt samhälle tror att det är så. Här utmanas vi till förändring.

Därför tycker jag att vårt vanliga sätt att tänka på relationen mellan församling och värld är bakvänt. Vi säger ”vi måste nå ut” och avslöjar därmed att vår utgångspunkt i tänkandet är församlingshemmet, församlingsorganisationen eller församlingssamfundet. Då har vi alltså förlagt utgångspunkten för att vara kyrka till församlingshemmet eller expeditionen och inte till vår identitet som människor tillhöriga Gud, levande i världen, kyrka i världen. För mig är det tvärtom världen som är ”inne”. Ett gammalt uttryck lyder: *Gud har inte skapat oss till att vara kyrkliga utan till att vara mänskliga*. Det kan jag till fullo ställa upp på.

För mig är det gott att tänka att en oändlig mängd människor i hela världen, av olika folk och religion och bakgrund, också står i detta förhållande till himmelens och jordens skapare. De är våra medsystrar och medbröder i den fantastiska kallelsen att vara människor i denna värld, att dela Guds kärlek till världen och stå sida vid sida med Gud som skapade medska-

pare. I vårt eget stift tänkte jag mycket på hur bra detta kan bli när jag besökte språkcaféet som Svenska kyrkan leder i Valdemarsvik. Människor från olika sammanhang samarbetar för att göra världen lite bättre.

Detta är en av grunderna i den lutherska kallelsetanken. Kallelsen är varken ett extrauppdrag till aktivism vid sidan om det vanliga livet eller en organisations eller anställdas verksamhet. Kallelsen handlar om att leva det liv vi lever i vardagen i relation med de människor som finns runt omkring oss, nära och fjärran. I detta att jag är en människa som tillhör Gud, finns min kallelse. När jag städar, komposterar eller är med mina barn lever jag kallelsen.

Vi drar oss inte undan för att bli kyrka. Kyrka är vi i världen, i just de olika sammanhang där vi lever och verkar. Detta ”vi” som är kyrka är dessutom mycket större än den begränsade skara som samlas mer eller mindre regelbundet. Här har vi som medvetet bejakar en kristen identitet en viktig utmaning i att hjälpa människor att se att deras tillhörighet till kyrkan gör dem till bärare av kyrkan. Gud kallar oss till mer än att vara brukare av kyrkoorganisationens tjänster. Det är det som i kyrkosynsarbetet har diskuterats med orden ”att gå från att vara brukare till att vara bärare”. Men ska man tänka lutherskt handlar den förändringen inte om att göra något annat än det vi gör, utan om att upptäcka att det är just bärare vi är. Det handlar inte om en förändring av min verksamhet utan av min självbild.

Redan nu är jag en bärare. Gudsriket bryter fram, och jag är utmanad att se tecknen på detta och att se mig själv som det gudsrikestecken jag redan är – av nåd. Vi som vill framträda som kyrka har ett ansvar både att hjälpa människor att se att Gud verkar och att aktivt ställa oss till förfogande. Gud älskar världen och vi människor är kallade att dela Guds kärlek till världen i ord och handling.

Mycket av detta gör vi spontant, men för att lyfta kärlekens handlingar till ett medvetet plan och orka också i svåra tider behöver vi varandra. Med kyrkligt språkbruk behöver vi bli församling. Det kan tyckas vara paradoxalt, men ju mer vi är kyrka i världen, desto mer behöver vi församlingen. Vi behöver någonstans där vi kan påminna varandra om Guds kärlek, visa på Jesus och hjälpa varandra att leva medveten gudskärlek. Detta har kristna människor gjort i årtusenden – och i varje tid har man gjort det på nytt sätt.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Försök beskriva din vardagskallelse – var är du kyrka?
2. Välj några sammanhang och sök efter ”gudsrikestecknen” *glädje, befrielse, äkthet* och *nåd*. Fundera till exempel var i vardagen du upplever detta. Fundera också över hur det var i den senaste gudstjänsten du deltog i. Vilka glimtar av *glädje, befrielse, äkthet* och *nåd* fick du?
3. Hur kan vi hjälpa varandra till *Imitatio Christi* – att göra som Jesus gör?
4. Kan du se spåren av Guds Andes verk?

Att församlas
kring hoppets
tecken

Församlingen samlas kring tecknen på Guds kärlek

Det är uppenbart att ”församling” har att göra med att samlas, det ligger i själva ordet. Men om församlingsbegreppet bara handlar om människor som samlas, då blir det kring oss själva vi församlas. Samlingen blir förmodligen ganska sluten och inskränkt. I de svenska kyrkornas historia finns besvärliga och sårande minnen av församlingar som blivit inåtvända och exkluderande, som har skapat trånga miljöer där människor tagit skada. Den andlighet som har odlats har sänkt i stället för att höja taket.

Omvänt, om detta att vara kyrka bara handlar om att vara individer i samhället så kommer uppmärksamheten på Guds goda verk och evangeliets befrielse förmodligen att blekna, eftersom samhällstrycket verkar i den riktningen.

Kyrkan måste vara kroppslig och förnimbar och evangeliet hörbart, annars blir detta bara abstraktioner. Vi behöver kunna säga: här är kyrkan ”på gång” eller ”här finns församlingen”.

Jag skulle vilja beskriva vår samling som *en samling kring de tecken som påminner oss om Guds kärlek*. Vi samlas inte kring oss själva, men genom att tillsammans söka oss till tecknen på Guds kärlek hjälper vi varandra att vara kyrka i världen. På samma sätt som de första kristna samlades kring Jesus, samlas vi i dag kring Jesustecknen.

Om vi resonerar på detta sätt behöver vi inte vara bekymrade över församlingens gränser. Vi behöver framför allt inte vara ängsliga och kontrollerande i frågan om vem som är utanför eller innanför. Det är centrum som är viktigt, inte gränserna.

Vilka är då tecknen på Guds kärlek? Traditionellt går tankarna genast till Ordet och sakramenten, men när man funderar lite finns det faktiskt ganska mycket man kan kalla tecken. Diakonin som tecken är helt självklar! Och musiken! Kyrkobyggnaden tror jag många pekar ut som ett av de viktigaste tecknen. Arbetsorganisationen och annonseringen och hemsidan är också en sorts tecken. Vi skulle också kunna lyfta fram formuleringen ”gudstjänst, undervisning, diakoni och mission” som kyrkoordningens bild av vad som är tecken.

Om man frågar Luther så kunde han räkna upp sju tecken: det förkunnade ordet, dopet, nattvarden, förlåtelsen, ämbete, bön och lovprisning samt korset.⁶⁰ Fast det var inte alltid sju han nämnde. Det kunde vara tre, fem eller ibland tio. Helt enkelt är det tydligen inte.

Vad är egentligen karakteristiskt för de tecken som en kristen församling samlas kring?

Självvårdande perspektiv – vägledning till livets källor

Martin Luther var alltså en av de personer i teologihistorien som talade om tecken. På ett sätt kan man säga att han presenterade tecknen som en sorts identifikationsmärken för kyrkan, men de är inte till för kyrkans egen skull. Poängen var att han ville hjälpa människor som sökte efter något man kan lita på, ge en vägledning till hoppets och livets källor. Luther bekymrade sig om den människa som var i nöd, så för honom handla-

de kyrkans tecken om tröstens, nådens och evangeliets tecken. Tecknen är alltså inte till för att förhärliga kyrkan utan för att förmedla upprättelse åt skapelsen, människan och tillvaron.

Teologins fokus var för Luther, bortanför kyrkostriderna, det självvårdande perspektivet. Det är själens nöd och frågor och människans livsbehov som blir teologi. Den viktiga frågan om tecknen blir då om de hjälper människor att hitta Jesus och befrielsens evangelium. Luther var självvårdande, kanske framför allt för att han själv var en människa som var djupt medveten om att han behövde nåden.

Jag tror det är i just detta självvårdande perspektiv som vi skall söka och finna tecknen och deras relation till kyrkan. Men vi behöver också förstå självvård i en vidare bemärkelse, för nåden och upprättelsen handlar om hela skapelsen. Hur ger vi upprättelse till ett träd som inte får ren luft? Vad betyder nåden för ett plågat och nedsmutsat hav? Detta är frågor vi kan ställa oss när vi söker efter de tecken vi ska församlas kring.

Vi behöver börja i det vidare sammanhanget, för tecknen är inte bara kyrkliga.

Göra evangeliet synligt

Vid ett tillfälle, när jag arbetade med denna text, satt jag på tåget. När jag tittade ut genom fönstret såg jag en mäktig regnbåge. Regnbågen är ett av de första tecknen i Bibeln, ett tecken på att Gud aldrig ska göra människosläktet eller de levande varelserna på jorden illa.⁶¹ För mig själv fungerar den verkligen som tecken. Varje gång jag ser en regnbåge får jag en upplevelse av Guds kärlek som rör vid mitt hjärta. Tecknet *blir* ett tecken därför att jag känner igen något, doften av den första kärleken i mitt vardagliga och splittrade liv.

Tecknen är inte abstraktioner: när jag söker tecknen stiger människor fram, i Bibeln och i vardagen, tillsammans med den

plågade skapelsen. När jag tänker på bönen som tecken tänker jag på den blinde tiggaren Bartimaios som ropar på hjälp till Jesus,⁶² men jag tänker också på regnskogarna som ber om nåd. När jag tänker på måltiden som tecken, vill jag tänka på Sackaios som fick Jesus som middagsgäst trots att han var utstött⁶³ eller på bispisningsundret när Jesus använde människors hjälp för att mätta de hungrande.⁶⁴ Det tror jag att Jesus vill göra även i dag på platser där människor och miljö lever i utsatthet. När jag tänker på dopet som tecken tänker jag på Israels folk som flydde genom vattnet från Egypten.⁶⁵ Eller på kvinnan vid Sykars brunn som gav Jesus att dricka för att låta honom släcka sin törst.⁶⁶ Eller på alla de människor för vilka ett glas vatten är det tydligaste tecknet på evangelium. Och så vidare.

Det som håller samman alla dessa berättelser är att det är berättelser om befrielse, om en handlande Gud som använder jordiska medel och jordiska sammanhang för att visa sin nåd och för att upprätta människor och miljö. Tecken, i den betydelsen, är helt enkelt något som pekar på evangelium, och när vi letar efter tecken på kyrkan och gudsriket måste den grundläggande frågan vara: Visar detta tecken vägen till evangelium eller ställer det sig i vägen? Den skillnaden är livsviktig att lära sig urskilja. Det viktiga är då inte att tecknet finns i kyrkan utan att det pekar på befrielsen, på evangeliet.

Här är vi tillbaka till Luther i hans många brottningar med dåtidens kyrka. Traditioner och bruk som inte drev och tydliggjorde evangelium ville Luther ta bort. Traditioner och bruk som räckte fram evangelium, de var tecken på kyrka, för det är bara evangeliet som ger kyrkan existensberättigande – evangeliet i ord, handling, toner och på många andra sätt.

Luthersk tro har en sorts avslappnad pragmatism när det gäller evangeliets förmåga att finna nya vägar och nya former. Men luthersk tro är också militant när

det gäller att bekämpa sådant som försöker få oss att tro att det finns gränser för Guds kärlek, när det gäller att bekämpa sådant som ställer sig i vägen för Guds kärlek.

För att avgöra vad som är vad, behöver vi öva oss i urskiljning. Eftersom världen förändras kan vi inte bara säga att en viss ordning är god eller att ett visst tecken är värt att förkasta. Frågan är vad som driver befrielse. Vår uppgift är inte att rensa kyrkan från sådant vi inte gillar eller införa sådant vi gillar. Vår uppgift är att tydliggöra evangelium i ord och handling.

Ett aktuellt område där detta blir tydligt är frågan om samkönade relationer. Vår tro motiverar oss att tänka inkluderade om mänsklig kärlek. Vägleda av tron kan våra ögon öppnas för nya perspektiv och vi kan se godhet och kärlek på platser där vi tidigare varit blinda. *Sabbaten blev till för människan och inte människan för sabbaten*, sa Jesus.⁶⁷ På samma sätt är äktenskapet till för människan och inte människan för äktenskapet. Därför kunde Svenska kyrkan år 2009 besluta att viga människor av samma kön efter att ha samtalat om frågan sedan 1950-talet.

För mig har urskiljning mycket med bön och samtal att göra. Tecken talar ju olika till olika människor. Vi behöver sammanhang där vi kan brottas med våra olika upplevelser av tro och liv och där vi hjälps åt att hitta evangelium i allt det som vi kan och vill uppleva som tecken.

Tecknens genomskinlighet

Här tror jag att vi behöver ta på allvar det faktum att Luther pekar på så många olika sätt att tänka tecken i sin pragmatism. Förmodligen är det därför viktigare att söka efter gudsrikets tecken än efter kyrkans tecken. Då söker vi de tecken som hjälper oss att identifiera att Guds verk är i rörelse, att Guds helande och uppbyggande kärlek bryter fram. Tecknen på att destruktionens makter bekämpas, att evangelium i handling och

i ord får utrymme och kan upprätta och befria. Då behöver vi också leta i vidare kretsar än i kyrkoorganisationen.

Jag tycker att jag möter mängder av tecken på det frambrytande gudsriket och för min del behöver jag inte gå till några märkvärdiga händelser eller underverk. En händelse som sitter djupt i mitt minne är hur jag en gång som tonåring var mycket ledsen. En kamrat stod bakom mig med handen på min axel, länge, kanske en timme. Inga ord, men mycket tröst – en glimt av Guds rike för mig. På så sätt är vardagen full av sådant som jag tolkar som gudsrikestecken. Det kan handla om enkla, spontana saker som ögon som möts, människor som står upp för det som är rätt och gott, en slant i en tom bägare, en fågel som sjunger, ett gott dagsverke på jobbet, ett förlåtelsens ord, ett enkelt delande.

Tecknen kan vara bilder och ord, handlingar och påståenden, ackord och klanger, föremål och känslor huller om buller. Det gemensamma för tecknen är att de hjälper oss att se lite djupare. Ett tecken leder min blick en bit längre.

Ett tecken är som ett förstoringsglas eller kikare. Poängen är inte att jag ska titta på förstoringsglasen eller kikaren utan titta igenom dem. Därmed ser jag något som jag inte skulle ha sett annars eller så ser jag det tydligare.

Eller tänk på prismet. Det som är typiskt för glasprismet är ju att det plötsligt får det vanliga dagsljuset att skimra, plocka fram färgerna som finns dolda där. Mitt i livet synliggör tecknen Guds kärleks och Guds nåds många former och möjligheter. Teckenprismet synliggör en skönhet som redan finns, en kärlek som Gud hela tiden ger.

När vi ser igenom tecknet hjälper det oss att se något mer än bara naken verklighet. Det gör något med det vi ser. Vi ser tillvaron inte bara som

neutral, utan tolkad. Genomskinligheten är själva poängen. Vad som helst duger som tecken, bara det hjälper evangeliets ljus att framträda.

Jesus, korset och försoningen

Jesustecknet

Denna hållning, att i varje läge peka på befrielsen, blir tydligast i Jesus, och i Jesus måste en kristen kyrka alltid ha sitt fokus. När Gud vill ge tecken, peka och visa så ger Gud en levande människa, Jesus Kristus. Han ger kött och blod åt det befriande verket.

I Jesus Kristus har vi det centrala tecknet, det tecken som Gud har gett för att sammanfatta allt i himlen och på jorden, för att anspela på Kolosserbrevet.⁶⁸

I vår tro bekänner vi Jesus vara sann Gud och sann människa. Han är tecknet på vem Gud är och han är tecknet på vem människan är. I honom sammanfaller tecken och verklighet, ord och handling, och det är kring honom vi samlas för att bli församling.

Korsets tecken

Detta för oss till det som hjälper oss att se djupare i vem Jesus är: korsets tecken. Korsets tecken färgar alla de andra tecknen, det är det tecken som ligger till grund för vår kristna världsbild och Guds bild.

Ordet evangelium är lätt att säga, och vi vet alla att det kan bli munnens bekännelse och ibland rentav ett tecken på glättighet: *Vi kör en lovsång till så känns det bättre*. Men vi lever i en trasig värld, sårad och fylld av lidande. Som kristna väljer vi korsets perspektiv. Det betyder att vi aldrig någonsin kan bortse

från lidandet. När jag skriver detta är det mitt i flyktingkrisen och de evigt återkommande miljöförhandlingarna. Nuet fylls av bilder av människor i nöd och av förstörda sjöar och skogar. Varje tid i mänsklighetens historia har haft sådana berättelser att berätta.

Vi kan inte titta åt andra hållet eller tänka bort världens brustenhets när vi talar om Gud. Om vi försöker så står korset där och krånglar till det, tvingar oss att se världen som den är. Men korset berättar också om att det är just i lidandet som Gud är, för det är på Jesu kors Guds djupaste kärlek avslöjas.

I alla tider har det funnits en härlighetsteologi som menat att man kan se Guds handlande framför allt genom den mänskliga framgången. Framgång har setts som ett bevis på Guds närvaro, motgång som Guds frånvaro. Luther gick till

storms mot detta och myntade begreppet korsteologi.⁶⁹ Han menade att det tvärtom är genom korset som vi förstår både tillvaron som den är och hur Gud handlar i världen. Men vad betyder detta? Så här förstår jag det:

Skapelsen är korstecknad i många bemärkelser. Vi lever i en sårad skapelse som älskas av en sårad Gud.

Hela Bibeln vittnar om en Gud som är in-dragen i skapelsens smärta både genom att vara djupt engagerad och genom att ha utlämnat sig i Kristus. Korset är alltså en påminnelse om att Gud är här, mitt i smärtan. Korset är också en påminnelse om hopp, för korsets tecken pekar också på den tomma graven.

Bildligt talat står det ett kors mitt i varje sam-

manhang. I de vackra sammanhangen finns sprickor och sår, och i de fasansfulla sammanhangen finns Gud närvarande – och detta hör ihop, sår och gudsnärvaro finns alltid tillsammans. Om vi inte ser korset stå där som ett tecken i tillvarons alla sammanhang ser vi inte världen på ett sant sätt. Ett gott tecken försköner inte och slätar inte över utan visar oss att livet är korsmärkt. Detta synliggörande av det brustna blir tydligare och tydligare ju närmare Jesushandlingarna och Jesusberättelserna vi kommer. Och just där kommer påsken.

Korstecknet betyder mycket för mig och jag använder det ofta. Gång på gång får jag påminna mig om att Gud finns mitt i mitt liv, också där det inte hänger ihop.

Svagheten som tecken

Jesus predikade inte kyrkans närvaro utan Guds närvaro. Hans fokus var inte kyrkan utan gudsriket. När teologin genom historien ibland blandar ihop kyrkan och gudsriket behöver alla varningslampor visa rött. Kyrkan må vara Guds plan B, men det är gudsriket som är plan A. Poängen med tecknen är aldrig att kyrkans ära och framgång eller viktighet och nödvändighet ska stå i centrum utan att Guds rike ska bli synligt.

Korset innebär att vi alltid behöver räkna in svagheten när vi reflekterar kring vad det är att vara kyrka.

Det är Kristi sårade händer som önskar frid, och detta sker *efter* uppståndelsen, som en av stiftets präster sa i ett samtal om svagheten som tecken. Slutsatsen måste vara att det är den sårade kyrkan som är ett tecken. Inte den fullkomliga som löst problemet med svagheten. Det är ett särdrag i vår tro att Gud uppenbarar sig i svagheten.

Här finns en utmaning i teckenfrågan, nämligen risken att vi tittar mer på tecknet än på det som tecknet visar på. Denna

risk tror jag är särskilt stor i vår ganska organisationsfokuserade verksamhet. Vi riskerar att titta mer på kyrkan än på det som kyrkan är ämnad till. Vi tittar mer på hur vi ska organisera verksamheten än på det som verksamheten ska leda till. Tecknet tittar på sig självt, helt enkelt.

Vi kan ana detta i påståenden av typen: *Vi måste skapa en positiv bild av kyrkan* eller *Detta måste vi göra för kyrkans trovärdighet*. Tecknet blir ängsligt över hur det själv uppfattas i stället för att frimodigt peka på det som är dess ärende. Kyrkan ska aldrig göra saker för sin trovärdighet – då gör vi det ju för att putsa vår egen gloria. Kyrkan ska leva i trohet mot Kristus. Vårt ärende är inte att skydda vår självbild, utan att världen ska ha liv, och liv i överflöd.⁷⁰

Det finns en skillnad mellan *identitet* och *image* som jag tror har med detta att göra. Identitet handlar om vem jag är, fullt ut och utan förbehåll, på gott och ont, med styrka och svaghet. Image, däremot, handlar om vem jag försöker vara, bilderna vi människor – eller organisationer – så ofta försöker skapa av oss själva för att framstå i god dager. Maskerna.

Försoningen ger oss möjlighet att leva i denna värld där vi inte kommer undan skuld och tillkortakommanden. Det är en nåd att tecknen inte måste vara hela för att duga – och det gäller både människor och församlingar. Återigen anar vi skillnaden mellan härlighetsteologi och korsteologi, där härlighetsteologin tenderar att betona styrkan och förmågan i den frälstes liv, medan korsteologin ser och inser att hela skapelsen, också församling, kyrka och människa, är och förblir korsmärkta.

Både som individer och som församling kan vi få för oss att vi bör vara klanderfria och bära hela världen. Då kommer imagen förr eller senare att vinna över identiteten, för denna perfektionism orkar vi inte med. Men människan är korsmärkt och sårad, och hela vårt liv och vårt verk finns i livet under korsets

tecken. Kanske är det viktigaste tecknet i dag att acceptera vår otillräcklighet och se den som innesluten i försoningen. Detta ger oss också kraft att handla i otillräckligheten.

Försoningen gör att jag kan vara trygg i identiteten, med allt vad den innehåller av skuld och brist, och jag behöver inte fundera så mycket över imagen. Därför är svagheten i sig ett tecken. Där nöden finns kan nåden bli insläppt.

Försoningen är en kraft till handling, för handling hör inte bara ihop med styrka. Framför allt hör handlingen ihop med nåden.

Även om bejakandet av svaghet är central i kristen tro, så är svagheten inte någon sorts ideal. Om vi resonerar så blir det lätt förtryckande, där idealet blir att lida mycket och att de som lider mer är mer värda. Eller att de som lider ska göra det med glädje och uppfatta det som en Guds gåva. Eller att organisationer är bättre om de är trasiga och kraftlösa. Det är inte denna sorts korsteologi jag tror på.

Aldrig någonsin får svaghet och lidande romantiseras. Det glorifierade lidandet är farligt och förtryckande. Men korset beskriver en verklighet som vi inte kan gå förbi och som vi inte får gå förbi. Människan är skapad kraftfull, med möjligheter, förmågor och resurser, javisst – men också, och kanske oftare än vi vill se, sårad, sårbar och otillräcklig.

Det är in i detta spänningsfält mitt i livet som Paulus talar om en alternativ styrka, den som växer ur svagheten, som hämtar Guds kraft i svagheten. *Min nåd är allt du behöver*, säger Gud till Paulus, som konstaterar att: *i svagheten blir kraften störst*.⁷¹ Över detta bibelord talade biskop Sven Lindegård när jag prästvigdes, i dagarna för 30 år sedan. Jag undrar om jag själv skulle ha orkat utan de orden.

Det är om detta försoningen handlar. Jag blir medveten om mina tillkortakommanden, och ändå vet jag att jag vilar

hos Gud. Min synd är försonad och jag behöver inte lamslås av skulden, men tack vare försoningen behöver jag inte längre blunda för den. Jag behöver inte låtsas, inte spela någon jag inte är. Då kan jag använda mina resurser fullt ut.

När Jesus själv talar om detta gör han det genom att peka på vetekornet som ett sorts tecken. Vetekornet dör och något nytt kan växa ur det.⁷² Styrkan kommer överraskande, av nåd, ur svagheten. I kristen tro hör styrka och svaghet ihop på ett sätt som gör att de inte behöver ställas emot varandra. Guds styrka manifesteras genom ett barn i en krubba. Jesu makt fullkomnas genom det han kallar upphöjelse – alltså korsfästelsen.⁷³ Vi är tecken också genom vår styrka, men styrkan växer ur svagheten. Detta är vetekornets lag, vetekornets tecken om man så vill.

Frågan om styrka och svaghet är en utmaning också för församlingen. Visst är det bra med kraft och styrka, och vi ska vara stolta över allt gott som en församlingsorganisation i ”god trim” kan vara och göra, men församlingen tillhör också den fallna skapelsen och behöver ibland lära sig att se sig själv som sårbar och buren av Gud, som ett svaghetens tecken. Korset måste stå rest också mitt i församlingen.

Detta ser vi i våra församlingar, de är inga fullkomlighetens reservat: Diakonin är korsmärkt och sårad. Våra predikningar är det. Kyrkoorganisationen är det. Vigningstjänsten är det. Körerna och våra musikaliska prestationer är det.

Församlingars svaghet ska aldrig romantiseras, men problemet i dag är inte att vi romantiserar de små sammanhangen, utan att vi romantiserar de stora. Det är lätt att tro att om vi bara löser resursfrågorna så blir allt bra eller om vi bygger om eller nytt eller organiserar om så löser sig problemen. Men resurser och organisation kan aldrig i sig skapa liv.

I organisationer som söker effektivitet och resultat är det lätt att tro att det är styrkan och kompetensen som bygger för-

samling. Men också här behöver styrkan vara något som föds ur svagheten. Tittar vi närmare på våra verksamheter tror jag vi kan se det lite här och var. Hur förhåller vi oss till de små gudstjänsterna eller de där gudstjänsterna som inte alltid är så snyggt designade? De som inte berättar om vår framgång? Vad händer om vi i stället för att se dem som misslyckanden försöker se vad de vill berätta om Guds nåd och närvaro i svagheten? Som jag nämnt tidigare är detta inte någon plädering för att hålla nedläggningsfärdig verksamhet under armarna. Men det är en uppmaning att se Guds Andes verk också i det svaga – både när det gäller människor och församlingar.

Kanske mår församlingen bra av att inte bara se sig som de starka som ska bära de svaga, utan som människor som bär varandra och som hjälper till att bära i samhället med den kraft man har. Tillsammans behöver vi skapa en miljö där vi får vara människor, inte bara utförare. Låt oss behålla vår vetekornssjäl i våra liv och i våra organisationer.

Församlingen och hoppet

Fördärvets krafter rör på sig och visst finns det också någon sorts ”fördärvets tecken”. Därför behöver vi tecken som säger emot, som firar det som ännu inte är synligt och som hjälper oss att se det gudsrrike som ännu inte är förverkligat.

Dessa är *hoppets tecken*, tecken som kyrkan fått i uppdrag att gestalta. Först i detta står naturligtvis Ordet och sakramenten. Här har vi dopet, som påminner om döden och uppståndelsen genom vattnet – och om att Guds kärlek alltid kommer först (s. 22). I nattvarden firar vi gudsríkets måltid. Liv och död, jord och himmel i dopets porlande vatten, i några droppar vin och i en liten brödbit. Diakonin, barmhärtighetens tecken, visar Guds verk i rörelse. Den är kyrkans kroppsspråk som hindrar

oss från att bli inåtvända och en spärr mot kyrklig självupptagenhet. Luther pekade också på förlåtelsens ord, på bönen och det delade lidandet och på vigningstjänsten som tjänare åt allt detta.

Sårbarhet och trasighet finns hela tiden närvarande i påminnelser: När vi ser på brödet i mässan ser vi att det är brutet. Dopets vatten är vattnet som både släcker törsten och som hotar att dränka oss. När vi tittar på Ordet ser vi att det är mångtydigt och i behov av tolkning, det stör och rubbar våra cirklar. Församlingen är den ofullkomliga skaran som tröstar varandra – men som ofta inte ens kan hålla sams. Bönen är både glädje och kamp med våra förströdda sinnen. Så ser livet ut.

Nyckeln till detta är i vår lutherska tradition Ordet, förkunnelsen av evangeliet, orden som ”betecknar”, som sätter namn på det som händer, ja, som låter det hända. Vi berättar det för varandra i församlingen för att ge varandra hopp och vi berättar det i världen för dem som ännu inte sett. Evangeliet är en sorts teckentydning som hjälper oss att göra det framflytande gudsriket synligt. Det hjälper oss också att upptäcka och uppleva Guds befrielse i våra egna liv. Många gånger har jag haft tårar i ögonen när jag hört befrielsens ord. De har inte bara berättat om befrielse, de har befriat.

Det är i detta sammanhang vi tar emot Bibeln som ett tecken som kan hjälpa oss till erfarenhet av Gud. Men Bibeln kan också användas för att föra vilse. Det tydligaste exemplet är att när djävulen provade Jesus var det bibelord han använde.⁷⁴

En medveten reflektion över bibelsyn och bibelbruk är ett viktigt redskap i vår tro. Det räcker inte att hänvisa till Bibeln som man hänvisar till en lagtext. Bibeltexterna är svårtolkade av samma skäl som livet är det: de berättar om vanliga människor där många situationer är destruktiva, till exempel maktstrider, äktenskapskonflikter, syskonrivalitet, kvinnoförtryck och sjuk-

dom. Bibeltexterna behöver tolkas på nytt i varje tid för att vi ska få syn på glädjen, befrielsen, äktheten och nåden. När Guds kärlek skiner igenom orden blir bibeltexterna tecken. Att hjälpa oss till detta är predikans uppgift, men det är också församlingens uppgift att hjälpa varandra att se spåren av Gud i de brokiga och märkliga texterna.

Kyrkans viktigaste uppgift beskrivs bättre som att ”räcka tecken” och ”peka på tecken” än som att ”bedriva verksamhet”. Verksamhet är inte fel, men det är tecknen som är poängen, det viktiga i det viktiga vare sig det handlar om att visa varandra på gudsríkets tecken i vardagen eller om att samlas kring hoppets tecken. Det är detta vi gör när vi som människor och kristna verkar i vardagen. Och det är detta vi gör när vi samlas – blir församling.

Församlingen är en ”teckenplats” och gudstjänsten och kyrkobyggnaden är skattkistor som rymmer de andra tecknen. Församlingen blir till av att bedjande och sökande människor församlas kring tecknen som på ett särskilt sätt pekar på Guds nåd. Det är detta som gör oss till församling, inte att vi är bättre, starkare, mera trovissa eller effektivare än andra.

Gemenskapen är viktig för det är tilliten till varandra som gör att vi vågar öppna oss i delande och bön, men det är inte gemenskapen som gör oss till församling. Vi samlas inte kring oss själva – det är Kristus i vår mitt som skapar församlingen, utan gränser mot omvärlden men med ett tydligt centrum. Det ger gemenskapen möjlighet att vara öppen och välkomnande.

Vi är ingen sluten krets eller någon aktionsgrupp, utan människor som samlas kring det särskilda hoppets tecken för att orka vara kyrka i världen där Gud har satt oss. Tillsammans brottas vi med livet och villkoren för vad det är att vara kristen i dagens samhälle. Vi påminner varandra om Guds kärlek och

vi tolkar tecknen. Och vår olikhet gör att vi förstår både tro, liv och tecken olika – och det berikar. Dessa tecken finns i *hela* världen. I församlingen hjälper vi varandra att se det. Därför pekar församlandet aldrig *från* världen utan alltid *till* världen. Där handlar vi, där vittnar vi om Guds eviga nåd och trofasthet.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Vilka tecken på Guds kärlek är viktiga för dig?
2. Hur är du ett tecken?
3. Svaghet och styrka – vad talar om Gud och vad är viktigt för kyrkan i dag?
4. Nöden är dörren till nåden – hur sker det i verkligheten?
5. Kan kyrkans sätt att tala om svagheten som något gott bli ett problem? På vilket sätt? Vad kan man göra för att undvika det problemet?

Med
församlingen
in i framtiden

Förändringens tider

Det är nu dags att gå vidare och fundera över vad kyrkan som gemenskap – och organisation – kan ha för plats i människors liv. Men innan vi gör det behöver vi försöka få grepp om de utmaningar som nutidens kyrka har och hur vi kom hit. Eftersom kyrkan i dag står i en av de absolut största förändringsprocesser som vi genomgått sedan kyrkan kom till Sverige, behöver vi först en liten historisk resumé för att sätta in Linköpings stift i ett större sammanhang.

Förändrats har kyrkan alltid gjort, men det finns några tillfällen som varit kraftfullare än andra. Kyrkans ankomst till Sverige under medeltiden var naturligtvis det första i vårt land. Då var kyrkan den första internationella icke-kommersiella institutionen. Efter några hundra år av konsolidering byter vi fot med början under Gustav Vasas tid och blir i stället den mest kraftfulla nationella institutionen, den lokala samhällsskapande kraften som skulle ena riket.

Genom eller i samarbete med kyrkan växer skolväsendet, hälsovården och jordbruksutvecklingen fram. Detta varade ända in på 1900-talet. Kyrkan har ibland anklagats för att vara en symbol för överhet och gammalt förtryck. Hur sant eller osant det varit i det lokala sammanhanget ska jag låta vara osagt, men bakgrunden till att kyrkan hamnade i positionen att vara symbol för det gamla samhället var ursprungligen något gott. Genom kyrkan byggdes det gamla Sverige.

Men bilden förändrades och det demokratiska samhället växte fram. Eftersom kyrkan var en samhällsbärare upplevde nog många i kyrkans ledning att det var deras plikt att försvara samhället när man trodde att kaos hotade. Samma identitetskriser drabbar regelmässigt politiska partier allteftersom förändringar sker, och det är svårt nog. Men när det gäller kyrkan var vi inget parti, vi *var* samhället. Och i och med samhällets förändring började möjligheterna att bli en ny kyrka i en ny tid växa. Men det har tagit mycket lång tid för Svenska kyrkan att anta den utmaningen.

Förändringen är långt ifrån slutförd. Tvärtom är vi just nu inne i en fullständigt genomgripande utvecklingsprocess. Den förra förändringen, efter Gustav Vasa, tog säkert mer än ett sekel att genomföra, om man sätter ena mätstickan i reformationen och den andra i Axel Oxenstiernas tid. Förändringen i dag är minst lika dramatisk.

Den legala processen kan illustreras av tre märkesår: 1863 när man skilde mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunen, 1951 då religionsfrihetslagen kom och 2000 då kyrkan skildes från staten. Den mentala processen är naturligtvis mycket längre än så. Det är inte konstigt att det blir lite rörigt med perspektiven ibland. Kyrkan är i omvandling från en reglementsstyrd institution till en organism som styrs av sitt hjärta.

Det är faktiskt mindre än hundra år sedan unglyrkorörelsen och folkkyrkorörelsen stod i blom. Dessa rörelser kan beskrivas som de första försöken att hitta ett nytt sätt att vara kyrka med bevarade nationella ambitioner. Många av de präster som folkkyrkotankens huvudarkitekt, biskop Einar Billing, vigde och inspirerade var i full kraft på sextio- och sjuttitalen. Många som läser detta var aktiva i kyrkan då, och vi – för jag tillhör dessa – är naturligtvis djupt påverkade av sådana strömningar. Längre än så är inte perspektiven.

Jag ger den här historiska exposén för att vi ska se hur mycket

av våra rötter som är kvar i det gamla samhället och de gamla bilderna, och hur vi faktiskt inte kan undvika att det är så. Ett viktigt skäl för att beröra detta är att vi behöver vara barmhärtiga mot oss själva när det är svårt att sortera bland bilderna av vad det är att vara kyrka på ett gott sätt.

Vi har haft sekler av samhällsbärande ansvar, som vi ganska brutalt har förlorat. Med händerna för ögonen gick vi länge vidare innan den självkritiska perioden började växa fram för några decennier sedan. Denna självkritiska period har varit viktig, men jag tror att många av oss har tyckt att den varit mycket jobbig. Att vara framåtsträvande och radikal har ofta nästan varit synonymt med att vara kyrkokritisk. Många hårda ord har riktats mot organisationen och dess företrädare både utifrån och inifrån. Mycket sorg har burits i kyrkan. Men kritiken var nyttig och nödvändig, och nu är något nytt på väg. Vi bör välkomna att kyrkan förlorat makt och nu kan agera med självständighet och kraft i ett sekulärt och öppet samhälle – i den mening som beskrivits ovan (s. 52).

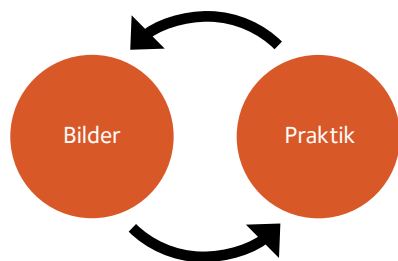
Solen är på väg att gå upp för kyrkan, det är jag ganska övertygad om. Vi är på väg från missmod till hopp. Det finns i Svenska kyrkan en växande glädje över att vara kyrka, och att vara det här och nu. Den glädjen ska vi ta fasta på. Det är dock viktigt att vi tar ett grepp om förändringsprocessen och inte bara åker med i allmänna samhällstrender. Därför behöver vi reflektera både över vilka bilder vi har av kyrkan av i dag och vilka bilder vi vill sikta in oss på för att styra i stället för att bli styrda.

Bilder av församling

De grundbilder som statskyrkans gamla historia har satt i organisationens ryggmärg ligger fortfarande kvar och styr våra val mer än vi tror. Det gäller *både* vad vi bedömer som eftertrak-

tansvärt och viktigt i de stora principiella vägvalen *och* vad vi ser som möjligt och viktigt i vardagens handlingar.

Enkelt kan man beskriva detta som ett samspel mellan ”bilder” och ”praktik”. Vi har gamla bilder av hur man är församling och utifrån dem skapar vi praktik, organisation och verksamhet. Praktiken bekräftar i sin tur bilderna – som föder ny praktik och som gör oss ännu fastare i det vi gör. Denna cirkelrörelse är det mycket svårt att bryta sig ur. Till vardags kallar vi det för att vara hemmablind.

I detta gömmer sig flera problematiska faktorer som vi måste göra upp med i Svenska kyrkan. Det mesta går att sammanfatta i att vi i mångt och mycket fortfarande har ett *grundläggande institutionellt förhållningsätt*, ett arv från den gamla statskyrkan. I punktform går det att uttrycka några av de huvudproblem som jag ofta hör artikulerade. (Jag tänker inte fördjupa mig i dem, eftersom poängen med denna bok är att söka oss framåt, inte att gräma oss över nuets otillräcklighet.)

Jag vill betona att detta är strukturella frågor som inte har något att göra med individers förmåga och kompetens. Vi är delar av en helhet som har sina fördelar och nackdelar – och nu är det helheten vi behöver fundera över. Just nedanstående faktorer tror jag är problematiska, och uppenbarligen är det fler än jag som gör det. Faktorerna är:

1. Vår organisation är institutionell till sin uppbyggnad. Med detta menar jag inte i första hand hur lednings- och styrningsstrukturer, byråkrati och organisation är uppbyggda. Snarare handlar det om vilka frågor vi låter ställa sig först i kön som viktiga. Mycket ofta är det just de administrativa

och organisatoriska frågorna. Vi gör det med motiveringen att vi vill skapa förutsättningar för gott kyrkligt liv genom att ordna till det organisatoriska först. Tyvärr tror jag ofta att vi lurar oss själva eller rättare sagt: vi är blinda för att systemvärlden har sin egen logik och att det i den ingår att tillfredsställa organisationens egna behov först.⁷⁵

2. Vårt sätt att utvärdera är kvantitativt mer än kvalitativt och värdeinriktat. Det innebär ett nästan besatt räknande av människor, och det är ofta söndagens huvudgudstjänst som ensam får bära den symboliska bördan av att avgöra vad som är framgångsrikt.
3. Trots att vi mäter så mycket och så noggrant drar vi sällan mer djupgående slutsatser av mätandet, slutsatser som skulle kunna formuleras i utvärderings- och uppföljningsbara mål.
4. När vi ändå drar slutsatser är de ofta förenklade, av typen *verksamheter med låg uppslutning är dåliga, medan verksamheter med hög uppslutning är bra*. Detta leder lätt till att verksamheter med låg uppslutning uppfattas som nedläggningshotade – vilket i sin tur skapar missmod. Sannolikt återspeglar denna typ av slutsatser snarare dåligt självförtroende än operativa överväganden. Detta är naturligtvis inget försvar för att man inte ska prioritera mellan olika typer av verksamhet – för det finns ingen anledning att hålla verksamhet utan livskraft under armarna. Men det finns inte heller anledning att lägga ner verksamhet bara för

att den inte samlar stora skaror. Problemet uppstår när man blandar ihop kvantitet och kvalitet, volym och livskraft.

5. Dåligt institutionellt självförtroende gör att vi riskerar att agera i syfte att stärka eller att legitimera institutionen. Vi tappar målet ur sikte och tittar på oss själva i stället, funderar över hur vi tar oss ut för andra. Kyrkan blir självupptagen.
6. Organisationen är uppbyggd som en utförarorganisation mer än som en gemenskap. Utgångspunkten är att anställda, eller i undantagsfall ideella, producerar och leder verksamheter. Denna verksamhet är ofta av utomordentligt hög kvalitet, men med detta synsätt förvandlas människorna från att vara levande lemmar i en kropp⁷⁶ till att vara kunder. Människor är snarare brukare än bärare av kyrkan. Ett litet, banalt exempel: När man skickar brev från församlingsexpeditionen, skickar man det då till församlingen eller från församlingen? Det ligger vitt skilda uppfattningar om vad det är att vara församling bakom skillnaden i ordval.
7. Församlingen består av boxar som lever egna liv. Det finns nästan inga mötesplatser över gruppernas gränser, och därför kan man inte bygga gränsöverskridande vänskap och tillit. Framför allt drabbar detta de unga eftersom unga sällan får möjlighet till integration i en generationsöverskridande församlingsgemenskap. När man vuxit ur ungdomsgruppen är det nästan alltid för sent.

8. Många påtalar att det råder en sorts ”blygsel för gudsrelationen”. Vi är helt enkelt lite blyga för att be tillsammans och för att tala om livet ur ett andligt perspektiv. Då blir det lättare att ta tag i praktiska frågor.

Att det blivit så här styrs av Svenska kyrkans mer eller mindre omedvetna grundbilder av vad det är att vara församling. Men hur vi tolkar detta är inte okomplicerat.

Grundbilderna styr våra beslut. Därför är det viktigt att samtala om bilderna så att de blir synliga för oss i sin likhet eller olikhet. Då kan vi också hjälpas åt att hitta bilder som åtminstone samarbetar med varandra och drar åt samma håll.

Många olika sätt finns att resonera i Svenska kyrkan när vi tänker *församling*. På det allra enklaste planet är det lätt att se att vi i praktiken arbetar med minst tre alternativa bilder:

- A. *Församlingen som en geografisk enhet*. Detta är det traditionella församlingstänkandet i Svenska kyrkan. Inom det kan vi naturligtvis specificera ännu mer genom att antingen i praktiken räkna de döpta eller de kyrkotillhöriga eller alla invånarna som ”församling” inom det geografiska området.
- B. *Församlingen som de som har roller*. I praktiken är det inte sällan de anställda som betraktas eller betraktar sig som församlingen. Här blir församlingen en verksamhetsproducerande enhet och det är utförarna/”producenterna” som betraktas som församlingen. Ofta räknas de förtroendevalda hit. Man kan lätt se ett läge där ideella inkorporeras som ”församling” på samma sätt. De ideella

betraktas då som utförare på samma sätt som de anställda, om än med något andra villkor. Vi fortsätter helt enkelt med ”anställda-församlingen” som grundbild men med större besättning.

- C. *Församlingen som ”gruppen”*. Här handlar det om en specifik grupp som framträder som församling. Ofta menar vi den gudstjänstfirande gemenskapen, men det kan också finnas vidare definitioner, till exempel alla som deltar i verksamheten. Men vilken avgränsning vi än väljer handlar det om en avgränsad grupp av människor som betraktas som de som är församling ”på riktigt”.

Bilderna börjar förändras

Naturligtvis ska vi inte betrakta våra olika perspektiv som hinder för församlingens liv och arbete. Tvärtom, olikhet är en tillgång, och de olika sätten att tänka lyfter alla fram viktiga aspekter.

Vårt stift har en stor rikedom i våra olika sätt att vara församling. Vi har stora församlingar och verksamheter där människor från alla jordens hörn samlas, S:t Johannes i Norrköping och Skäggetorp i Linköping är bara två exempel. Vi har också små församlingar där bara några stycken samlas – men med samma glädje som i de kraftfulla och resursrika sammanhangen. Jag minns här till exempel goda samtal i flera små grupper kring landsortskyrkorna i Vreta kloster. Det är tydligt att det inte är församlingens yttre former som avgör om sammanhanget är livskraftigt.

Nya bilder för församling håller på att växa fram som inte bygger på att allt ska se likadant ut. Men om vi inte har grepp

om bilderna, så kommer de att motverka varandra. Vi behöver hitta bilder som drar åt samma håll och med full respekt för våra olika omständigheter.

Goda bilder hjälper oss att se vilka bra idéer vi ska säga ja till, men framför allt hjälper oss goda bilder att veta vilka bra idéer vi ska säga nej till. Ett arbete med bilderna så att de samverkar med varandra bidrar till kraftsamling och avslappning – på en och samma gång. Vi behöver inte göra allt, men för att kunna välja behöver vi gemensamma bilder som hjälper oss att se vad vi ska prioritera. Modet att välja bort är minst lika viktigt som modet att välja. Det viktigaste redskapet för detta är en tydlig målbild och riktning i arbetet. Annars bränner vi ut oss.

En av de större förändringarna av våra bilder som vi behöver göra tror jag är att byta våra gamla ”kvantitativa” bilder mot *kvalitativa*. I stället för att fråga om vi är många, behöver vi fråga om vi är ”levande”. Vi möts alltså i något som åtminstone strävar i den riktning som Jesus skissar med sina ord om glädje, befrielse, äkthet och nåd. När de kvaliteterna börjar växa kommer människor, oavsett om det handlar om diakonalt arbete, gudstjänster, konfirmander eller miljöengagemang. Jag har sett det så många gånger att jag är säker på att det är så. Men det går inte fort.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Ge exempel på ”glimtar av liv” som du mött i din församling – eller i livet i största allmänhet.
2. Resonera om den förändring ni sett i kyrkan under de år som ni kan överblicka eller som ni hört andra berätta om. Vad känns hoppningivande av det ni kan se?
3. Samtala om de olika bilder av församling som finns beskrivna i boken. Jämför och försök att hitta både för- och nackdelar med dem alla.

Blick för
levande
församlingar

Smaken av liv

Vår kyrka har den största lokala närvaron av alla organisationer i landet. Denna ”andliga infrastruktur” ska vi vårda väl och vara mycket glada över. Våra många vackra kyrkor, liksom församlingarnas lokala liv, engagemang och bön är våra främsta tillgångar. Här finns påminnelser om att Guds heliga Ande är på plats i allt och överallt. Här finns rum och möjlighet att be, arbeta och samtala om samhälle och miljö, om livet och om Gud.⁷⁷ Och för att ta emot Ordet och sakramenten.

Kyrkobyggnaderna tror jag fortsätter vara en av de viktigaste faktorerna för att hjälpa människor att ana sin egen tro. Sekulariseringen må ha slagit mot verksamhetskyrkan men inte mot människans förmåga att uppfatta kyrkorummets mångsinnliga budskap. På många sätt kanske kyrkorna är den mest relationsskapande gåvan som Svenska kyrkan har.

Jag tror att kyrkorummet får många människor att säga: Detta är ett sammanhang jag vill tillhöra, för det är större än jag. Här kan mina tvivel och min tro bli burna. Detta är ett sammanhang som tror för den som inte tror, som ber för den som inte ber, ett sammanhang att luta sig mot när livet brister, även om jag inte går dit i vanliga fall. Här förvaltas Ordet och sakramenten.

Kyrkorna är skattkistor för hoppets tecken i en komplex

värld. Det är en djupt luthersk bild att det är kring tecknen vi församlas, det som Gud räcker oss. Här rustas vi för att vara kyrka i vardagen.

Kyrkoordningen säger om församlingen i Svenska kyrkan:

Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas.⁷⁸

Den bild som tecknas här har med liv och gemenskap att göra, med gudsrikesvisionen som en levande kraft i samhället. Det är detta som ligger i visionen om *levande församlingar*.

Vad är det som händer när något blir ”levande”? Vi känner alla igen det – ett samtal som djupnar, blickar som möts i samförstånd, känslan av att jag bara måste vara med i ett sammanhang. Människor får energi att dra sitt strå till stacken. Det är närmast självklart att själva energin och livet inte går att organisera fram. Men livet går att känna igen där det finns: glädje, befrielse, äkthet och nåd växer där.

Detta att livet inte går att organisera fram gör att det inte finns några standardmodeller för hur en församling ska organiseras eller ledas för att leva. Man kan inte peka på ett sätt att gestalta församlingen som utan vidare kommer att lyckas. Livet fungerar inte så. I stället får vi leta efter ”doften av liv”.

Guds rike kommer inte på ett sådant sätt att man kan säga ”här är det” eller ”där är det”.⁷⁹ På samma sätt är det med det levande församlingslivet. Det finns som ett levande vatten. Anden blåser vart den vill – du vet inte varifrån den kommer men du märker när den är där.⁸⁰ Energin växer. Kanske ser vi också spår av det som uttrycks i den gamla latinska sentensen *ora et*

labora, det vill säga *be och arbeta*: bönen och diakonin växer till. Vi går både inåt och utåt med större kraft.

Jag kan själv minnas mina tonår i ungdomsgruppen, men också bibelstudiegruppen i Tumba, bönestunderna i församlingen – helt utan salvelsefullhet men ändå oändligt viktiga. Detta hjälpte oss både att ana Guds närvaro i vardagen och att handla i den. Jag kan minnas handfasta solidaritetsarbeten där vi ville göra världen bättre. Inget märkvärdigt och utan fromleri, men inspirerade sammanhang eftersom vi var där med våra hjärtan, tillsammans för världen, i Guds närvaro.

Exemplen är valda från den kyrkliga sfären, men de kunde egentligen vara hämtade från vilket sammanhang som helst, för livet känner vi igen var vi än möter det.

När vi vill utveckla vår församling tror jag det viktigaste alltid är att låta glädjen och tacksamheten blomma för det Gud gett redan i dag. Alla församlingar har något som går att vara glad över. Ofta har man ganska mycket. Tacksamheten över det goda som finns just nu lägger en god grund för att gå vidare. Detta hjälper oss att stanna kvar i ”det levande” och inte tappa modet eller energin för att blicken hela tiden dras till problemen.

Jag tror att ett nyckelbegrepp för en levande församling är uttrycket *hjälpas åt* i arbete, bön och samtal. Först och främst är vi människor, inte roller, producenter eller konsumenter, och det är som människor vi tar plats i församlingen. Och vi får göra det med bevarad olikhet, generationsöverskridande och gränsöverskridande i många avseenden. Vi har allt att vinna på att se våra olikheter som gåvor till helheten. Vi behöver icke-auktoritära och icke-patriarkala sätt att vandra med varandra på vägen med Gud

Sällan tror jag vi behöver skapa nya grupper, men vi kan behöva fundera över vilken hållning vi har i det vi redan gör. Låt hela livet, med alla de tre grundrelationerna, bli mer synligt i

gemenskap, solidaritet och bön. Kanske kan detta i stället leda till att en del grupper försvinner så att vi får tid och rymd att gå på djupet.

Redan i dag ser jag denna glädje över att vara kyrka på många håll. Jag tror den är ett av de viktigaste tecknen på att något håller på att hända. Blås på den glöden så att elden kan börja brinna. Detta kan hända i den stora församlingen och i den lilla församlingen.

Plommonträd och församlingsliv

Jag brukar ibland använda bilden av ett plommonträd för att beskriva hur vi finner och stöttar det goda livet som finns i våra församlingar.

När ett plommonträd blommar kommer blommorna oftast över hela trädet. Det kan förleda oss att tro att plommonen kommer att växa på samma sätt, men de kommer ofta bara på ena sidan av trädet eller på någon enstaka gren. Åt detta kan vi inte göra mycket. Vi behöver helt enkelt vänta och se var de kommer. Å andra sidan kommer det ofta mängder med plommon på dessa fåtal grenar. Då behöver vi gallra, och vi behöver också stötta de grenar som annars skulle bli för tunga.

Vi kan tänka på samma sätt om församlingsliv. Iaktta de sammanhang som finns och fundera var livet blomstrar – stort eller litet. Stötta livet i första hand. Det finns så många faktorer som vi inte råder över att det nästan alltid är bäst att arbeta med det som redan har energi och utveckla det vidare. I någon församling är det en bibelstudiegrupp, någonstans en torsdagsmessa, någon annanstans en högmessa eller kanske en ungdomsgrupp. På andra ställen blomstrar, glöder och lever det på många ställen samtidigt.

Jag vill påstå att det inte finns en enda församling som inte kan upptäcka mycket om man har ”blick för plommon”, det vill säga iakttar var energin, glädjen och livskraften redan finns. Själv har jag under visitationer och besök sett energin glöda till exempel i BEAT ungdomskvällar i Lingham, konfirmandarbetet i Vadstena, högmässan i S:t Johannes och församlingsgemenskapen i Målilla. Exempelen är många fler.

Livsvärld och systemvärld

Ett redskap för att lättare få syn på vad som är väsentligt är begreppsparat *livsvärld* och *systemvärld*.⁸¹ ”Livsvärld” är ett ord som försöker fånga in det som har med relation, energi, ömsidighet och mänsklighet att göra. ”Systemvärlden” är det som

har med ekonomi, organisation, reglementen och juridik att göra. Båda är av vital betydelse för att mänskliga sammanhang ska fungera. Busstidtabellen måste finnas för att vi ska veta när bussen kommer och lönehanteringen måste skötas för att vi ska få lön. Men livet, det som vi lever i relation till varandra, hör till livsvärlden.

Alltid när man frågar människor vad det var som fick dem att uppskatta församlingen, kommer svaren i ett livsvärldsperspektiv. Därför är det där vi behöver fästa uppmärksamheten. Det är alltid livsvärldsperspektivet som avgör om församlingen upplever sig som levande eller inte.

Systemvärlden är också av vital betydelse för att livet ska pulsera. Ingen kropp kan stå upp utan skelett, och ett liv helt utan form och organisation blir outhärdligt. Livsvärlden ska därför inte spelas ut mot systemvärlden.

Det finns dock en generell erfarenhet att systemvärlden är starkare än livsvärlden och därför har en tendens att ”kolonisera” livsvärlden. Organisationsfrågorna kan lätt ta över ett sammanhang. Här behöver vi vara på vår vakt och värna livsvärlden. I en kyrka som fäster stor vikt vid organisation och administration behöver vi skärpa våra blickar för livsvärlden i det som ser ut som administrativa frågor. För den finns.

På morgonen ringer telefonen i växeln i centralorten. Egentligen hade Lisa ringt till församlingshemmet två mil därifrån, men eftersom pastoratet har centraliserat telefonin svarar man i Kyrkans hus i stället. Det blir ett gott samtal. Lisa hade kvällen förut, efter konfirmationssamlingen glömt sin mössa i församlingshemmet. Telefonisten lovar nu att kontakta församlingshemsvärdinnan och be henne skicka över mössan. Så långt är allt frid och fröjd.

Det är bara ett problem i det hela. Kvällen före hade Lisa talat med församlingshemsvärdinnan om sitt liv. Lisa har det jobbigt hemma, och hon märkte att värdinnan var en person man kunde

tala med, någon som förstod. Därför glömde hon mössan med avsikt. Hon ville ha ett skäl för att ringa församlingshemsvärdinnan för att få möjlighet att fortsätta prata.

I kyrkan är det inte så enkelt att vissa roller har vissa uppgifter och så är det klart med det. I rollerna finns alltid människor, livsvärld, och de går inte att reducera till funktioner. Någon som svarar i telefon är inte bara telefonist utan framför allt människa. Vi måste bygga system som för människor i den lokala miljön närmare varandra, inte system som bygger murar. Därför, fråga hela tiden efter livsvärlden och hur vi kan stärka den.

Därav också bilden av plommonträdet. Stöttorna vi sätter under grenen och det omsorgsfulla gallrandet är systemvärlden. Utan detta brister grenen och frukten förtvinar. Men det är ingen idé att sätta stöttorna på plats förrän vi vet på vilken gren plommonen kommer.

Livet måste själv få börja med att visa hur och var det vill utvecklas. Plommonen står för livet som växer utan att vi kan kontrollera det. Vi behöver vänta in livets egen dynamik och se var det växer innan vi agerar – säg gärna att vi väntar in den heliga Andens verk och rörelser. Om livet inte växer spelar det ingen roll om principerna bakom vårt agerande är systemvärldsmässigt rätt. Det har blivit fel ändå. På frukten känner man trädet.⁸²

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Berätta om något i ditt liv som har gett dig livsmod och glädje.
2. Berätta om något i kyrkan som gett dig själv livsmod och glädje. Försök att undvika att tala om församlingsarbete i största allmänhet. Håll fast vid det personliga perspektivet.
3. Titta ut över det församlingsliv ni har i dag. Var kan du se att det finns livsmod och glädje?
4. Om församlingen vore ett plommonträd, var skulle du då sätta stöttorna? Var finns de grenar som redan i dag bär frukt och behöver stötta?

De sju rörelserna

Förändring är spännande och en anrik kyrklig tradition. Kyrkan har alltid förändrats. Så här långt i boken har jag skissat en sorts karta över vart jag uppfattar att vi är på väg som kyrka i Linköpings stift, i Sverige, i dag. Kyrkan i dag lever i ett förändringstryck, både från organisationen och från samhället. Förändringstrycket från organisationen vill jag kalla längtan, och förändringstrycket från samhället vill jag kalla förväntan. Jag hör mycket av båda delarna. Båda är huvudsakligen positiva.

Kyrkan är inte längre en del av myndighetsvärlden, utan en fri kyrka i en fri stat och kyrkan måste i denna nya roll finna sin egen ändamålsenliga väg: värderingar, sätt att tänka, tala och agera. Den nya statusen ger möjligheter och dessa behöver kyrkan nyttja.

Förändringen kommer vare sig vi vill eller inte, och om vi inte själva leder den blir den planlös. Och även om vi, mot förmodan, skulle lyckas förbli ”oföränderliga” så kommer vi ändå att råka ut för en ”relativ förändring” eftersom samhället hela tiden rör sig.

Utsikterna att behöva förändras kan väcka frågor och kanske rädsla. Framför allt uppstår detta om vi är osäkra om förändringens riktning och om hur vi ska leda den. Här är det viktigt att vara proaktiva. Vi behöver på ett rimligt sätt bestämma oss

för vart vi är på väg och för vad vi behöver göra för att röra oss ditåt.

I Linköping stift finns öppenhet för förnyelse, men vi behöver bli mer medvetna och arbeta mer strategiskt – vara i medveten rörelse i en medveten riktning.

Strategi beskriver vägen från nuläget för att, via utvärderingsbara mål, närma oss visionen.⁸³

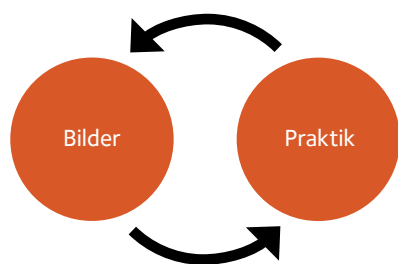
Om visionen är *levande församlingar*, hur beskriver vi då strategin, vägen, för att ta oss dit?

I detta kapitel kommer jag att beskriva *sju rörelser* som är en sammanfattning av den utveckling jag ser som central för att komma framåt i förnyelse i Svenska kyrkan. *Om levande församlingar är visionen så är de sju rörelserna strategin.*

Rörelserna har sin grund i utvecklingstendenser som redan är på gång. Jag märker dem ofta och människor talar ofta om dem, ibland uttryckligen, ibland mellan raderna. Ibland beskrivs de som något som finns, ibland som något som måste finnas och ibland som något som känns hotfullt. Jag tror det är nödvändigt att vi som kyrka rör oss i den riktning som dessa rörelser pekar – och det är på många sätt genomgripande förändringar. Innan jag presenterar rörelserna vill jag dock beskriva vilken ”typ” av förändring detta handlar om.

Låt oss återvända till bilden av ”bilder och praktik” som vi först mötte på s. 94.

När vi möter nya utmaningar är det alltid enklast att möta dem genom att göra som vi brukar. För det mesta är detta klokt: vi har etablerade modeller för att hantera verkligheten och de tjänar oss ganska väl. Vi har alltså bilder av verkligheten och ut-

ifrån dem skapar vi vår praktik. Och praktiken förstärker bilderna. Det blir en självbegränsande snurra, där vi återanvänder vårt vanliga sätt att arbeta gång på gång.

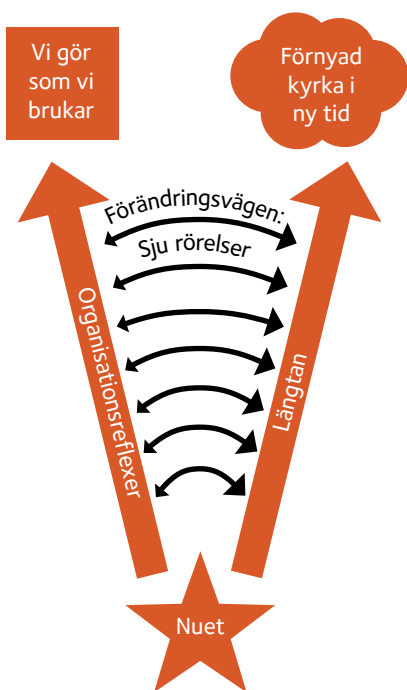
Några exempel från vår kyrkliga verklighet kan vara att vi möter nya behov genom att starta nya verksamheter och att detta ofta leder till att vi vill anställa ny personal. Varför? Jo, för att det är så vi brukar göra.

Att göra förändringar av den här typen, det vill säga att förbättra befintlig verksamhet utifrån gamla modeller, brukar kallas *förändring av första ordningen*. Mer spännande blir det dock när vi tar tag i den typ av förändring som jag uppfattar att många längtar efter. Då handlar det om *förändring av andra ordningen*. Då gör vi saker på ett helt nytt sätt, utifrån nya bilder.

Om vi tar ett exempel på en första ordningens förändring inom området ”kyrkligt anställdas arbete” skulle det kunna handla om att vi fortbildar personalen för att bli skickligare i att utföra sina uppgifter eller hittar på ett effektivare eller billigare sätt att göra jobbet. En sådan förändring skulle kunna uttryckas som *från utförare till skickligare utförare*.

Om man i detta exempel i stället utför en förändring av andra ordningen skulle det kunna handla om att tänka på ett helt nytt sätt om vad det är att vara anställd i kyrkan. Den fjärde rörelsen uttrycker en sådan förändring som *från att vara utförare till att vara möjliggörare*.

Ett sätt att beskriva den resa vi behöver göra är genom nedanstående ”dubbelpil” (se s. 120). Stjärnan markerar den punkt i kyrkans utvecklingshistoria där vi just nu står. När vi möter nya utmaningar löser vi alltså normalt detta genom att återanvända gamla handlingsmönster, alltså genom ”första ordningens förändring”. Vi gör som vi brukar utifrån våra bilder verkligheten och organisationen. Det är så vi bör agera i vardagen. I skis-

sen representeras detta av den vänstra pilen, den som jag kallar för "organisationsreflexer". Den pilen siktar mot bilden av ett mål som jag kallar "vi gör som vi brukar". Reflexmässigt gör vi som vi brukar eftersom vi vet att resultatet brukar bli tillräckligt bra.

Hur hanterar vi då vår längtan? Denna uttrycks genom den högra pilen, "längtanspil", och den siktar mot "förnyad kyrka i ny tid". Det är åt det hållet vi längtar – det är det som hörs i stiftet. Det fina med "nytt" är att det inte är obekant och hotande utan just ett mål uttryckt i längtan, en vision. Skälet för att längta dit är att vi redan nu känner doften av det och ser möjligheterna i det. Nya bilder växer fram,

och vi kan då upptäcka nya former av praktik som hjälper oss att förverkliga det eftertraktade. Och våra nya bilder får ännu mer färg och konkretion när vi hittar nya sätt att göra praktik av dem.

Syftet med de sju rörelserna är att göra förändringsprocessen praktiskt hanterbar och framför allt tillämpbar, ge hjälp att sätta mål och delmål. Rörelserna är redskap som vi ska kunna använda för att påverka organisationen i den önskvärda riktningen genom att granska den egna församlingen med hjälp av dem.

De sju rörelserna är beskrivningar av mer komplicerade processer, men förenklingar är alltid dubbelbottnade: å ena sidan behöver vi renodlingarna för att saker ska bli hanterbara, å andra sidan riskerar förenklingarna att dölja att sammanhangen

är mer komplexa än bilderna antyder. Därför är det viktigt att rörelserna samverkar. Om man bara tar en för sig och renodlar den som en enskild sanning blir det för ensidigt. Det är i samverkan som rörelserna tolkar, ger varandra djup och leder till något gott.

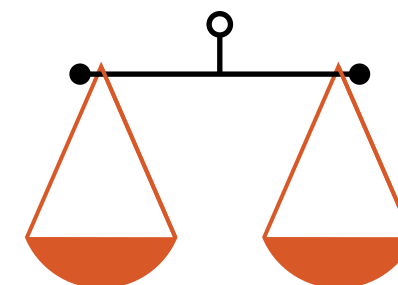
Jag vill också understryka att det inte handlar om att det vi rör oss bort ifrån är helt igenom dåligt, om nu någon får det intrycket.

Levande församlingar är något som på en gång finns och som vi hela tiden behöver sträva efter. Självklart har därför nuläget sina poänger, och ännu mer självklart har det nya sina problem. Men det verkar finnas en växande medvetenhet i kyrkan om att vi "på en skala" behöver flytta oss närmare den andra polen än var vi är just nu. Dessa förskjutningar, genomförda eller drömda, är synliga spår i våra medvetanden och resonemang om hur kyrkan vill förändras för att vara relevant i en ny tid.

Nuet har som sagt sina poänger. Ett annat sätt att uttrycka detta med rörelser är därför att tänka sig bilden av en balansvåg.

Åter kan vi som exempel använda den fjärde rörelsen, den som handlar om personalens roll i församlingen: *från utförare till möjliggörare*. I nuläget är församlingarna oftast organiserade så att vågskålen som står för *utförare* väger mycket tungt. Vi har nästan bara det perspektivet och allt vi gör bygger på att anställda ska "utföra".

I stället för att uttrycka detta med att "det är dåligt att anställda är utförare och bra att de är möjliggörare" kan vi säga att vi behöver "lasta av" en del verksamheter och en del tänkesätt som har med *utförande* att göra. Och därmed behöver vi "fylla på" den andra vågskålen,

den som står för *möjliggörare*, och rusta personalen med tänkesätt som gör att man i första hand hjälper människorna som är kyrka i vardagen att arbeta för gudsrikesvisionens uppfyllande. Personalen möjliggör för oss alla att vara kyrka.

Detta betyder dock inte att vi ska ”tömma” vågskålen *utförare*. Det finns ganska mycket som det behövs anställda för att göra. I ”dubbelpilen” (se s. 120) antyds detta genom att det inte bara går en stor pil åt ”långtanshållet”. Det finns en liten pil åt organisationsreflexernas håll också. Kasta inte ut barnet med barnvattnet.

Rörelserna är ett sätt att uttrycka att vi utvecklar något som är bra, skapat av erfarenhet och lust, i riktning mot något som vi tror kommer att tjäna oss ännu bättre i en tid som är på väg. Vi är villiga att gå ut på en delvis okänd väg eftersom vi intuitivt uppfattar att det finns något gott i den riktningen.

FÖRSTA RÖRELSEN

Hållningen – från missmod till hopp

En konfirmand påminde mig en gång om att när man öppnar dörren mellan en mörk garderob och ett ljust rum så faller det inte ut mörker på golvet utan ljuset lyser upp mörkret. På något sätt vinner ljuset alltid. Den bilden har blivit viktig för mig genom åren. Väljer vi ljuset skapar vi förutsättningar för att inte låta det negativa få övertaget.

Vi behöver aktivt och medvetet öppna dörrarna för ljuset i vårt sätt att iakttä det vi gör i församlingen och i vårt sätt att tala om det. Jag tycker jag hör hur vi mer och mer lyckas med det i församlingarnas liv. Det finns så mycket gott att bygga vidare på. Vi vinner på att inte odla missmod, för missmodet får oss lätt att fokusera fel – och därigenom välja mindre konstruktiva vägar in i framtiden. Om vi odlar brist på framtidstro så blir det lätt en självuppfyllande profetia.

Man kan ifrågasätta mediebilderna av att kyrkan är en i stort sett nedläggningsfärdig institution – i många samhällen på landsbygden är skola, affär, polis och post borta sedan länge. Men kyrkan är kvar. Vi är inte de som lagt ner *mest* utan de som lagt ner *minst*. Och vi ska bli kvar, om än i nya former.

Under min tid som stiftsadjunkt arbetade jag med gudstjänstutveckling. Då märkte jag mycket tydligt att församlingar som höll på att få luft under vingarna hade ett annorlunda sätt att tala om sitt liv: man talade med stolthet och glädje om livet i församlingen och ögonen tindrade när man fick berätta.

Nelson Mandela lär ha sagt: *May your choices reflect your hopes, not your fears. – Må dina val återspegla ditt hopp, inte din fruktan.* Jesus säger åt oss att inte längre ha blicken i marken och titta i det lilla vanliga perspektivet utan att se framåt och runt omkring oss, där fälten vitnar till skörd.⁸⁴ Anden verkar och inbjuder oss att vara med.

Bilden av plommonträdet (s. 108–111) lär oss att leta efter hoppets tecken och Andens verk. Då lär vi oss att ta emot det goda som ett Guds handlande i världen, våra liv och i våra församlingar. Och man kan göra detta aktivt. Tidigare har jag beskrivit de ”gudsrikestecken i nyckelordsformat” som man kan hitta i berättelsen om Jesus i Nasarets synagoga: *glädje, befrielse, äkthet och nåd* (s. 56–57). I sådana ord kan man i konkreta samtal spegla sin församlingsverksamhet.

När vi till exempel möts för att samtala om vårt gemensamma gudstjänstliv är det lätt att hamna i frågor om vad som är dåligt och om vad vi vill ändra på. Visst lär vi oss saker av det, men det är mycket lätt att hamna i missmod när vi börjar samtalet i det negativa. Om vi byter perspektiv och till exempel låter var och en berätta en liten glimt av glädje från den senaste gudstjänsten så händer något annat. Gör sedan likadant utifrån ordet befrielse och därefter äkthet och nåd. Genast fylls rummet av berättelser om sådant som faktiskt gjorde oss gott.

Sådana berättelser behöver inte handla om stora och dramatiska perspektiv. Eftersom ljuset driver bort mörkret och inte tvärtom, kommer även de små berättelserna att ge en förhållandevis klar bild av vad som ”smakar gott” i det gudstjänstliv vi har. Vi behöver inte drömma oss bort. Och det vi vill ha kommer vi att bjuda varandra mer av. Leta efter hoppets tecken och gå åt det hållet.

När vi berättar hoppets berättelser kommer vi sannolikt att märka att nästan allt vi berättar kommer ur livsvärlden. Det är

ingen tillfällighet, och en av våra utmaningar är att hålla kvar blicken i livsvärlden – för det är där kyrkans energi växer och lever.

Hoppets berättelser ska naturligtvis aldrig tas som intäkt för att sopa saker under mattan eller dölja verkliga problem. Man kan inte täta ett läckande tak med glada tillrop eller sätta upp glädje som en post i bokföringen. Man kan heller inte äta sig mätt på uppmuntrande ord. Det finns ett ”konstruktivt missmod” som är en produkt av realism: vi biter oss inte fast i det gamla som är uttjänt. Men detta konstruktiva perspektiv är en helt annan sak än att ha missmodet som grundhållning.

Det är i hoppets perspektiv som vi lär oss att se vad som är verkligt viktigt i en kyrkas och i ett samhälles liv, och det är ur hoppets perspektiv vi hämtar kraft för att orka ta itu med de utmaningar som finns.

För länge sedan hörde jag någon säga i förbigående om en präst att hon har ”en uppmuntrans kallelse”. Det har stannat kvar i mitt minne som något mycket gott. Att hjälpa varandra att se glädjen, att öppna dörrarna för ljuset, det är en viktig uppgift både i vänskapens andliga medvandrarsskap och i hur vi hjälper varandra att se våra församlingars levande och hoppingivande sidor.

Berättelsen om äktenskapsbryterskan slutar med att Jesus säger: *Inte heller jag dömer dig. Gå nu, och synda inte mer.*⁸⁵ Jesus valde försoningens och upprättelsens perspektiv i livets alla sammanhang – han levde det försonade livet. I versen efter sammanfattar han hur Guds ljus lyser in i allt mörker så att missmod kan vändas i hopp. Jesus sa:

Jag är världens ljus. Den som följer mig skall inte vandra i mörkret utan ha livets ljus.⁸⁶

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Samtala om vad det var som en gång gjorde att du valde att engagera dig i kyrkan.
2. Berätta hoppets berättelser om er egen församling. Vad väcker er glädje?
3. Hur kan ni i församlingen ge glädje, befrielse, äkthet och nåd till varandra?
4. Vad i församlingens liv skulle du vilja ta med dina vänner till?
5. På vilket sätt kan ni i församlingen ge glädje, befrielse, äkthet och nåd till det samhälle där ni lever?

ANDRA RÖRELSEN

Kyrkotillhöriga – från brukare till bärare

Min erfarenhet är att många människor snabbt är på banan när man börjar fråga efter deras gudserfarenheter. En dialogiskt inriktad kyrka märker att Kristus redan är på plats när vi kommer. Vi är alla både bedjare och sökare, och vi vinner på att hjälpas åt att synliggöra detta. Det väcker ofta glädje bland människor att få sin tro bejakad av kyrkans företrädare.

Grunden för detta är att vi är människor. Om vi tror att Gud har skapat världen måste det innebära att Gud har skapat alla människor – inte bara de kristna. Hur skulle vi kunna leva utanför Gud, det är ju i Gud som vi lever, rör oss och är till.⁸⁷ Vi behöver hela tiden påminna oss om att alla människor har en livslång erfarenhet av Gud och därmed också något att berätta om Gud. Många gånger har jag talat om denna gudserfarenhet i samlingar utanför de ”traditionellt kyrkliga” kretsarna. Jag har ofta blivit berörd av hur lätt människor bejakat detta.

Om alla människor är skapade av Gud kan vi också uppfatta alla människor som kallade av Gud att vara delar av gudsrikesvisionen, även om just det uttrycket hör hemma i en kristen tradition. Vi är systrar och bröder i en världsvid gemenskap. Sida vid sida med varandra och i gemenskap med allt levande och skapat, arbetar vi för att denna planet ska bli god att leva på. Vi delar Guds kärlek till världen.

Detta är den andra rörelsens huvudpoäng: vi hör hemma i världen. Och att vara kyrka är att vara i världen, som bärare av gudsrikesvisionen i handling och bön – och ibland också i ord.

Från brukare till bärare missuppfattas lätt som att vi ska gå in i extrauppgifter eller aktivism eller börja predika för våra arbetskamrater. Rörelsen handlar dock snarare om ett perspektivskifte: vi behöver upptäcka att vardagens arbete *i sig* är att vara bärare.

Vårt ursprung i Gud delar vi med alla. Många av oss delar dessutom dopets gåva och kallelse. Som döpt och kyrkotillhörig har man rätt att bli betraktad som bärare av kyrkan.

I Sverige finns det dock en tråkig vana att betrakta de flesta av dessa kyrkotillhöriga som mer eller mindre ”icke-kristna”, bara för att de inte syns i kyrkan så ofta eller för att de inte har ett tydligt kristet språk för att tala om sin gudsrelation. I mångt och mycket kommer detta med arvet från den pietistiska rörelsen, som påverkat Svenska kyrkan långt mer än vi tror. Kristen tro har formuleras i snäva ordalag. ”Rätt tro” och personlig beaktelse har varit viktig. Utan den har man inte räknats som ”riktig kristen”.

Detta har lett till en underskattning av människors tro och gudserfarenhet utanför de traditionella kyrkliga ramarna. Dessutom underskattar vi dopet. Människor utanför ”de inre kretsarna” har ofta kommit att betraktats mer som objekt för evangelisation än som systrar och bröder genom vilka vi kan lära känna Gud. Och människor utanför den traditionella kyrkan har lärt sig att underskatta sin egen tro eller åtminstone trott att kyrkan inte tar den på allvar.

Vi som är aktiva i kyrkoorganisationen behöver arbeta med vår syn på kyrkans medlemmar. Från att se människor som kunder som begagnar kyrkans tjänster alternativt icke-kristna

som ska omvändas, behöver vi ta perspektivet att detta är döpta medlemmar med kunskaper, erfarenheter och kallelse.

Den andra rörelsen har alltså två perspektiv. Det första är att kyrkoorganisationen behöver lära sig att betrakta alla våra kyrkotillhöriga som bärare av kyrka, inte bara som brukare av organisationens tjänster. Vi behöver ta människors dop, gudserfarenhet och vardagshandlingar på allvar, lyssna och lära.

Det andra perspektivet är en utmaning till varje människa: Kyrkan räknar med sina medlemmar! Upptäck att du är kyrkan! Detta behöver varje människa höra. *Upptäck inte bara kyrkan i byn, kyrkan utanför dig. Upptäck också kyrkan inom dig.*

Grunden för detta ligger i den lutherska läran om kallelsen. Gud har skapat oss i världen och det är vardagens verk som är kallelsen. Dopet lyfter oss inte ut ur världen utan visar oss djupare in i världen. Vattenstämpeln som berättar om död och liv, om hopp och uppståndelse i vardagens och livets kamp skrivs in i oss. Kristusmönstret finns för evigt tecknat i våra kroppar, dygnet runt, i alla livets omständigheter.

Som människor är vi kallade att ta hand om våra familjer, i nära eller vid bemärkelse, att sköta de uppgifter vi är satta att sköta i vardagen och att engagera oss för miljö och rättvisa. I mina händer verkar Gud när jag räcker ut dem till en medmänniska i stöd och hjälp, och din bejakande blick som stöttar en vän i smärta är en Guds blick.

Dopet visar detta genom att berätta att vi är delar av Kristi kropp, den som Fadern sände för att dela och hela. Vi bär något som är större än oss själva, och vi är burna av den som är större än vi.

Många människor har naturligtvis inte perspektivet ”bärare” på sig själv. Man uppfattar sig som medlem med rätt att då

och då begagna sig av kyrkans tjänster. ”Kyrkan” uppfattar man som en organisation som producerar bra verksamhet som man ibland behöver. Det ligger snubblande nära att uppfatta sig som kund.

Med rätta ska människor få vara glada över att få bruka kyrkans tjänster vid dop och begravningar och även vigslar. Glädjen är ofta stor: *Wow, vad vi får vara med om, och det är dessutom gratis!* Riterna är en gåva från Gud till oss att just bruka och bäras av. I de mötena börjar människor ibland återfinna sin gudsrelation.

Det finns ingen anledning att moralisera över människors upplevelse av att vara ”brukare”. Denna möjlighet är en av Svenska kyrkans stora gåvor till samhället. Ett gott brukarskap öppnar ibland dörrarna för att hitta nya perspektiv på sig själv – kanske börjar någon ana ett bärarskap. Men brukarskapet är för många gott nog.

Jag tänker att orden *dela* och *rusta* är centrala för att uppfatta människors ingång i församlingen, vare sig det är vid ett enskilt tillfälle eller återkommande. I vardagen eller vid livets svåra stunder uppsöker människor sin kyrka för samlingar fyllda av glädje och sorg. Beroende på läge i livet har vi olika behov, men alla vi bedjande-och-sökande behöver dela tankar och bön och rustas för livet utifrån gudsrikesvisionens perspektiv. Dopets nåd och evangeliets ord är centrala i detta.

Tillämpar man till exempel detta på prästens uppgift vid en begravning går kanske uppgiften att beskriva som att skapa ett rum för delande och att ge människor hjälp att leva sina liv i en ny situation. Detta gör prästen genom att visa på befrielsens budskap, livets evangelium. Som sörjande får jag hjälp att ”bära” genom att ”bruka” tecknen på Guds nåd.

En uppmaning som ofta hörs i Svenska kyrkan är att ”vi måste nå ut”. Här behöver vi återvända till resonemanget om för-

hållandet mellan ”ute” och ”inne”. I avsnittet *Vår utgångspunkt är världen, inte församlingen* (s. 64) beskrev jag hur vi har en benägenhet att betrakta församlingen som det som är ”inne” och världen som det som är ”ute”. Om det är så, är det naturligt att vi frågar oss hur vi ska nå ut.

Den andra rörelsen uttrycker dock ett mer skapelsecentrerat perspektiv, nämligen att alla människor är skapade ”inne” i världen. Det är inte församlingen som är världens centrum. Det är ”inne” i världen som vi är kyrka, tillsammans med mängder av människor som relaterar till Gud på sätt som vi inte ser och ofta inte förstår.

Ändå är ”ute” och ”inne” relevanta begrepp, men på ett omvänt sätt. Vi behöver ibland ”gå ut” ur världen och bli församling. Där får vi dela liv i en gemenskap som har förståelse för det specifikt kristna perspektivet.

Vi vinner på att inte låta orden kyrka och församling vara helt synonyma. Att vara kyrka är att leva i världen. Kristet liv har aldrig sitt fokus i en grupp som stigit ut ur samhället. Kristet liv lever vi i vardagen där vi är och går. Där är vi kyrka, men församlingen är den punkt där kyrkan framträder som medveten och självreflekterande – som ett tecken.

Den moderna verksamhetskyrkan har alltså det gemensamt med pietismen att församlingen betraktas som centrum. Svenska kyrkan hanterar detta genom att ”vi” skickar ut personal till ”dem” för att ”vara kyrka”. Ett klassiskt exempel är att man i församlingen säger ”kyrkan måste nå ut till skolan” och så inrättar man en tjänst så att någon ska vara kyrka på skolan. Men det vi inte tänker på är att det i konfirmandgruppen finns 20 konfirmander som går på just den skolan och att flera i bibelstudiegruppen är lärare på skolan. Vilket genomslag det blir den dag vi lyckats rusta dessa att tänka på sig själva som kyrka på skolan när de har gjort resan från att vara brukare till att vara bärare.

Detta kan hjälpa oss att hitta nya perspektiv. Ett annat exempel kan vi hämta från besökstjänsten.

En dag väcker någon i församlingen i det lilla samhället tanken på att det finns ensamma människor på äldreboendet. Genast kommer förslaget att starta en besöksgrupp och förslaget vinner stor entusiasm. Då påminner någon om att Röda Korset redan har en besöksgrupp på äldreboendet. Svaret blir dock att kyrkan också måste ha en besöksgrupp.

Visst kan vi resonera så, men vi behöver ändå fundera över det faktum att i denna lilla församling är sannolikt en mycket stor del av medlemmarna i Röda Korsets besöksgrupp kyrkotillhöriga. Det måste ju betyda något. I min föreställningsvärld är det viktigaste att bejaka att detta engagemang är ett sätt att vara kyrka och att hjälpa till att rusta denna grupp.

Ibland kallar vi detta för att ”samverka”, och det kan man göra. Uttrycksättet sätter dock ett ensidigt fokus på organisationerna, och det döljer lätt människorna. Egentligen samverkar kyrkan med sig själv när kyrkoorganisationen i ett mindre samhälle samarbetar med Röda Korset-organisationen. I just denna miljö är ju förmodligen de flesta kyrkotillhöriga.

Verksamheter behöver inte ha en kyrklig etikett för att vara uttryck för gudsrikesvisionen, och människor kan vara kyrka också i sammanhang som organisatoriskt är ”religiöst obundna”. Det finns ingen motsättning i detta. Jag själv slutar ju inte att vara kristen bara för att jag går ut ur församlingshemmet.

När jag genom åren beskrivit detta sätt att vara kyrka i vardagen har jag insett att många uppfattar att ”vara kyrka i världen” handlar om att *tala* om sin tro och att göra det ”å kyrkoorganisationens vägnar”. Återigen visar detta hur lätt det är att ta kyrkoorganisationen som utgångspunkt och uppfatta ”spridandet av budskapet” som uppgiften. Men det är inte ”talandet” jag

menar med att vara kyrka i världen. Poängen är att *leva* sin tro, vilket ofta inte handlar om att agera på annat sätt än att se att mitt liv är min tro. Det är ju i vardagen kallelsen finns. Där har Gud satt mig. Där lever jag min tro. Detta är att *vara* kyrka, vilket är en helt annan sak än att ”representera kyrkoorganisationen” genom att ”tala om sin tro”.

För många är det främmande att börja tala om sin tro, men skälet är ofta inte att tron inte finns utan att vi inte är vana vid att tänka och uttrycka oss kring tro och kanske inte hittar orden. Detta är värt all respekt. Men att leva sin tro är att i det sammanhang man befinner sig leva gudsrikesvisionen.

Kanske når vi fram till en punkt där vi kan, orkar eller vågar tala också, men det är inte det som är startpunkten. Och det är inte alltid det som är det viktigaste. Den helige Franciscus lär ha sagt: *Predika alltid evangelium, och om nödvändigt, använd ord.*⁸⁸

Den gamla överhetskyrkan har i sin förvandling i det moderna samhället ofta tagit perspektivet ”kyrkan kan hjälpa dig”. Genom den ideella rörelsen har vi ibland lyckats utveckla detta perspektiv vidare till ”du kan hjälpa kyrkan”. Det är dags att ta ett steg vidare till perspektivet ”du är kyrka”.

Vi behöver alltså tänka och verka mer och mer *bemyndigande*, så att var och en av oss, innanför eller utanför de traditionella församlingsramarna, åtminstone har möjlighet att uppleva sig själv som kyrkan. I den drömmen vågar varje kyrkotillhörig säga *jag är kyrkan*.

Kyrkan är du och jag, inte i kraft av våra roller eller positioner utan i kraft av att vi är döpta människor som lever och verkar i en vardag där vi möter andra människor: våra barn, föräldrar, arbetskamrater och grannar.

Tänk vilken kraft när varenda en av oss på våra arbetsplatser och i våra skolor sträcker på oss och vet: det är du och jag som är kyrkan här.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Berätta om något i ditt livs vardag som en Guds kallelse.
2. Vad betyder evangelium, Guds befrielse, i vardagen?
3. Avsnittet handlar om att gå från brukare till bärare, men i vilka sammanhang är det ändå nödvändigt att få känna sig som brukare mer än som bärare?
4. Hur är du en bärare av kyrkan i vardagen?

TREDJE RÖRELSEN Församlingsbilden – från verksamhets- producent till gemenskap i liv

Den förra rörelsen handlade om bemyndigandet av människor att uppfatta sig själva som kyrka i det vanliga livet. Men kyrkan och de människor som medvetet vill vara bärare av kyrkan är ofta osynliggjorda i dagens samhälle. Därför behövs församlingen som en gemenskap där evangeliet delas. För att leva i världen behöver vi miljöer där det är möjligt att vara tydlig med både tro och tvivel, glädje och sårbarhet.

I stiftet ser jag en vilja till en rörelse där församlingen rör sig från att uppfatta sig själv som verksamhetsproducent till att uppfatta sig som *gemenskap i liv*. Detta är ingen enkel rörelse eftersom en stor del av vår organisationsidentitet ligger i att vara utförare. Ofta hör vi ju att ”församlingen bör göra det eller det” och då är det nästan alltid personalen det handlar om. I dag är det därför lätt att uppfatta personalen som ”producenter” och att tänka att personalen är ”församlingen”.

De bilder vi har skapar vår praktik och praktiken bekräftar våra bilder (s. 94). I dag behöver vi förstärka bilderna av församlingen som en gemenskap där vi delar liv och samlas kring hoppets tecken, mer än bilderna av oss som konsumenter eller producenter av kyrklig verksamhet.⁸⁹

I avsnittet *Glädje, befrielse, äkthet och nåd – en vision i Jesu efterföljd* (s. 55) såg vi att Jesu verk i vardagen går att sammanfatta

med två enkla uttryck: *han förkunnade evangelium* och *helade sjuka*. Här ligger mycket av utmaningen i det kristna livet: att vara kyrka i världen genom att bära befrielse till varandra och att hela varandras sår – lokalt och globalt.

Detta beskriver också vad vi behöver församlingen till: vi *delar* och *helar*. Vi delar evangelium i Ordet och livssamtalen, i sakrament och i bön. Och vi helar varandras sår. Den levande församlingen som fördjupande och rustande miljö är en nyckel för att orka vara kyrka i världen.

Någon har sagt: Det finns hur många skäl som helst att komma till kyrkan en gång, men det finns bara ett skäl för att fortsätta komma och det är att man får kristna vänner. Även om uttrycket är tillspetsat så har det sina poänger. Samma perspektiv syns också i det gamla ordet ”församlingshem”. Väl medvetna om hur komplicerade hem och familjer kan vara så antyder ordet ”hem” att detta ska vara en miljö där jag kan vara mig själv, där jag blir uppmuntrad, sedd och möter nåd. Sådana är inte alla hem och sådana är inte alla församlingar. Ändå ger detta oss en riktning att sträva mot: gemenskap i liv.

I en tid när många människor söker sig till Sverige från andra länder blir detta viktigare än någonsin. Till Skäggetorps församling har nykomna flyktingar från Irak och Syrien sökt sig. En man berättade att han själv egentligen tillhör ett annat samfund, men han kommer till Skäggetorpskyrkan eftersom det finns liv och gemenskap där. Kyrkliga inriktningar får stå tillbaka för det verkligt värdefulla – gemenskap i liv när vi samlas runt tecknen på Guds kärlek.

En kristen gemenskap skiljer sig från hemmet och från andra slutna sammanhang på ett väsentligt sätt: en kristen gemenskap samlas kring ett centrum, och det är centrum som bestämmer vilka vi är. Vi samlas inte kring oss själva utan kring Jesus och de tecken som räcks i centrum, hoppets och

gudsrikets tecken: dopet, ordet, nattvarden och sådana tecken som bönen, lovsången och delandet av livets glädje och sorg i evangeliets ljus.

Med den svenska kyrklighetens historia som bakgrund (s. 91–93) är det särskilt viktigt att stanna till inför frågan om *hur* vi samlas. I Svenska kyrkan har det funnits en befogad rädsla för att framträda alltför tydligt som församlingsgemenskap. Nyckeln till att komma till rätta med detta är att fundera över om det är centrum eller gränserna som är viktiga.

Det är dock viktigt att församlingen reflekterar över sin gemenskap. Så fort människor träffas blir man en gemenskap. Detta faktum måste vi ta ansvar för genom att begrunda på vilket sätt vi är gemenskap, annars kommer församlingen att sluta sig. I den gemenskap som inte erkänner sig själv som en gemenskap kommer ingen att ta ansvar för att gränserna hålls öppna.

Om relationer är centrum i tillvaron och därmed också i kyrkan så kan den som är anställd inte ställa sig utanför gemenskapen i liv. Bortanför våra roller är vi i första hand människor som möter och delar liv med varandra. Som anställd måste jag låta mig dras in, riskera min roll lite grann, vara en del av relationerna.

Detta kan verka utmanande. Traditionellt har våra arbetsorganisationer ibland betonat utförarkompetensen på bekostnad av det mänskliga – helt oavsiktligt, naturligtvis. Arbetet har helt enkelt organiserats på ett sådant sätt att det blir svårt att nå på djupet i mänsklighet och relation.

Relationer kräver närvaro, beständighet, lokalt engagemang, det kräver fokus och det tar tid. En präst, till exempel, som vill ha djuprelationer med församlingen kan inte ha ett kontor på en annan ort och bara dyka upp då och då för att leda verksamhet. En präst behöver vara närvarande i vardagen i församlingen också som människa. Då behöver arbetet organiseras så att det stöttar en sådan närvaro. Systemvärlden behöver stötta livs-

världen, inte schemaläggas så att den motverkar fördjupning. Eftertanke och gemensam bön behöver kunna uppstå också utanför de organiserade verksamheterna. Många av de viktiga samtalen sker i livets mellanrum.

Ett av de nödrop jag oftast hör när jag träffar församlingsmedarbetare är en fråga: *När får vi anställda möjlighet att be tillsammans och föra de äkta samtalen, de samtal som på riktigt handlar om våra liv och vår tro?* Jag blir själv djupt berörd av den längtan som artikuleras av så många i församlingarnas arbetslag. Många längtar efter att få vara människor med varandra, inte bara utförare. Vilken gåva till församlingarna att personalen vill vara med, med sina egna liv.

Men detta är inte lätt i en organisation om kompetensbegreppet prioriterar utförande på bekostnad av det mänskliga. Om betoningen av utförarkompetensen blir för stark skapar den nämligen en miljö av rädsla. Vem vågar tala personligt och taffligt om sin tro om det finns en teologisk expert i rummet? Och vem vågar försöka sig på att vägleda en människa i nöd om det finns en självårdsexpert i rummet? Nyckeln ligger, tror jag, i att experten först och främst blir synlig som människa.

Uppfatta inte detta som ett förringande av kompetens. Kompetens är viktigt och församlingarna behöver välutbildade och kunniga medarbetare, men det mänskliga, det öppna, måste ligga som en stabil grund, annars blir vi rädda. Vi vågar bara tala när vi är trygga.

I dag hör jag många vittna om att det finns en blyghet i församlingarna för att tala om trons innersida. Men vi ser det, och det finns en rörelse bort från det. Om vi vågar blotta vår mänsklighet kan vi också vara experter i full frimodighet.

Fokus är alltså ett liv som håller samman alla de tre grundrelationerna i bön och arbete, liturgi och diakoni. Vi behöver stötta

varandra till en andlighet som varken hamnar i överspändhetens eller liknöjdhetens diken, utan hjälper oss att se Gud i vardagen och gå i Jesu försoning och Andens kraft.

I detta stöttande ser jag fyra faktorer som särskilt viktiga. Den första är att vi behöver *hjälpas åt att finna Gud i allt*. För det andra behöver vi stötta varandra i att *tala sant om världen* för att kunna verka i den. Den tredje faktorn handlar om vårt behov av att hitta icke-moraliserande sätt att uppmuntra varandra till bön, att *finna bönen mer än att uppfinna den* och att *uppvärdera den enkla bönen*. Mycket av detta sammanfattas för mig, för det fjärde, i *att söka efter det goda andliga medvandrarskapet*.

Inget av detta gör vi för att ”komma närmare Gud”. Det går inte, för i Gud är det som vi lever och rör oss och är till. Vi gör det för att upptäcka den verklighet vi redan lever i. Vi får släppa all prestige och all prestation. Vi hjälps åt med livet – konstigare än så är det inte. Några ord om dessa fyra faktorer:

Den första faktorn handlar om att hjälpas åt att finna Gud i allt. Gud andas i allt och talar genom allt, det är en utgångspunkt för boken. Längtan efter att bejaka Guds verk är djupt luthersk. I katekesförklaringen till fjärde bönen i Vår fader säger Luther: Gud ger väl dagligt bröd också utan vår bön åt alla onda människor. Men vi ber i denna bön att han låter oss inse det och med tacksamhet ta emot vårt dagliga bröd.

Gud verkar vare sig vi vet det eller inte, men tacksamhet, gensvar och medveten handling börjar i att vi bejakar att det goda har med Gud att göra. Gud verkar genom vårdcentraler, idrottsföreningar och allt gott som finns i samhället. Ett plåster behöver inte vara kristet för att fungera – genom det goda det gör, är det en del av Guds gåvor. Men vi behöver påminna varandra om detta.

En av de saker jag blir mest glad över är när samtalet med Gud och om Gud får en naturlig och otvungen plats mitt i

det vanliga, när det inte blir märkligare att hänvisa till Gud än till att solen skiner. Så kan vi göra helt enkelt på grund av att Gud är relevant i alla sammanhang och relationer. Det gemensamma, utforskande samtalet hjälper oss att se att tillvaron är genomandad av en närvarande Gud.

Det gemensamma utforskandet av Guds kärlek och nåd är oöverträffat, men det finns också många sätt att göra detta själv. Kanske kan jag hitta en stunds eftertanke på kvällen, en genomgång av dagen ur tacksamhetens perspektiv. Då stannar jag upp och tittar på den dag som har varit, ser och benämner tecknen på Guds kärlek som jag faktiskt fått möta denna dag.

Retreaten är ett sätt att synliggöra Gud i livet. Genom att dra oss undan en kortare eller längre tid, avstå från mobiler, samtal och många av de vardagens intryck som upptar vår uppmärksamhet, skärps vår blick både inåt och utåt för vad Gud gör i världens och våra liv. Genom att ordna gemensamma retreatar uppmuntrar vi varandra att ta denna möjlighet.

Den andra faktorn handlar om att tala sant om världen. Tillsammans kan vi lära oss att höra nöden i vår närhet, samhället och världen som ett Guds rop. Den Guds kärlek som sveper in våra liv binder oss samman med alla som lider nöd, och den binder oss samman med hela den plågade skapelsen. Vi är ju innesluttade i samma kärlek.

Att tala sant om världen handlar om att försöka famna över den spännvidd som sträcker sig från den förundranskultur där vi med barnslig glädje applåderar Guds mäktiga verk till tårarna över världens nöd.

Att se världens nöd är tungt och syftet med att dela berättelserna är att det hjälper oss att bära dem. Om vi inte delar detta är risken stor att vi stoppar huvudet i sanden. Framför allt behöver vi sätta in dem i en kristen förståelseram, i församlingen. Försoningens återupprättelse är förutsättningen för att

orka ta in världens nöd. Om jag inte tar emot förlåtelsen så går jag under av medvetenheten om min egen skuld och min egen delaktighet i skapelsens brustenhet.

Genom att spegla det vi ser i världen i Bibelns berättelser får vi perspektiv, kristna perspektiv, på det vi ser. Den befriande bibelläsningen berättar om Guds verk i historien och om människor som Gud har kallat till kärlekens handlingar. Och den berättar om förlåtelsens återupprättelse av den som inte orkade, den som svek och den som inte förstod.

Se, bedöma, handla är ett grundmönster. Om vi ska kunna se måste vi också benämna, säga som det är om världen. De sanna orden om världen hjälper vi varandra till när vi möts och delar berättelserna. Där får vi också hjälp att bedöma och fatta beslut – för att kunna handla.

Den tredje faktorn är att finna bönen mer än att uppfinna den och att uppvärdera den enkla bönen. Genom bönen kan vi göra vår samhörighet med Gud tydlig och närvarande och vår samhörighet med skapelsen synlig och insatt i Guds kärlek. Genom bönen drar vi också in oss själva i skapelsens stora sammanhang. Här har nöden den allra mest centrala platsen. Bönen och diakonin är oskiljbara. Den ena dör utan den andra. Bönen är livsnödvändig för att vi ska orka se och handla. Och om vi inte har med tillvaron sådan som den är, blir bönen lätt falsk.

Många av oss har stött på bön i situationer som nästan liknat tvång. Tänk om vi kunde hjälpas åt att återfinna samma lekfullhet och utforskande nyfikenhet i bönen som i ett gott samtal.

I Romarbrevet skriver Paulus om bönen och Anden: *Vi vet ju inte hur vår bön egentligen bör vara, men Anden vädjar för oss med rop utan ord, och han som utforskar våra hjärtan vet vad Anden menar, eftersom Anden vädjar för de heliga så som Gud vill.*⁹⁰ Detta är en helt annan bild av bön än den som vi ibland kan möta i

lite kravfulla ”bönetekniker”. Bilden som tonar fram hos Paulus handlar om att det i hela tillvaron och i våra hjärtan ständigt pågår en bön som vi kan öppna oss för. Här framstår bönen som ett Guds initiativ, och vår bön är närmast ett svar. Visst är det gott att kunna formulera sig, men Gud vet redan vad bönen innehåller.

En sådan ”djupbön” tänker jag finns i sakramenten. Där blir det tydligt att jag inte behöver ”producera” bön, bara gå dit där gåvorna räcks. Om vi tänker ”sakramentalt” om bönen så ser vi att detta är en Guds gåva, i vårt inre. Vårt svar behöver inte vara mer än att stå i flödet och uppmärksamma vad som redan finns.

Ett av de bästa botemedlen mot bilderna av ”bättre och sämre” i det andliga livet är den bödens nåd som den jesuitiska prästen och teologen Gerard W. Hughes beskriver:

Ingen kan be! Bön är en överlåtelse av hela vår varelse till Gud, så att Gud får bli barmhärtighetens och medlidandets Gud för oss och genom oss. Alltför mycket medveten ansträngning kan ta död på bönen! Bön handlar om att låta Guds ande be i oss.⁹¹

Det finns en dubbelhet i detta att vi inte kan be, men ändå gör det. Gud vet vad vi behöver, det behöver vi inte informera Gud om, men genom bönen ställer vi oss medvetet inför Guds ansikte, tar in undret att Gud är här och nu och fördjupas i det förtroliga delandet av livet med Gud. Bönen blir då mer som en kärlekshandling, en icke-nyttig samvaro med den Älskade. Där finns inget bättre och sämre, bara Guds egen gåva. Det flödet pågår redan nu inom oss. Här kanske vi också kan finna – eller återfinna – glädjen i bönen.

Jag tror också att det omvända gäller: förmodligen är det en sund reaktion att kroppen blir trött och ointresserad av böner som till anda och innehåll inte berör. Det är inte konstigare än

att vi kan tappa närvaron i ett vanligt mänskligt samtal. Ibland finns det en poäng i att vara uthållig i bönen också i tider av andlig torka, men det finns också anledning att fråga sig om vi bör tvinga oss själva till ett böneliv som kroppen gör motstånd mot.

Våra vägar i bön ser olika ut, och det är ett spännande äventyr att utforska sitt eget sätt att vara i bön.

Den som har svårt att alls be kan delta i tideböner. Gemensamt kan vi hjälpas åt att tända bönen låga. Vissa har skadats i religiösa sammanhang där man tvingats be. Att då erbjuda möjlighet till en bön som inte hotar kan vara en stor gåva.

Att tänka så här leder till en uppvärdering av den enkla bönen, och jag tror att det finns en poäng med att tala om bön just som enkel. Vi har vackra liturgier och kraftfulla ord, men någonstans behöver vi stanna just i det enkla, både i vår egen bön och i det gemensamma samtalet med Gud. Enkelhet behöver inte handla om att något är kort eller torftigt. Det handlar mer om hållning.

Jesus talar om Andens fattigdom,⁹² om hur vi står inför Gud utan prestationer och tillgångar och talar ur vår fattigdom. Både för oss som individer och för oss som församling är den fattigdomen en god mylla där bönen kan växa. Vår sårbarhet är inte hindret för Gud utan dörren för Gud.

Den enkla bönen, tänker jag, handlar ofta om en kärlekens längtan. Vi är helt enkelt ganska många som längtar efter att få träffa vår Gud som vi älskar lite mer, och många av oss vill gärna göra det tillsammans med våra vänner.

Gud finns överallt så det handlar inte om att Gud ska bli mer närvarande, men det handlar om att vi vill sitta ner och vara tillsammans med Gud, kunna föra ett samtal med Gud och varandra en bit till, stanna upp och låta det påverka oss på djupet, inspirera oss till att vara kyrka med kraft i världen, livet,

skapelsen – på de platser i tillvaron där Gud har satt oss. Detta handlar om en andlighet mitt i livet, en andlighet där man inte måste lämna sitt sammanhang.

Denna enkla bön finns redan i rika mått i våra församlingar, men den syns inte så ofta, och ofta tycker vi kanske inte att den lilla bönen eller den lilla gudstjänsten räknas. Vi bär ett arv med oss där stora verksamheter, sådana som ”drar folk”, värderas högre än små. Det där tror jag faktiskt att vi behöver bearbeta lite.

Jag tror att det lilla sammanhanget är en styrka, inte en svaghet, eftersom det är enklare att tala och be äkta när man inte är så många. Kanske är det därför Jesus betonar att där två eller tre är samlade är han mitt ibland oss. En hel del av framtidens gudstjänstliv tror jag kommer att bestå just av få människor som sluter sig samman och ber på det sätt som passar dem själva, och jag tror att det är något gott.

Vi fyller sällan kyrkan med människor, men det räcker med två eller tre för att fylla en kyrka med bön. Den lilla bönen eller den lilla gruppens bön får vara så där enkel och fragmentarisk som livet faktiskt är. Bön är ingen ”verksamhet” utan ”relation”, och om det kommer många eller få spelar ofta inte så stor roll. Vi ber för att vi är kyrka, inte för att locka människor.

Ibland tänker jag nästan att vi behöver en sorts ”börens motståndsrörelse”, där varje kyrka är ett centrum, en härd för bön. Då bygger vi enkla men regelbundna böneliv där vi faktiskt struntar i om det ”kommer folk” eller ej. Den som längtar efter detta börjar och så får andra sluta upp så småningom, men det är inte uppslutningen som är poängen. Ett regelbundet böneliv i vårt samhälles mitt är inte en verksamhet i största allmänhet. Att be hör till vår identitet. Vi ber för att vi är kyrka.

Den fjärde faktorn handlar om att söka efter det goda andliga medvandrarskapet. En levande församling är i sig ett andligt med-

vandrarskap och genom att utveckla det räcker vi varandra händerna och hjälps åt i livet. När vi lever i en värld som är genomandad av Gud, får vi hjälpa varandra att ta del av den glädje det innebär att leva mitt i allt detta.

I grunden för hela tanken om andligt medvandrarskap och andlig vägledning finns en förtröstan på att Gud talar genom allt, att vi möter Kristus hela tiden och framför allt i medmänniskan. Därför vill vi i samtal och bön hjälpas åt att utforska detta mysterium med den nyfikenhet som kommer av en god förväntan. Vi hjälper varandra att se Guds närvaro i våra liv helt enkelt, och vi hjälper varandra att se hur Gud utmanar oss till handling.

Egentligen behöver andligt medvandrarskap och andlig vägledning inte vara så mycket märkligare än så. Visst finns det metoder och tekniker att lära sig och som möjliggör ett aktivt lyssnande, men framför allt handlar det om att vi hjälps åt på riktigt. En andlig vägledare är en medvandrare som hjälper mig att se bortom mina egna bilder och förutfattade meningar. Djupast sett är Gud själv den andliga vägledaren.

Min egen erfarenhet av det vi brukar kalla andlig vägledning eller andligt medvandrarskap är att själva grundförutsättningen är att människan blir mött här och nu. Vi söker på djupet i det som redan finns, och vi behöver inte sträva mot osäkra mål som någon auktoritet målar upp. ”Guru-skap” och andligt medvandrarskap/andlig vägledning hör inte ihop. Snarare är ett av de viktigaste syftena med den andliga vägledningen att göra upp med de omedvetna bilderna som förslavar oss och i stället hjälpa oss till ett nyfiskt lyssnande efter vad Gud faktiskt säger här och nu.

I det ovanstående ligger också behovet av att göra upp med föreställningen om att det finns bättre och sämre i det andliga livet. Den där frågan dyker inte sällan upp, fast i lite olika former. Det kan handla om att vi råkar använda uttryck som oav-

siktligt kommunicerar värderingen att din gudsrelation inte duger, att du borde ledas på en väg någon annanstans. Det kan handla om att bönelivet borde vara bättre, gudsrelationen djupare eller något annat. Vi använder ibland, lite obetänksamt, uttrycket att ”komma närmare Gud”. Som om våra åtgärder skulle kunna föra oss närmare den Gud som genomsyrar hela tillvaron! Gud är här och nu, fullt ut.

En av de berättelser i Bibeln som visar detta mest bokstavigt är berättelsen om Emmausvandringen, där två lärjungar samtalar om liv och tro med Jesus, de äter tillsammans och de kommer till djupare insikter.⁹³ Kanske kan denna berättelse om delandet i det lilla sammanhanget, inspirera oss till att finna former för levande delande och bön, för ”småskaligt församlingsliv” med liv och självförtroende.

Där Guds ande är, är frihet. Ett andligt medvandrarskap i Jesu anda lyfter av taket och gör det lätt att andas. Det befriar oss till handling och solidaritet, till att vara kyrka i världen.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Berätta goda och mindre goda erfarenheter från församlingen som gemenskap.
2. Vad behöver du få för stöd i din församling för att få hjälp att vara ”bärare”, kristen i vardagen?
3. Vad kan du ge i församlingen för att hjälpa andra att vara ”bärare”, alltså kristna i vardagen?
4. Hur skulle ett gemensamt böneliv kunna se ut i församlingen, som inte lade bördor på någon utan var uppmuntrande och stöttande?
5. Vem är min andliga vän och medvandrare? Vem kan jag tala med?
6. Hur kan jag lyssna på andra och hjälpa dem att finna sin väg?

FJÄRDE RÖRELSEN

Anställda – från utförare till möjliggörare

Den fjärde rörelsen handlar om att anställda utvecklas från att enbart vara *utförare*, det vill säga den som löser uppgifterna själv, till att mer vara *möjliggörare*, det vill säga en som hjälper någon annan att göra det som behövs.

För några år sedan satt jag tillsammans med ett gäng arbetskamrater och vi kom att börja samtala om vad det var som gjorde att vi en gång fortsatte vara aktiva i kyrkan. Samtalet böljade fram och tillbaka vid bordet. Efter en stund framträdde ett mönster: nästan alla av oss hade redan i unga år anförtrötts nyckeln till församlingshemmet. Vi hade blivit sedda och människor hade litat på oss.

Här tror jag en av grundbultarna i engagemanget ligger. I livsvärlden visar någon förtroende, någon ser att du och jag har något att komma med som är viktigt i sammanhanget. Och det blir inte bara ord.

Allt som behöver göras i världen och i församlingens gemenskap är angelägenheter för hela Gudsfolket, inte bara för några få anställda. I en församling som bygger på att jämlika människor delar liv och delar uppgifter är därför rollerna som anställda på väg att omformuleras till att mer vara möjliggörare än

utförare. Körledarens roll är för mig en god bild: full av kompetens inom sitt specialområde möjliggör körledaren musiken, gudstjänsten och människornas sångglädje.

Det finns en stark kraft i den ideella rörelsen, den samhällsrörelse som gör att många människor vill engagera sig frivilligt i meningsfull verksamhet. Här anar vi redan nu nya möjligheter för en kyrka som inte bara bärs av sina anställda utan av människorna i församlingarna.

Att vi tänker gemensamt ansvarstagande är ett av de tydligaste tecknen på att nya sätt att vara kyrka är på väg. Vi behöver dock arbeta aktivt för att nya bilder ska kunna växa fram för vad det är att vara ansvarstagande människa i en modern kyrka så att inte det gamla produktionstänkandet försöker knyckla in de ideella som ett B-lag av producenter.

Varje yrkesområde har sina möjligheter att hjälpa andra att ta plats. Omvänt har alla yrkesområden sina fallgropar och risker att "ta över" så att människors möjligheter och kompetenser inte får komma till välsignelse i samhälle och församling.

Jag anar att en utveckling i möjliggörandets riktning kommer att göra yrkesrollerna tydligare: när vi delar på det som behöver göras får var och en framträda med det man verkligen kan och verkligen är rustad för. Hos var och en av oss framträder Anden med de särskilda gåvor som vi fått genom vår födelse, vår livsutveckling och våra utbildningar. Har vi tänkt på att göra en "gåvoinventering" i församlingen?⁹⁴ Ibland blir man överraskad över vilken rikedom Gud har gett till vår församling.

Även alla anställda är delar av gemenskapen. Professionalism i en kyrklig miljö är att finnas med i församlingens gemenskap i liv, precis som alla andra bedjande-och-sökande, och att dela och hela som människor med unika gåvor. I detta fall är yrkeskunskapen en central gåva till församlingen.

Eftersom kyrkan ofta är organiserad som en utförarorganisa-

tion är den efterfrågade kompetensen i dag nästan alltid knuten till uppgifter. Kompetens är att kunna utföra de uppgifter som församlingen behöver för sin verksamhet. Detta är ett utslag av den verksamhetsinriktade kyrkan där produktionen står i fokus. Jag tror att vi behöver fråga ännu mer efter varandras mänsklighet – och i detta är naturligtvis vår kompetens, våra gåvor, viktiga delar.

Resan från att vara utförare till att bli möjliggörare i en församling handlar inte om att anställda blir mindre viktiga eller om att de får mindre att göra. Tvärtom handlar det om att människors gåvor, kallelser och kompetens ska tas tillvara på bästa sätt – vare sig man är lekman eller anställd.

De anställdas kunskaper är mycket viktiga. Vi är som kyrka en ”organism”, men systemvärlden är nödvändig för att livsvärlden inte ska falla samman. Någonstans måste någon ta praktiskt ansvar för att ordet delas, sakramenten räcks, gudstjänst firas, diakonin organiseras och för att gemenskapen ”församlingen” ska kunna fungera.

Vi gör detta gemensamt, men en nyckelfunktion har de som särskilt förberett sig i utbildning och arbete för att rusta församlingen: *De skall göra de heliga mera fullkomliga och därigenom utföra sin tjänst och bygga upp Kristi kropp.*⁹⁵ Efesierbrevets ord handlar om dem som har olika roller i församlingen – i dag är det väl närmast överförbart på de anställda. Vilken gåva vi har i Svenska kyrkan att kunna ha kunniga, kompetenta och hängivna människor som är välutbildade ”rustare”.

För en del anställda kommer det kanske att behövas en omställning i bilderna av det egna uppdraget, men arbetsuppgifterna kommer inte att bli färre av detta. För att coacha, inspirera och rusta människor krävs stor kompetens, både inom det egna arbetsområdet och inom ledarskap och pedagogik.

För somliga typer av medvandrarskap behövs en ”vanlig” människa med lyhördhet, tålmod och mod att be för och med en syster eller broder. För somliga typer av medvandrarskap behövs en erfaren själavårdare eller en andlig lekmanvägledare eller terapeut. Vi hjälps åt: så ser ett gott möjliggörande ut.

Förmodligen kommer denna rörelse också att påverka maktförhållandena när det gäller beslut och arbetsinriktning. Jag tycker detta är utmanande. Därmed inte sagt att det är lätt.

Här kan vi se utmaningar till ett ledarskap där tyngdpunkten behöver ligga mindre på kontroll och mer på förtroende. I den ledarkulturen tror jag att kyrkan generellt har kommit ganska långt.

En modern ledare varken vill eller kan ha full kontroll på allt. Många som kyrkans ledare ska leda har högre kompetens i angränsande ämnesområden, ibland också inom kärnområdet. Detta utmanar ledarrollen både på lednings- och styrningsnivå. Och ju fler ideella som finns i organisationen desto tydligare kommer det att bli.

Prioriteringarna ligger snarare på förtroendefrågan och på tydligheten i det övergripande, i värden, grundsyn och mål. Däremot hör jag ofta en övertro på reglementen och regler, något som jag uppfattar som en kvarleva från statskyrkotiden. I vårt ”organisations-dna” finns fortfarande gamla tiders statliga verksamhetsförhållningssätt. Dessutom får detta förhållningssätt draghjälp av nuets förkärlek för dokumentation, policyer, styrdokument och kvalitetssäkringsdokument. Vi är, som organisation, mer vana vid att syssla med systemvärlden än livsvärlden.

Att möjliggöra för varandra att växa och hitta nya sätt att låta Guds kärlek bli synlig i världen är gåvor att ta emot och en miljö i församling och värld att sträva efter.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Vad behöver ”möjliggöras” i ert samhälle?
2. Vad behöver ”möjliggöras” i er församlingsgemenskap? Hur ser det ut ur anställdas perspektiv? Ur gemenskapens perspektiv?
3. Fundera i ett ”möjliggörarperspektiv” kring olika roller och kategorier i kyrkan: vaktmästare, präster, diakoner, kommunikatörer, pedagoger – vad ser ni?
4. Gör en enkel ”gåvoinventering”, eventuellt med hjälp av litteratur (se fotnot 94). På vilka sätt framträder Guds gåvor i er församlingsgemenskap? Vad ser ni av utbildningar, intressen, fallenheter med mera?

FEMTE RÖRELSEN

Verksamheten – från uppdelning till generationsöverskridande

Flera av min barndoms starka minnen är från *familjens söndags-eftermiddag* i Bymarkskyrkan i Jönköping. Där fanns möjlighet att träffas för alla som var aktiva i församlingen. Gamla och unga fikade, hade program tillsammans och lekte av hjärtats lust. Distriktsprästen, Ragnar Nordh, som sedan blev min konfirmationspräst, ledde oss i ringlekar så att kaftanen fladdrade. Jag minns det som höjdpunkter, och jag minns det också som ett tillfälle att få vuxna vänner. Vi kände varandra över åldersgränserna.

När jag blivit biskop i Linköpings stift började jag bjuda in representanter för alla pastorat på middagar i biskopsgården. Fyra gäster från varje pastorat fick komma – två unga, den ansvariga för barn- och ungdomsverksamheten och kyrkoherden, och flera pastorat bjöds till varje träff. Samlingarna leddes av representanter för Svenska Kyrkans Ungas distriktsstyrelse och syftet var att samtala om ungas plats i församlingen.

I stiftet finns ett fantastiskt barn- och ungdomsarbete, men dessa samlingar siktade in sig på att undersöka möjligheten till generationsöverskridande mötesplatser. Tre saker framgick tydligt: vi vill ha generationsöverskridande möten, vi behöver de ”åldersinriktade” grupperna och unga vill samtala om liv och tro.

Verksamhet i uppdelade åldersgrupper är Svenska kyrkan redan i dag mycket bra på, men i det generationsöverskridande har vi outnyttjade möjligheter när det gäller relationer och delande av tro och liv. Vi är duktiga på att bygga relationer, men vi begränsar dem ofta inom våra åldersbaserade grupper: barnen bygger relationer för sig, de unga för sig och de gamla för sig.

Många längtar efter ett generationsöverbryggande församlingliv. Ofta hör jag äldre församlingsaktiva säga: *Det vore så roligt om ungdomarna vore här.* Och när jag träffar unga församlingsaktiva hör jag dem ofta säga: *Det är så tråkigt att vi unga inte får vara med.* Ibland hörs båda replikerna i samma församling. Självklart ska vi fortsätta träffas i våra grupper, men det är något märkligt i detta att båda grupperna faktiskt vill gemenskap och ändå inte hittar fram till varandra. Församlingsverksamhetens uppbyggnad tycks dock mer eller mindre omöjliggöra det. Detta måste vi förändra. Riv murarna! Bygg församling!

Detta är ingen kritik av det goda arbete som görs i grupperna, men själva organisationsupplägget gör att kyrkans verksamhet har ett antal inbyggda ”brott” där vi tappar bort folk. Låt oss titta på Emmas väg genom den kyrkliga verksamheten:

Redan som liten kommer Emma till kyrkans öppna förskola. Det blir det roligaste hon vet. Hon älskar sin ledare och varje vecka ser hon fram emot att träffa sina vänner. Naturligtvis blir hon ledsen när hon inte längre får fortsätta. Hon har blivit för gammal och det är dags för miniminiörerna. Visst är det spännande att få bli ”stor” – men vännerna ...

Så småningom lär hon sig trivas på tisdagseftermiddagarna i miniminiörerna. Ledaren är jättetrevlig och Emma får nya vänner. Men efter några år händer samma sak igen. Organisationen av barnverksamheten gör att hon åter är för gammal. Relationerna bryts. Nu är det dags för miniorerna.

Detta är dock inte så enkelt. Miniorerna är ju på måndagar och då krockar det med mammas fotboll. Trots allt lyckas famil-

jen lösa det och Emma kommer att stormtrivas med sitt nya sammanhang – tills hon en dag får veta att hon är för gammal och måste sluta. Det är dags för juniorerna – på torsdagar.

Familjen får verkligen vränga sig ut och in för att klara bytet av dag. Man hade ju riggat sin vardag utifrån måndagsminiorerna. Nu krockar det både med pappas kör och mammas jobb. Ändå lyckas man och Emma får gå på juniorerna – tills hon blir för gammal. Och nu finns det ingen verksamhet. Emma får vänta ett år tills hon blir konfirmand.

Konfirmationstiden bygger relationer – och river ner dem efter ett år när tiden är slut. Emma är dock uthållig och börjar som ung ledare, där hon är aktiv tills även den tiden tar slut i tjugooårsåldern. Sedan finns ingen verksamhet mer.

I detta läge kommer Emma att ställa den självklara frågan: Varför har vi inte en grupp för unga vuxna? Idén är bra, men vad händer sedan? En grupp för äldre unga vuxna och därefter en grupp för extremt gamla unga vuxna ...?

Kyrkans barn- och ungdomsverksamhet är fantastiskt bra, men själva uppbyggnaden av helheten gör att det närmast är ett underverk att några barn fortsätter i kyrkan upp i vuxen ålder. Hela konstruktionen bygger på att man lägger ner stora resurser på att bygga relationer i slutna grupper – för att efter några år riva ner dem igen. Det enda man kan vara säker på när man skapar barn- och ungdomsgrupper är ju att deltagarna förr eller senare kommer att växa ifrån dem.

Varje gång barn behöver byta grupp slutar några, dels för att man spräcker de relationer man byggt upp, dels för att de nya tiderna kommer att krocka med barnens andra aktiviteter. De praktiska frågorna är viktiga, men framför allt måste vi lära oss att bättre förvalta de ”relationsinvesteringar” vi har gjort.

Det här tror jag inte att man löser genom att bygga fler grupper av unga vuxna, och sedan äldre unga vuxna och så vidare. Det är ”mer av samma sak”. Lösningen ligger i att *också* skapa generationsöverskridande mötesplatser där alla möts, som man

har tillträde till redan från låga åldrar. Församlingsverksamheten måste uppmuntra till att så många som möjligt söker sig till det generationsöverskridande. Emma och gamla Erik behöver få bli vänner.

När vi bygger vänskap i ett gränsöverskridande perspektiv har vi hela tiden en helhet att vara kvar i, och kyrkan gör dessutom samhället en stor tjänst genom att skapa sammanhållning över generationsgränserna. Det blir ett bygge av samhällsgemenskap med enorma möjligheter att verka för integration i vid bemärkelse.

Egentligen är detta ganska lätt. Om man börjar med övergångarna mellan grupper erinrar jag mig kyrkan i Vaggeryd där jag en gång arbetade. Där samlades miniminiorer, miniorer och juniorer samtidigt. Man började med gemensam samling, sedan gick varje grupp in i ett eget rum tillsammans med sina ledare. Ledarna gick dock ut och in i de olika grupperna och hjälptes åt, så alla barn kände alla ledare. I slutet samlades alla igen till gemensam lek och gemensam andakt. Alltså kände också alla barnen varandra. Att ”byta grupp” i det här systemet handlade alltså bara om att gå in i ett annat rum vid samma tid och träffa andra barn – som man redan kände. Och de gamla kompisarna fortsatte man att träffa vid de gemensamma samlingarna.

Vi skulle nog vinna på att lägga så mycket som möjligt av all kyrklig vardagsaktivitet på en gång, på en och samma dag, så splittrar vi inte familjerna i mängder av olika aktiviteter. Då kan man också växla mellan generationsbaserade aktiviteter och intressebaserade aktiviteter – unga vill faktiskt ibland ha både samtal om tro och liv och bibelstudier, och äldre vill ibland se på film eller spela fotboll, till exempel.

Också i andra sammanhang kan vi vinna på att tänka gränsöverskridande. Jag besökte en gång en församling som hade ett

gudstjänstliv med många gudstjänstfirare av olika åldrar. Förr hade man haft två sorters gudstjänster: gudstjänster för stora och små och ”vanliga” gudstjänster, vilket skulle tolkas som gudstjänster där man inte tänkte på barnen. De sistnämnda var dåligt besökta, de förstnämnda välbesökta och fulla av energi. Nu ville man skapa en gemensam gudstjänst.

I de flesta fall skulle man nog ta utgångspunkten i ”de vanliga” gudstjänsterna och försöka barnanpassa dem. Detta brukar inte fungera. Den här församlingen gjorde tvärtom, man började i de gudstjänster där de fanns energi och såg till att bereda rum för vuxna. Det fungerade. Energin och glädjen blev kvar och alla fick rum i samma gudstjänst.

Naturligtvis ska vi inte avskaffa de åldersinriktade grupperna, de fyller viktiga funktioner. Problemet uppstår när det *enda* sättet att leva i församling är att vara med i en åldersbaserad grupp. Chansen att man då ska finnas kvar i församlingens liv på lång sikt är ganska liten, det visar all kyrklig erfarenhet.

Hur vi än gör så behöver vi först och främst lära känna varandra över gränserna genom att träffas och helt enkelt ha trevligt tillsammans. Gör något praktiskt, spela kubb eller sällskapsspel eller vad som helst. Efter en av middagarna i biskopsgården blev jag inbjuden till Tannefors kyrka som ordnade en generationsöverskridande samling. En av verksamheterna var en ”speed-dating” där unga och gamla fick träffas och byta några tankar efter ett visst system. Vad vi skrattade! Och vilka djupa perspektiv man hann dela på den korta stunden.

Katekumenat- och pilgrimsverksamhet får ofta formen av ”vuxenverksamhet”. Kanske är detta mest ett utslag av att vi är ”blinda på generationsögat”. Flyktingarbetet, och miljöarbetet, kan i högsta grad vara generationsöverbryggande. I Åtvid frågade Svenska Kyrkans Unga inte om lov när flyktingarna började komma. Man gick till förläggningen och tog kontakt. Och

så småningom bjöd man in till en generationsöverskridande samling i församlingshemmet. Jag var där och har mycket goda minnen därifrån – och en stor beundran av den kraft som finns hos unga människor.

När vi blivit vänner över gränserna, ger sig faktiskt ganska mycket av sig själv. Men vi måste ha tid och tillfällen där vi möts för att det ska bli möjligt. Att vara församling handlar om att samlas, att mötas, be och dela. Då bygger vi församling på lång sikt.

Vägarna för att överbrygga ålderssegregationen är ofta ganska enkla. Låt mig få ta ett exempel från en annan kyrka, Ängskyrkan i Tumba, där jag arbetade för många år sedan. Här hade man församlingsläger som var uppbyggda på ett mycket kreativt sätt: Det hela tog sin utgångspunkt i kören, som skulle ha körläger. Då valde man att subventionera deltagandet av körsångarnas respektive. Men för att ytterligare underlätta så subventionerade man också för barnen. Och när man ändå var i farten så lät man hela den gudstjänstfirande församlingen följa med till ett lägre pris. Och så lade man dit tonårsläget. Plötsligt var det en gränsöverskridande samling som åkte på läger. Men det var ju ett körläger. Alltså övade kören på dagarna och alla andra hade ett rikt utbud av program. Detta var dock inte "ålderssegregerat" utan skapat från en mångfald av intresseområden – allt från fotboll till bibelstudier. Och man valde verkligen utifrån intresse. Gamla, medelålders och unga både spelade fotboll och samtalade om livets djup. På kvällarna hade man fest, åt gott, bad och firade gudstjänst. Det var inte samma församling som åkte hem efter några dagar. Relationerna hade breddats och fördjupats.

Ungdomsrörelsen i stiftet, i Svenska Kyrkans Unga och församlingarnas verksamhet är närmast en urkraft i kyrkan. Vi har var

tredje 15-åring i våra församlingars liv och 600 ungdomar i stiftets ledarutbildning. Konfirmandarbete och konfirmanduppföljning är förmodligen det viktigaste vi kan satsa på.

Men spänn bågen hårdare än att bara göra bra gruppverksamhet. Vi behöver riva murarna mellan vuxenkyrka och ungdomskyrka. Utmaningen är att skapa miljöer där unga och gamla i församlingen långsiktigt kan finna och utveckla vänskap över generationsgränserna. Detta är att bygga församling på lång sikt.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Berätta om sammanhang, inom eller utom kyrkan, där du möter människor från andra generationer.
2. Vad är roligt att göra, generationsöverskridande, för att lära känna varandra? Vad kan vi lära från andra sammanhang där vi träffas över gränserna?
3. Fundera över vilka svårigheter som finns med de gränsöverskridande mötena – och vad vi kan göra för att lösa dem?
4. Vad kan vi lära av varandra, över gränserna?

SJÄTTE RÖRELSEN

Möjligheterna – från enhetlighet till mångfald

Rörelsen från enhetlighet till mångfald rymmer många aspekter. Kanske är den viktigaste den som har med människosynen att göra, att människor får rum och rymd att vara sig själva och finna sina egna vägar. Det handlar också om öppenhet för människor som kommer till Sverige från andra kulturer.

En sådan öppenhet, till exempel för flyktingars plats i församlingsgemenskapen, behöver vara praktisk och reell, inte bara en princip. Öppenhet och generositet är inte bara något jag kan kräva utan också något jag måste ge. När detta skrivs har den etniska mångfalden blivit mycket tydlig i många församlingar i stiftet. Och människor blir välkomnade som gåvor.

Rörelsen från enhetlighet till mångfald är en direkt utmaning mot det gamla statskyrkotänkandet. Den gamla statskyrkan styrdes genom reglementen och direktiv från central nivå. Med rötterna i 1500-talet uppfattade sig kyrkan också ha en riksnormerande roll. Man var en viktig aktör i att bygga enhetssamhället, där allt skulle vara likadant. Det svenska folket skulle bli svenskt. Mycket av detta tänkande sitter kvar i ryggmärgen. När vi möter nya utmaningar ropar vi ofta på centrala direktiv. I detta förhållningssätt finns en hel del rädsla för överheten kvar. I mångfalden finns en utmaning att bygga trygghet på nya sätt.

Min övertygelse är att framtiden tillhör mångfalden, där vi

mer orienterar oss efter ett centrum än utifrån rädslan att komma för nära – eller stiga över – gränserna. Då kan, får och bör det se olika ut i olika sammanhang.

Tillämpat på kyrkoorganisationen är mångfald ett sätt att ta vårt stifts mångskiftande demografi på allvar. Församlingar ser olika ut, de är stora eller små, belägna i stad eller på landet. I somliga områden bor människor som har sin bakgrund i olika länder, i andra har de flesta en bakgrund i Sverige. Den olikheten måste få bli tydlig också i hur vi ber tillsammans och hur vi verkar i vår närmiljö.

Öppenheten och mångfalden gäller också inom gudstjänstens område. Vi står i olika traditioner och kommer från olika sammanhang. Därför måste gudstjänster få se olika ut. Det bästa är nog om de inte i samma kyrka varierar från söndag till söndag, men olika församlingar måste få ha sina olika gudstjänststilar. Som exempel på hur gudstjänstliv kan utvecklas åt olika håll kan man nämna läsningen av evangeliet på arabiska i Ättetorpskyrkan dit en stor grupp gudstjänstfirare från andra länder plötsligt sökt sig. Gudstjänstgrupperna i Rappestads-mässan är ett annat exempel, liksom det mycket väl utbyggda förbönsmomentet i Linköpings domkyrka och det växande gudstjänstlivet i Aneby. Kyrkohandboken ligger i grunden för alla dessa gudstjänster men utformningen är olika. Vi behöver mer av denna lokala prägel i alla våra församlingsliv. Mer om detta nedan i den sjunde rörelsen, som handlar just om gudstjänsten.

Ett viktigt redskap för att bejaka mångfald är decentralisering. Här har vi dock inte bara det gamla statskyrkotänkandet utan också moderna centraliseringstendenser att brottas med. Att somliga system måste vara likformiga i hela Svenska kyrkan av praktiska skäl får inte ”smitta av sig” så att de kväver livsvärl-

dens och relationernas behov av att få utvecklas utifrån lokala förhållanden.

I strävan efter mångfald ligger för mig att vi behöver *värna det lokala* eftersom relationer alltid är lokala. Kyrkan behöver alltså organisera sig så att organisationen i första hand främjar relationer och gemensamt liv. Om pastorat läggs samman ska det vara för att förbättra möjligheterna till dynamiskt, andligt liv i de lokala sammanhangen, i församlingarna.

Jag ser framför mig en utveckling där pastoraten är stora och starka, medan församlingarna är lokala, förhållandevis små, och där de tillåts odla sina egenarter. Förhoppningsvis kommer gamla församlingar som tidigare lagts samman att kunna återuppstå, stöttade av sina starka pastorat. Distrikt som i praktiken fungerar som församlingar bör kunna få bli det – inom ramarna för stora och starka pastorat som ger förutsättningar för lokal energi och dynamik.

Detta är en spännande och viktig utmaning i organisationsförändringarnas tid. Vi ska verkligen inte vara rädda för att förändra organisationen – det har kyrkan alltid gjort. Men de tre grundrelationernas liv (s. 33–37) måste vara centrum för våra val av modeller och metoder. Om församlingen ska vara en levande gemenskap av myndiga människor som lever kyrka i vardagen behöver relationerna stå i centrum och gemenskaperna vara lokala.

Det verkar som om det ibland uppfattas som störande att ett sammanhang är lokalt, avvikande, litet eller helt enkelt klarar sig självt. Här behöver kyrkan medvetet arbeta med tolerans och öppenhet. Allt som är lokalt är inte bra, vare sig det är stort eller smått, men vi behöver inte strömlinjeforma våra sammanhang. Plommonträdetes tänkesätt (s. 108–III) påminner oss om att vi ska leta efter det som lever och som har energi och försöka stötta det.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Vilka särdrag finns i er församling som ni vill skydda och odla? Hur kan de vara en gåva till en större helhet?
2. Hur blir den mänskliga mångfalden synlig i er församling? Hur skulle det kunna vara?
3. Finns det gränser för mångfalden? Vad skulle det kunna vara?
4. Hur kan vi kombinera stordriftens fördelar i systemvärlden med det lokala perspektivet i livsvärlden? Stora pastorat som stöder en mångfald av små församlingar – hur gör vi?

SJUNDE RÖRELSEN

Gudstjänsten – från fokus på gudstjänstens ordning till fokus på gudstjänstens gemenskap

Den sjunde rörelsen handlar om att flytta vårt fokus på *gudstjänstens ordning* till ett fokus på *gudstjänstens gemenskap*. Innebörden i detta är att vi flyttar uppmärksamheten från gudstjänstens former, genomförande och ordning till människorna som firar gudstjänst.⁹⁶

I den levande gudstjänsten samlas människor kring tecknen på Guds nåd, delar, helar, lovsjunger, gråter, skrattar och ber – eller vill vara ifred och tänka, vila eller sörja. Detta är det centrala, inte vilka gudstjänstformer vi använder. Vi hjälper varandra med liv och tro för att stärka varandra att vara människor och kristna i vardagens olika förhållanden. Goda exempel finns på många håll i vårt stift från de senaste åren, då också många nyanlända flyktingar har börjat gå i gudstjänst. Detta har på många sätt vitaliserat gudstjänstlivet – och naturligtvis också skapat nya utmaningar.

När sammanhanget är mänskligt är barn med på samma villkor som vuxna. Barn får vara synliga som individer och ha inflytande för att de är människor.

När vi ibland säger att söndagens gudstjänst är centrum i församlingslivet kan vissa få upp en bild av en stel och gammaldags tillställning. De får då bilder av en gudstjänstform, inte av en gudstjänstgemenskap. Och dessa bilder är starka. Många tror

att de vet hurdan en högmässa är – och antar därför att de inte har någon anledning att gå dit.

Det går dock att berätta ”berättelsen om gudstjänsten” på ett annat sätt. Hur gör människor när man vill samlas till församling för att stötta varandra att leva kyrka i världen? Förmodligen äter vi något enkelt tillsammans för att skapa en god stämning. Vid borden småpratar vi och delar veckans glädjeämnen och mödor, vi ber med varandra och för varandra. Det som är viktigt på riktigt står i centrum. Med allt det praktiska, från att läsa texter till att diska hjälps vi åt. Naturligtvis sjunger vi tillsammans. Säkert läser vi ett bibelord och delar perspektiv kring det – och vi delar kanske bröd och vin. Ibland kanske vi går lite djupare in i någon text. Vi tänker också diakonalt genom att samla in pengar till nödlidande och fråga oss vad vi kan hjälpas åt att göra i vårt lokala samhälle för att stötta våra medsystrar och medbröder av olika ålder, kön, trosbekännelse, etniskt ursprung etcetera. Hela tiden står det mänskliga i fokus. Vi har med oss hela vår vardag och alla våra perspektiv från världen.

Ganska lätt hör vi nog att det ovanstående skulle kunna kallas för gudstjänst. Utgångspunkten är inte en lista på moment i en agenda utan vad människor gör tillsammans i ett sammanhang där alla tre grundrelationerna får finnas. Mystik, tradition, kyrie och gloria hör hemma här, precis som det gjorts i kyrkans 2000-åriga gudstjänsttradition. Låt många former av bön få blomma i våra gudstjänstliv.

Vi behöver inte röra om alltsammans, men vi behöver finna nya ingångar i det vi gör. Om man börjar i en berättelse om en meningsfull och stöttande gemenskap som ger ”god smak” hittar vår förmåga att bygga goda sammanhang mycket lättare rätt. I efterhand kan vi kalla det gudstjänst, för det var nog det det var.

Ett annat sätt att få tag på den goda mänskliga tonen är att använda mänskliga, goda värdeord och leta efter var vi faktiskt upplever detta i den gudstjänst vi har just nu. Vi släpper då

fantasierna om hur ”gudstjänsten borde vara” när det ”kommer mycket folk” och letar efter just vårt goda i vårt sammanhang. Att kritisera det vi har leder lätt till missmod i stället.

I kapitlets första avsnitt (s. 117–122) beskriver jag detta som att byta från missmodets perspektiv till ett hoppets perspektiv. Använd gärna gudsrikesvisionens nyckelord: glädje, befrielse, äkthet och nåd, till exempel genom att var och en vid ett möte får berätta en liten glimt av glädje från den senaste gudstjänsten. Gör sedan likadant utifrån befrielse, äkthet och nåd. Genast fylls rummet av berättelser om sådant som faktiskt gjorde oss gott, och det kommer att växa fram bilder av vad som ”smakar gott” i det gudstjänstliv vi har. Detta leder till att gudstjänsten ”svänger” och förändras i den riktningen. För det som smakar gott och ger uppbyggelse och stöd vill vi förmodligen ha mer av.

I stiftet har vi både stora och små gudstjänstliv. Olikheten blommar redan till glädje för många. Ett särskilt glädjeämne för mig är att jag tycker mig höra att krampen i att ”locka många till kyrkan” börjar släppa. Utvecklingens första punkt är alltid att uppskatta det Gud ger oss här och nu. Anden verkar i det vi har. Men om vi drömmer oss bort i fantasier om hur det borde vara tappar vi fokus. Vi fyller sällan kyrkorna med människor, så ser verkligheten ut, men två eller tre personer kan lätt fylla en kyrka med bön.

När Jesus sätter ribban för bönen och gudstjänsten säger han: *där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem.*⁹⁷ Detta är inte den döende statskyrkans sista undanflykt. Detta är Jesu själva pastorala program.

Det gör att den lilla samlingen alltid är en sorts utgångspunkt och referenspunkt för den gemensamma bönen. Poängen är inte att värdera: det är varken bättre eller sämre att vara få, och jag vill inte romantisera de små gudstjänsterna. Det begränsade sammanhanget ger dock människorna möjlighet att

framträda tydligare. Allt hänger på vad vi gör med det vi har – stort eller litet.

Att vara många ger både fördelar och nackdelar. Att vara få ger andra fördelar och andra nackdelar. Det viktiga är att vi väljer att leta efter fördelarna i det vi har och ser dem som gåvor från Gud. Små sammanhang behöver inte bekymra sig så mycket över att bli många. Däremot behöver de bekymra sig om att vara levande. Stora sammanhang behöver fundera över hur man skapar trygga miljöer där människor får möjlighet att dela och hela. Ofta handlar det om smågruppsarbete i den stora gemenskapen.

På många platser bor det inte så mycket folk. Gudstjänstlivet känns hotat eller har kanske redan nu blivit fragmentariskt. I sådana sammanhang tror jag det är fullt möjligt att små, lokalt burna gudstjänstliv kommer att växa fram med ideell ledning.

Genom att lätta de gamla kraven på att gudstjänsterna ska ha en viss form eller att alla gudstjänster ska vara ledda på samma sätt blir detta möjligt. Det är bättre att fira gudstjänst på ett sätt som är möjligt än att göra alltsammans omöjligt för att vi tycker att det borde se ut på ett visst sätt.

Låt oss bära våra lokala böneliv utifrån de förutsättningar som faktiskt finns. Små grupper som till exempel samlas till enkel bön och delande av livets berättelser på söndagen – eller torsdagen – kan vara en fullödlig gudstjänst. Stora skaror som samlas likaså. På somliga ställen kanske formerna är lite gammeldags, på andra mer moderna. Huvudsaken är att där finns en ande av liv och gemenskap.

Om alla sådana gudstjänstliv växer vet jag inte, men det är faktiskt inte det som är det väsentliga. Det är att de lever och att människor upplever att alla de tre grundrelationerna får plats som är det viktiga. Där livet finns, dit brukar människor förr eller senare söka sig.

Därför tror jag vi gör gott i att lossa det alltför nära sambandet mellan församlingens bön och arbetsorganisationens kapacitet. Om det finns för få präster för att fira gudstjänst så ofta som församlingarna vill, får vi tänka annorlunda. Kring en kyrka kan vi bygga ett lokalt gudstjänstliv, varje söndag om man så vill, på ideella krafter. Eller mitt i veckan om det är mer görligt för den bedjande församlingen. Arbetsorganisationen kan skicka musiker och präster i den utsträckning som man har medel till. Så bär gemenskapen sin egen bön.

Poängen med sådana lekmanaledda gudstjänster är naturligtvis inte att ersätta fungerande gudstjänstliv med gudstjänster utan präst, utan att visa att det går att fira gudstjänst på ställen där gudstjänstlivet i dag betraktas som nedlagt. Det går också att komplettera ett glest gudstjänstfirande med lokalt burna och ledda gudstjänster.

Vi vinner mycket på att låta den enkla bönen blomma och leva, vare sig detta tar plats i en stor eller liten gudstjänst. ”Enkelhet” är ett värde och en hållning, inte en fråga om form eller antal gudstjänstfirare.

Det finns rika möjligheter att tillämpa detta i våra församlingar i stiftet. Ett exempel på möjligheten och styrkan i det lilla, som lätt går att översätta också till den stora församlingen, kan vara bygget av ett enkelt böneliv i en kyrka som många trodde nästan var övergiven. Låt oss tänka oss följande lilla berättelse:

Birgit och Åke var ledsna över att deras kyrka inte längre användes. Gudstjänst firades några gånger per år. Annars var kyrkan bara öppen när det var begravingar. De bestämde sig för att göra något och Birgit kontaktade några grannfamiljer. Grannarna brukade inte gå på gudstjänster, men sin kyrka älskade de.

Tillsammans blev de sju personer som lovade varandra att ta ansvar för en dag var i veckan. När sommaren kom började de. Första morgonen gick Åke till kyrkan, låste upp dörren, ringde i kyrkklockan och läste en kort och enkel bön för församlingen och bygden. Det kändes lite ovant, men bönen fanns skriven på ett papper och en tom rad markerade att han kunde be själv – om han ville. Det ville han inte, den första gången, men efter några veckor kändes det naturligt. Då kändes det också mindre som att han "läste" bönen. Orden hade fått liv.

På kvällen gick Åke tillbaka, ringde i klockan, bad och låste kyrkan. Vilken känsla det var att åter höra klockan ljuda från det gamla tornet.

Nästa dag var det Birgits tur och sedan fortsatte de andra. Veckorna gick. Efter ett tag kom någon i gruppen på att de kunde be för ett bostadsområde i närheten per dag. Många uppskattade det. Några sa också att det kändes bra att veta att någon bad för dem.

Ibland hade man inte tid att ta sin dag, men det gjorde inget. Det var bara att ringa någon annan. Och efter hand blev folk alltmer villiga att ställa upp i en "back up-grupp" bestående av både unga och gamla som hoppade in så att bönen alltid levde. Fortfarande var det bara sju som hade ansvaret för dagarna, men fler och fler slöt upp i gruppen. Man kände sig involverad i gemenskap, man hjälptes åt att bära i bön.

Exemplet är påhittat men fullt möjligt. Detta är ett enkelt sätt att leva kyrka. Vi ber för att vi är kyrka. Det är vårt liv, vår identitet. Vi gör inte detta för att "dra folk". Om någon mer vill komma är det väl trevligt, men det är inte därför vi ber. Ett böneliv byggt på den lilla gruppens ansvar ger alltså utfall i kanske sjuhundra bönestunder på ett år där kyrkklockans klang dragit in alla som bor och verkar i närheten. Vad är egentligen litet och vad är egentligen stort i Guds rike? Detta går att göra i den stora kyrkan i staden likväl som i den lilla kyrkan på landet.

Att vara en bedjande församling betyder inte att vara många eller framgångsrika. Det betyder, som Jesus säger, att två eller tre sluter sig samman och har med sig hela livet in i gudsgemenskapen. I stället för att fråga om vi är många, behöver vi fråga om vi är levande.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Dela perspektiven glädje, befrielse, äkthet och nåd från den senaste gudstjänsten ni deltog i.
2. Bär den enkla bönen! Hur skulle ett ideellt lett gudstjänstliv kunna se ut hos er?
3. Skulle du kunna tänka dig ett initiativ liknande Birgits och Åkes? Finns det liknande saker man kan göra inom andra områden i församlingslivet?

Att skapa rörelse – om de sju rörelserna som strategi

De sju rörelserna är praktiska slutsatser av de första sex kapitlens reflektioner över Svenska kyrkans läge i Sverige och Linköpings stift i dag. Men de är mer än så. De är strategin som hjälper oss att nå mot visionen (s. 118). Som strategi är de sju rörelserna en hjälp att konkretisera tankarna och göra dem möjliga att översätta i mål som går att uppnå och utvärdera. Därför behövs ett avsnitt som visar hur de går att använda på ett mer praktiskt plan, och det är detta avsnitt.

Första steget i den strategiska användningen av rörelserna är att man funderar över dem och samtalar om dem. Somliga kommer att väcka invändningar, andra känns självklara. Många kommer att ge upphov till ytterligare funderingar. Poängen med rörelserna är inte att de är nya. Jag ser dem som en återspeglning av var vi är nu och hur vi behöver gå vidare. Syftet är alltså att de ska hjälpa oss att föra upp till ett medvetet plan, det som många av oss förmodligen redan arbetar för – mer eller mindre medvetet. Vi lär oss att känna igen och sätta ord på det vi redan håller på med.

Ett exempel på detta reflekterande arbete kan vara hur stiftsorganisationen har närmat sig de sju rörelserna och nu söker vägar för att arbeta med dem. Ledningsgruppen i stiftsorgani-

sationen beslutade i början av 2016 att medarbetarsamlingarna vid stiftskansliet under året ska fokusera på de sju rörelserna. Varannan vecka samtalar man om en rörelse i taget.

Modellen för samtalet är lika från gång till gång. Personalen är indelade i sex olika grupper med en gruppleddare i varje grupp. Man tar en rörelse per samling och samtalar kring den i grupperna.

Metoden är enkel: Under ca tre minuter funderar deltagarna tyst över rörelsen. Därefter får var och en dela tankar om den aktuella rörelsen under max tre minuter – utan att bli avbruten. Tankar man delar (om man inte vill passa) kan vara: Vad betyder den här rörelsen för mig? Vad innebär den för mitt arbete?

Därefter funderar var och en tyst en stund på det som sagts och till sist startar en ny samtalsrunda där alla får kommentera eller vidareutveckla det som sagts. När samtalet går mot sitt slut, avslutar gruppleddaren och tackar för ett gott samtal.

Reflektionen och delandet är målet i sig för övningen. Därigenom ökar insikten kring rörelsen och den förändring den står för.

När man vill gå ett andra steg i att arbeta med rörelserna kan en enkel ”matris” av typen här till höger vara till hjälp.

Skissen är tänkt att återspegla en ”brainstorming”, gjord på några minuter av ett fiktivt arbetslag som velat glänta lite på möjligheterna i de sju rörelserna.

Det som arbetslaget gjort här är att metodiskt granska sitt arbete, verksamhet för verksamhet, utifrån alla de sju rörelserna. För varje område har de kommit med idéer, bättre eller sämre, på vad som skulle gå att göra. Nästan varje rörelse visade en möjlighet till en ”förskjutning” av verksamhetens inriktning. Var för sig kan den här sortens idéer verka självklara – ibland banala. Tagna tillsammans åstadkommer de förändring på djupet. Ny praktik ger nya bilder – och bilderna öppnar i sin tur vägen för ny praktik.

	Diakoni- gruppen	Konfirmand	Etcetera
1. Från missmod till hopp	Berätta om ”veckans goda möte” för varandra	Uppmuntra ledarna varje gång	
2. Från brukare till bärare	Be alla att hälsa på en granne	God kamrat på skolan – ett sätt att vara kyrka	
3. Från verksamhetsproducent till gemenskap i liv	Börja varje träff med att alla får säga något personligt	Församlingsfaddrar?	
4. Från utförare till möjliggörare	Vem leder gruppen?	Ge de unga ledarna nyckel till församlingshemmet	
5. Från uppdelning till generationsöverskridande	Spela krocket med konfirmander. Lär känna!	Församlingsläger för alla åldrar. Blandade aktiviteter	
6. Från enhetlighet till mångfald	Engagera flyktingar i gruppen	Spela fotboll tillsammans med flyktingar	
7. Från fokus på gudstjänstens ordning till fokus på gudstjänstens gemenskap	Hälsa på alla unga vid nästa gudstjänst	Namnappar på alla i gudstjänsten	

Ett tredje steg kan vara ett målarbete där församlingens ledning inom varje verksamhetsområde sätter upp mål för hur verksamheten ska förändras utifrån rörelserna. Ledningen beslutar hur och när målen ska utvärderas och vilka faktorer som ska bedömas som relevanta för att kunna säga att målen är uppnådda. Om vi lyckas hålla kvar fokus på rörelsetänkandet kommer vi då sannolikt att finna att de mål vi sätter upp inte bara blir kvantitativa utan i högre grad kvalitativa.

Om vi till exempel tänker att organisationen ska röra sig från att vara utförare till att bli mer möjliggörande, hur kommer då resultatet att se ut om några år? Hur gör vi för att bedöma om vi faktiskt har lyckats i vår föresats? Hur ser personalens tjänster ut? Medarbetarnas självbild? Verksamhetens ledning?

Eller om församlingen ännu mer ska präglas av ett generationsöverskridande perspektiv. Vad betyder det i verkligheten, rent praktiskt? Hur ser det då ut om några år? Säkert känner vi varandra över generationsgränserna, men var möts vi? I vilka former? Och hur gick vägen dit?

Församlingsrådet kanske bestämmer sig för att under höstterminen låta arbetet i rådet präglas av rörelsen ”från enhetlighet till mångfald”. Hur kan då arbetet läggas upp för att öka mångfalden? Ska man adjungera några andra till träffarna för att flera perspektiv ska få utrymme i samtalet? Eller ska man utse någon i rådet som får i uppgift att ”tänka utanför boxen”, att någon får uppdraget att komma med annorlunda inspel, föreslå annorlunda idéer? Och hur är det med mångfalden i de aktiviteter man planerar för kommande period? Vilka grupper är verksamheten inriktad på? Ska något ändras för att göra det möjligt för fler att känna sig hemma i sammanhanget?

Ett annat exempel från stiftsorganisationens arbete med de sju rörelserna är organisationens strategidokument – alltså stifts-

nivåns motsvarighet till församlingsinstruktionen. I dokumentet har det mer utvärderingsbara arbetet lyfts fram.

Ett antal fokusområden har identifierats och aktiviteter/mål tagits fram. För vart och ett av områdena har man identifierat vilka av rörelserna som stöds. I vissa fall är det ganska många, i andra inte lika många.

På detta sätt har stiftsorganisationen åstadkommit en reflektion över i vilken utsträckning strategin bidrar till att stödja den framväxande bilden av hur vi i Svenska kyrkan i vårt stift vill vara kyrka i vår tid.

Kanske kan man låta församlingsinstruktionen innehålla reflektioner över hur rörelserna utmanar det egna utvecklings- och förändringsarbetet?

I det praktiska arbetet med att införliva tankarna om rörelser i församlingars liv tror jag att det är viktigt att vara pragmatisk. Alla rörelser är inte alltid lätta att tillämpa i alla sammanhang. Därför är det klokt att börja enkelt, i det som vi ser som möjligt, till exempel genom att fokusera på en rörelse under en tid – bara för att öva oss i att tänka utifrån den glädje och längtan som är vår drivkraft.

Använd gärna metoden med matrisen ovan för att fortsätta tänkandet kring rörelserna och deras möjligheter. Det viktiga är inte att det står något i varje ruta. Det räcker i många fall med att man arbetar med någon eller några av rörelserna inom de aktuella områdena. Börja enkelt – och krångla inte till det! Var rädd om känslan att det är roligt och stimulerande! Det viktiga är ju att börja.

Gräv djupare – frågor att samtala om

1. Vilken rörelse ligger närmast hjärtat? Vilken rörelse väcker mest entusiasm?
2. Prova att kombinera två rörelser och titta på en verksamhet utifrån dem båda. Vad ser ni?
3. Vad ser ni om ni gör en matris enligt förslaget ovan?
4. Välj någon verksamhet och prova att tänka hur några utvärderingsbara mål skulle kunna lyda utifrån någon av rörelserna.

Levande
tillsammans
med Kristus

När jag som nyvald men ännu inte vigd biskop, sökte efter ett bibelord som skulle kunna bli mitt valspråk så letade jag efter något som hade med relation att göra. Kanske var det ordet *tillsammans* som gjorde att jag fick upp ögonen för raden *Levande tillsammans med Kristus* i Efesierbrevet 2:5. Att vara människor är att vara tillsammans, att vara mänsklighet är att vara tillsammans, att vara kyrka är att vara tillsammans.

Att leva i den värld som är genomandad av Gud ger den yttersta förståelsen av "tillsammans". *I begynnelsen är relationen*, som den judiske filosofen Martin Buber uttryckte det.⁹⁸

Herdabrevet är ett slags utforskande av vad detta innebär och vad det skulle kunna innebära. "Levande" och "i Kristus" blir sätt att uppfatta visionen om ett mänskligt sätt att vara tillsammans – som människor och som skapelse – från en kristen horisont. Orden ger en grundförståelse av vad det skulle kunna vara att vara kyrka i vår tid, i vårt stift.

Kyrkan är tvåtusen år gammal. Genom seklerna har den tidvis växt i somliga områden i världen och gått tillbaka i andra. Några sekler senare har det sett omvänt ut. Men vår främsta angelägenhet ska inte vara kyrkan utan Guds rike. Framför allt bör vi se möjligheterna i de sammanhang som Gud har satt oss i – som kyrka och som människor.

Förmodligen har kyrkan alltid på något sätt upplevt sig vara i kris, även om krisernas art har växlat. Kyrkans framtid tror jag hänger på att vi har siktet på att vara levande och att vi håller oss nära Kristus. Tillsammans.

När detta skrivs, i fastetiden år 2016, är kyrkan i en gynnsam situation i Sverige – materiellt sett. Även om många siffror pekar nedåt så har vi bättre lokaler, fler anställda och i dagsläget en avsevärt bättre ekonomi än de flesta kyrkor i världen. Det är en nåd att tacka Gud för. Av detta finns två möjliga slutsatser att dra.

Den första möjliga slutsatsen är att allt är väl och att vi inte behöver göra så mycket. Genom att slå samman pastorat och trimma organisationen kanske vi kan fortsätta som vanligt ett tag. Detta är en ”förändring av första ordningen” (s. 119) och den slutsatsen tycker jag inte vi bör dra.

Den andra möjliga slutsatsen är att vi har ett gyllene läge till ”förändring av andra ordningen”. Då använder vi det nuvarande, någorlunda trygga läget till att i lugn och ro ta ut riktmärken och metodiskt arbeta i riktning mot framtidens levande kyrka. Den slutsatsen tycker jag vi bör dra.

Jesus dog och uppstod. Kyrkan går igenom ständig förnyelse – gammalt dör och uppstår överraskande i ny form. Systemvärlden ger oss goda medel, men de förblir medel och inte mål i sig själva. Vi får söka efter det levande.

Vårt liv är att följa Jesus – att ta emot och bära glädje, befrielse, äkthet och nåd i världen. Vi församlas kring hoppets tecken och vi hjälps åt att vara kyrka i världen.

Genom den teologiska reflektionen kan vi hitta de nya bilderna som kan föda ny praktik och låta ännu nyare och mer relevanta bilder av vad det är att vara kyrka växa fram. De sju rörelserna är några pusselbitar som kan hjälpa oss att få bilder-

na att klarna och som ger någorlunda hanterbara redskap för att bygga praktik som hjälper oss framåt.

Boken du håller i din hand är mitt bidrag till detta och den har fötts ur en enorm mängd samtal, intryck, bilder och idéer som jag har fått mig givna under mina första fem år som biskop i Linköpings stift. Jag är djupt tacksam för all frimodighet och alla perspektiv liksom alla hejarop och allt mothugg jag fått i detta idéarbete. Tillsammans, och med Guds hjälp, lägger vi det pussel som låter bilderna av framtidens kyrka växa fram: Levande församlingar. Tillsammans. Med Kristus.

SDG

Litteraturförteckning

- Ett biskopsbrev om klimatet* (2014). Biskopsmötet, Svenska kyrkan. Uppsala.
- Tillsammans för livet. Mission och evangelisation i en värld i förändring* (2013). Kyrkornas världsråd. Övers. av Gunilla Gunner. Genève.
- Ahlstrand, Kajsa (2011), ”Att tänka om tro – vår egen och andras”. I: Antje Jackelén et al., *Sann mot sig själv – öppen mot andra. Samtal om religionsteologi i Svenska kyrkan*, 8–45. Uppsala.
- Augustinus (1990), *Bekännelser* (397). Övers. av Bengt Ellenberger. Inledning av Ragnar Holte. Skellefteå.
- Buber, Martin (2006), *Jag och du* (1923). Övers. av Margit och Curt Norell. Ludvika.
- Chryssavgis, John (2004), *Light through Darkness. The Orthodox Tradition* (Tradition of Christian Spirituality Series). London.
- Chryssavgis, John (2006), ”The Earth as Sacrament. Insights from Orthodox Christian Theology and Spirituality”. I: Roger S. Gottlieb (red.), *The Oxford Handbook of Religion and Ecology*, 92–114. New York.
- Cox, Harvey (2009), *The Future of Faith*. New York.
- Dalton, Anne Marie och Henry C. Simmons (2010), *Ecotheology and the Practice of Hope*. Albany.
- Edman, Stefan (2006), *Förundran. Tankar om vår stund på jorden*. Stockholm.
- Gogarten, Friedrich (1966), *Verhängnis und Hoffnung der Neuzeit* (Siebenstern-Taschenbuch 72). München/Hamburg.
- Hedlund, Fredrik et al. (2009), *Ideellt medarbetarskap och delaktighet. Främjandedokument för Stockholms stiftsorganisation*. Opublicerat dokument.
- Hughes, Gerard W. (2004), *Det omöjligas Gud. Om kristendomens kris och Guds närvaro*. Övers. av Janne Carlsson. Örebro.
- Lind, Martin (2006), *Dietrich Bonhoeffer. Tankar om en 1900-talsmartyr*. Stockholm.
- Lindgren, Astrid (2005), *Känner du Pippi Långstrump?* (1947). Stockholm.
- Luther, Martin (2011), *Lilla katekesen* (1529). Översättning, inledning och kommentarer av Carl-Axel Aurelius och Margareta Brandby-Cöster. Uppsala.
- Luther, Martin (1994), *Om koncilierna och kyrkan* (1539). Övers. av Johan Lumme. Vasa.
- Lönnebo, Martin (1977), *Religionens fem språk. Om religionens mening och förnyelse*. Stockholm.

- McFague, Sallie (1990), ”Imaging a Theology of Nature: The World as God’s Body”. I: Charles Birch, William Eakin & Jay McDaniel (red.) *Liberating Life: Contemporary Approaches to Ecological Theology*. 201–227. Maryknoll, NY.
- Modéus, Fredrik (2011), *Utrustad och delaktig. För en kyrka i förändring*. Varberg.
- Modéus, Fredrik et al. (2011), *Utrustad och delaktig. För handledning*. Varberg.
- Modéus, Fredrik et al. (2011), *Utrustad och delaktig. För upptäckaren*. Varberg.
- Modéus, Fredrik (2015), *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan – ett studium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan* (Forskning för kyrkan 29). Stockholm.
- Modéus, Martin (2005), *Mänsklig gudstjänst. Om gudstjänsten som relation och rit*. Prästmötesavhandling för Stockholms stift 2005. Stockholm.
- Modéus, Martin (2013), *Gudstjänstens kärnvärden. Om relationer, värden och form i gudstjänsten*. Stockholm.
- Modéus, Martin (2015), *Tradition och liv*. Andra upplagan. Stockholm.
- Mogård, Sofia (2013), *Anden i gemenskap*. Synodalmötesbok. Linköpings stifts synodalmöte 2013.
- Nordstokke, Kjell (red.) (2015), *Diakoni i kontext: förvandling, försoning, bemyndigande*. Lutherska världsförbundet. Övers. av Gunhild Winqvist Hollman. Genève.
- Nouwen, Henri J. M. (2003), *Creative Ministry*. New York.
- Nouwen, Henri J. M. (2008), *I Jesu namn. Att leda med sann auktoritet*. Övers. av Kerstin Gårsjö. Örebro.
- Stinissen, Wilfrid (2012), *Det nya vinet. Om Andens frukter*. Skellefteå/Örebro.
- Svartvik, Jesper (2012), *Förundran och förväntan*. Stockholm.
- Thurfjell, David (2015), *Det gudlösa folket. De postkristna svenskarna och religionen*. Farsta.
- Ware, Kallistos (1981), *The Orthodox Way*. London.

Noter

1. Tänkandet i ”rörelser” kommer ursprungligen från dokumentet *Ideellt medarbetarskap och delaktighet. Främjandedokument för Stockholms stiftsorganisation*, som jag fick vara med och arbeta fram under min tid som stiftsadjunkt i Stockholms stift. Jag tackar kollegorna i arbetsgruppen: Fredrik Hedlund, Marianne Langby Modéus och Anders Roos för stimulerande samarbete med att ta fram detta material.
I detta dokument fanns fyra ”rörelser” varav två går att återfinna i denna bok. De hette då *Från verksamhetsproducent till livsgemenskap* och *Från utförare till möjliggörare*. Även rörelserna *Från kontroll till förtroende* och *Från utförarkomptens till mänsklig kompetens* har under en tid syntts i Linköpings stifts arbete.
2. Kjell Nordstokke (red.), *Diakoni i kontext: förvandling, försoning, bemyndigande*, s. 52.
- 3 Joh. 4:35.
- 4 Evangelisten Matteus använder uttrycket ”himmelriket”.
- 5 Joh. 2:13–22.
- 6 Matt. 6:9–13.
- 7 Ps. 8:6.
- 8 Astrid Lindgren, *Känner du Pippi Långstrump?*, s. 21.
9. Jfr Sv. Ps. 23.
10. Barry Commoner, *Everything is Connected to Everything Else*. Citerat från Anne Marie Dalton och Henry C. Simmons, *Ecotheology and the Practice of Hope*, s. 25.
11. 1 Mos. kapitel 1–2.
12. Jes. 11:6–10. Det är denna bild jag har valt till mitt biskopsvapen, sammanfattad som ett lamm och ett lejon. I vapnet står de upp medan de i Jesajas vision ligger ner. Att djuren står upp är en symbol för att vi är på väg men ännu inte framme. I den nuvarande världen måste vi hantera både strid och frid.
13. 1 Kor. 15:28.
14. Henry Nouwen, *I Jesu namn. Att leda med sann auktoritet*, s. 30–33.
15. Fritt efter Luk. 15:11–32, *Jesu liknelse om den förlorade sonen*.
16. Se till exempel Kallistos Ware, *The Orthodox Way*, s. 23, och Jesper Svartvik, *Förundran och förväntan*, s. 7–12.
17. Ps. 8:4–5.
18. Apg. 17:28.
19. Sallie McFague, *Imaging a Theology of Nature: the World as God's Body*. Jfr John Chryssavgis, *Light through Darkness. The Orthodox Tradition*, s. 21.
20. 1 Mos. 1:2.
21. Upp. 22.
22. Augustinus, *Bekännelser*, s. 37.
23. Jfr Rom. 8:26–27.
24. Matt. 25:40.
25. Citerat från Anne Marie Dalton och Henry C. Simmons, *Ecotheology and the Practice of Hope*, s. 42. Se också John Chryssavgis, *The Earth as Sacrament*.
26. Stefan Edman, *Förundran. Tankar om vår stund på jorden*, s. 24
27. Ps. 42:2–3.
28. Uttrycket kommer från den amerikanske teologen Gordon W. Lathrop som använde det vid ett föredrag i Uppsala 2004-09-27. Se också Martin Modéus, *Mänsklig gudstjänst*, s. 107–115.
29. Matt. 22:37–40.
30. Jfr Wilfrid Stinissen, *Det nya vinet*, s. 30–32.
31. Aktuell statistik finns på Svenska kyrkans kyrkokansli, nationell nivå.
32. Sofia Mogård, *Anden i gemenskap*, s. 55.
33. Gerard W. Hughes, *Det omöjligas Gud. Om kristendomens kris och Guds närvaro*, s. 14–31.
34. Martin Lind, *Dietrich Bonhoeffer. Tankar om en 1900-talsmartyr*, s. 97–101, citat från s. 97.
35. Henri J. M. Nouwen, *Creative Ministry*, s. 92, min översättning. Originaltexten lyder: *Christian life is not a life divided between times for action and times for contemplation. No. Real social action is a way of contemplation, and real contemplation is the core of social action*.
36. Om ”ögonblicksböner”, se min bok *Tradition och liv*, upplaga 1, s. 297–299/upplaga 2, s. 246–248.
37. 2 Kor. 3:17.
38. Luk. 4:1–13.
39. Matt. 25:31–46.
40. Kajsa Ahlstrand, *Att tänka om tro – vår egen och andras*, s. 15–18.
41. Tankefiguren är huvudsakligen hämtad från den tyske teologen Friedrich Gogarten, *Verhängnis und Hoffnung der Neuzeit*.
42. För resonemang om detta, se till exempel David Thurfjell, *Det gudlösa folket. De postkristna svenskarna och religionen*, s. 48–54. Observera dock att Thurfjell inte gör den ovanstående distinktionen mellan sekularisering och sekularism.
43. Jfr Harvey Cox, *The Future of Faith*, s. 52–54. Se även Thurfjell, *Det gudlösa folket*, s. 17–37.
44. Ps. 19:1–5.
45. Joh. 1:1–5.
46. Luk. 4:16–22.
47. Jes. 60–62. Se särskilt 61:1–2.
48. Upp. 21–22.
49. Egentligen står det i texten ”syn för de blinda”. Jag tolkar detta också i vidare bemärkelse, som att se hurdant livet och världen är och våga sätta ord på det. Därför har jag valt ordet ”äkthet”.
50. Luk. 7:18–23.
51. Joh. 4:1–42.
52. Joh. 4:10.
53. 1 Mos. 1:4, 31.
54. Harvey Cox: *The future of faith*, s. 47.
55. *Ett biskopsbrev om klimatet*, s. 60–62.
56. Kyrkornas världsråds *Tillsammans för livet. Mission och evangelisation i en värld i förändring* § 1–3. Se särskilt § 3.
57. Matt. 6:28–29.
58. Martin Lönnebo, *Religionens fem språk. Om religionens mening och förnyelse*, s. 220.
59. 1 Mos. 1:26–28.
60. Martin Luther, *Om koncilierna och kyrkan*, s. 167–196.
61. 1 Mos. 9:12–17.
62. Mark. 10:46–52.
63. Luk. 19:1–10.
64. Luk. 9:10–17.

65. 2 Mos. 14:1–31.
66. Joh. 4:7–15.
67. Mark. 2:27.
68. Kol. 1:15–20.
69. Luther myntar begreppsparet i *Heidelbergdisputationen*.
70. Joh. 10:10.
71. 2 Kor. 12:9a.
72. Joh. 12:24.
73. Joh. 3:14–15, 12:32–33.
74. Matt. 4:1–11.
75. Jag har behandlat detta fenomen mer ingående i min bok *Gudstjänstens kärnvärden* i avsnitten om livsvärld och systemvärld, s. 47–76, 133–172.
76. 1 Kor. 12:12–31.
77. Teologen Jonas Idestrom talar om kyrkobyggnaden som ”förkroppsligad teologi”, den som säger att denna plats, detta samhälle, har sitt värde i sig, inte på grund av att det är stort eller viktigt, lönsamt eller något sådant. (Föredrag i Uppsala 2015-09-05.)
78. Ur inledningstexten till Kyrkoordningens andra avdelning: Församlingarna.
79. Luk. 17:21.
80. Jfr Joh. 3:8.
81. Detta finns närmare beskrivet i min bok *Gudstjänstens kärnvärden*, s. 47–76, 133–172.
82. Matt. 12:33.
83. Detta sätt att beskriva vad en strategi är, kommer från Linköpings stiftsstyrelsens utvecklingsprogram.
84. Joh. 4:35.
85. Joh. 8:1–11.
86. Joh. 8:12.
87. Apg. 17:28.
88. Orden är tillskrivna Franciscus. Om de är historiska är inte möjligt att belägga.
89. Om gemenskaps- och gudstjänstaspekter i Svenska kyrkan, se Fredrik Modéus, *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan*.
90. Rom. 8:26–27.
91. Gerard W. Hughes, *Det omöjligas Gud. Om kristendomens kris och Guds närvaro*, s. 71.
92. Matt. 5:3.
93. Luk. 24:13–35.
94. För ”gåvoinventering” se böckerna i serien *Utrastad och delaktig* av Fredrik Modéus, Johan Reffel, Marie Wadström och Svante Gordh.
95. Ef. 4:12.
96. Mer finns att läsa om detta i mina böcker *Mänsklig gudstjänst* och *Gudstjänstens kärnvärden*.
97. Matt. 18:20.
98. Martin Buber, *Jag och du*, s. 26.

I Linköpings stift ser jag en växande glädje över att vara kyrka – och att vara det här och nu. Glädjen över att vara kyrka i det lokala sammanhanget, stort eller litet, tror jag är ett av de viktigaste tecknen på att något håller på att hända.

Detta herdabrev är ett samtalsunderlag och en strategisk plattform för vårt arbete framåt. Bokens första sex kapitel presenterar ett enkelt teologiskt program med fokus på vad det är att vara kyrka i vår tid. Det sjunde kapitlet är en praktisk tillämpning av detta i sju rörelser som beskriver det förändringsarbete vi behöver göra.

När jag ser de hoppfulla tecknen i vårt stift tänker jag ofta på Jesu ord: *lyft blicken och se hur fälten redan har vitnat till skörd.*

Martin Modéus är Linköpings stifts 64:e biskop.

Han prästvigdes 1986 för Växjö stift och vigdes till Linköpings stifts biskop 2011.

Biskop Martin Modéus valspråk ”Levande tillsammans med Kristus” är hämtat från Efesierbrevet 2:5.

Artos

Svenska kyrkan
LINKÖPINGS STIFT

